

अथदानचंद्रिकायाअनुक्रमणिका ।

दानत्रिविधोक्तं	१	अथदानेदक्षिणप्रमाणं....	३	तुलापुरुषदानविधिः....	१४
अथपात्रं	१	अथद्रव्यदेवता....	३	अथतुलादानप्रयोगः....	१४
अब्राह्मणलक्षणमाह	१	प्रतिग्रहस्थानानि	४	गोसद्वयमहादानप्रयोगः	१४
ब्राह्मणदुर्बलक्षणमह	१	अथादौसुवर्णादितुलापुरुषदानं	४	ज्ञातगोदानप्रयोगः....	१४
अथद्रव्यविभागः	१	अथकुंडमंडपादि....	५	सप्तपदशगोदानं	१४
अथअग्राह्यदानानि	१	अथतुलावेदिपरिमाणं	५	अथदशमहादानानि....	१४
अथदानकालः	१	स्वभद्रयानिषेधःहेमाद्रौ....	५	कनकदानं	१४
अथपुण्यदेशः	२	वेद्यादितुलाकृत्यलक्षणं....	६	अश्वदानं	१५
तीर्थप्रतिग्रहनिषेधः	२	घृतादितुलाफलं....	७	अथश्वेताश्वदानं	१५
अथदानकृत्यं	२	अयनानारोगनिरासार्यद्रव्य-		शिवायश्वदानं	१६
अथप्रतिगृहीतकर्तव्यं	२	विशेषेणतुलादानं	८	तिलदानं	१६
अथद्रव्यमानं	३	पूजार्थतत्तद्रव्याधिदेवता	८	तिलपात्रदानं	१६
धान्यमानंभविष्ये....	३	अथकालविशेषः....	९	महातिलपात्रदानं	१६

कालचक्रदानं	....	५६	श्रुतकर्पददानं	....	६०	प्रवालदानं	....	६३
यममूर्तिदानं	....	५६	उर्गावस्त्रदानं	....	६०	कर्णभूषणदानं	....	६३
कालपुरुषदानं	....	५७	कंचलदानं	....	६०	मांगल्यमणिदानं	....	६३
कालपुरुषस्वरूपं	....	५७	चित्रकंचलदानं	....	६०	हरिद्रादानं	....	६३
सर्वसंपत्करदानं	....	५७	ताम्रपात्रदानं	....	६१	कुंडुमदानं	....	६३
कुष्माण्जिनदानं	....	५८	अयप्रसंगात्ताम्रदानं	....	६१	सिंदूरदानं	....	६३
शय्यादानं	....	५९	कांक्ष्यापात्रदानं	....	६१	कस्तूरीदानं	....	६३
शयनदानं	....	५९	प्रसंगात्कांस्यदानं	....	६१	कर्पूरदानं	....	६३
कक्षिणुदानं	....	५९	लोहपात्रदानं	....	६१	नानासुगंधद्रव्यदानं	....	६३
वस्त्रदानं	....	५९	रौप्यपात्रदानं	....	६१	देवगन्धिकादानं	....	६३
पीतवस्त्रदानं	....	६०	सुवर्णपात्रदानं	....	६१	प्रपादानं	....	६३
रक्तवस्त्रदानं	....	६०	स्वर्णलीदानं	....	६१	देवोत्तकमिवानं	....	६३
नीलवस्त्रदानं	....	६०	वेदश्रुतकदानानि	....	६२	दीपदानं	....	६३
चित्रवस्त्रदानं	....	६०	अथप्रसंगाच्चतुर्दशविधाचक्राः	....	६२	पांशुपरिचर्याच	....	६३
कुण्डलदानं	....	६०	रत्नदानानि	....	६२	गोपरिचर्या	....	६३
पद्मकुलदानं	....	६०	मौक्तिकदानं	....	६३	धर्मपाददानं	....	६३

धान्यदानं	४१	दशाचलदानानि	४६	त्रिगुलदानं	५४
गुहदानं	४१	धान्यशैलदानं	४६	कुवेरमूर्तिदानं	५४
रजतदानं	४१	लवणाचलदानं	४८	शमामदेवकमूर्तिदानं	५४
लवणदानं	४१	गुह्याचलदानं	४९	छद्मीनारायणमूर्तिदानं	५५
पंचधेनुदानानि	४२	सुवर्णाचलदानं	४९	हरिहरमूर्तिदानं	५५
तत्रादीपापापनोदधेनुदानं	४२	तिळाचलदानं	४९	सूर्यमूर्तिदानं	५५
ऋणापनोदधेनुदानं	४२	अर्घोदयेतिलपर्ववदानं	४९	गणपतिमूर्तिदानं	५५
प्रायश्चित्तधेनुदानं	४२	तन्निवकांस्पणामदानम्	५१	जगदंबिकादानं	५५
वैतरणीदानं	४२	कार्पासशैलदानं	५१	शरस्वतीमूर्तिदानं	५५
उत्कृतिधेनुदानं	४२	घृताचलदानं	५१	शालग्रामदानं	५५
मोक्षधेनुदानं	४३	रत्नाचलदानं	५२	शिवनाभिदानं	५६
महिषीदानं	४३	रौप्याचलदानं	५२	लिङ्गदानं	५६
मेघीदानं	४४	शर्कराचलदानं	५२	भारकतर्लिङ्गदानं	५६
अजादानं	४४	शिवारप्रमाणं	५२	काञ्चमीरलिङ्गदानं	५६
हृषदानमंत्रः	४५	शिवरदानानि	५३	घंटादानं	५६
मंदाग्निहरंसेपदानं	४५	शिवरदानप्रयोगः	५३	शंखदानं	५६

कलशदानं	६५	तिलदानमंत्रः	६७	कुसरात्रदानं	६८
जलपात्रदानं	६५	स्वर्णतिलदानं	६७	नानाभक्ष्यदानं	६८
यज्ञोपवीतदानं	६५	सर्वधान्यदानं	६७	सर्पात्रदानं	६८
मासपक्षदानानि	६५	समुवर्णतिलपात्रदानं	६७	ससुदानं	६८
अधिमोक्षदानं	६५	निष्पावदानं	६७	शर्करादानं	६८
घृतपात्रच्छायादानं	६६	मियंसुदानं	६८	शुद्धदानं	६८
संक्रांतिदानानि	६६	श्यामाकदानं	६८	इक्षुदंडदानं	६८
नानाधान्यदानानि	६७	कोद्वेदानं	६८	मधुदानं	६८
तेतुलदानं	६७	लंकदानं	६८	घृतदानं	६८
व्रीहिदानमंत्रः	६७	यावनालदानं	६८	तैलदानं	६८
ययदानमंत्रः	६७	मसूरिकादानं	६८	नवनीतदानं	६९
गोधूमदानमंत्रः	६७	अन्नदानमंत्रः	६८	क्षीरदानं	६९
मुद्गदानमंत्रः	६७	पायसदानमंत्रः	६८	दूधिदानं	६९
माषदानमंत्रः	६७	क्षीरकमंडलुदानं	६८	तक्रदानं	६९
चणकदानमंत्रः	६७	ओदनदानं	६८	गुच्छदानं	६९
कुलिसदानमंत्रः	६७	दध्यतदा	६८	फलदानं	६९

तांबूलदानं	....	६९	भांडदानमंत्रः	....	७०	ग्रहाणां दानानि	....	७२
पाटुफादानं	....	६९	गोधूमपिष्टदानं	....	७०	दानकालः प्रकारश्च	....	७२
उपानदानं	....	६९	शूर्पस्याद्रितंडुलदानं	....	७०	प्रार्थनामंत्रः	....	७२
छत्रदानं	....	६९	पायसपूरितकांस्यपात्रदानं	....	७०	वारदौषदानानि	....	७२
चामरदानं	....	६९	कदलीस्तंभदानं	....	७०	सहस्रभोजनविधिः	....	७२
पत्रिकादानं	....	६९	सौभाग्यशुभदानं	....	७०	सर्वस्वदानं	....	७५
व्यजनदानं	....	६९	शूर्पपंचकदानं	....	७०	युग्माधान्यधर्माः	....	७५
वर्षणदानं	....	६९	पोडशाफलदानं	....	७०	दानमावश्यकंकेयां	....	७५
कूप्यांडदानं	....	६९	व्यतीपातिसुवर्णदानं	....	७०	दत्तुलक्षणम्	....	७५
सौभाग्यद्रव्यदानं	....	७०	अद्वत्यसेवनंसेवनमंत्रश्च	....	७१	प्रतिगृहीतुलक्षणं	....	७६
वर्धितफलदानं	....	७०	अद्वत्याभिषेकमंत्रं	....	७१	विद्वत्प्रार्थना	....	७६
सतिलशुडपिष्टमासदानं	....	७०	सूर्यादीनावैषम्येदानानि	....	७१	सदसत्यतिग्रहदानानि	....	७६
						इतिदानचंद्रिकानुक्रमणिकासमाप्ता.		

पुस्तक मिलनेका ठिकाना.

खेमराज श्रीकृष्णदास

श्रीवैकटेश्वर छापखाना—मुंबई.

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरमावैकटेशाभ्यांनमः ॥ प्रणम्यमातंगंगीभिरवंनशंकरीम् ॥ महादे-
 वाख्यपितरंश्रीतस्मार्तविशारदम् ॥ १ ॥ दिवाकरेणसुधियासारमुद्धृत्यशस्त्रितः ॥ शिष्टानां
 तन्यतेतुष्टुचैदानसंक्षेपचंद्रिका ॥ २ ॥ तत्रपरस्वत्वेत्पत्त्यंतोद्रव्यत्यागोदानम् ॥ देवलः ॥ तच्च
 अर्थानामुदितेपात्रेऽद्भ्यप्रातिपादनम् ॥ दानमित्यभिनिर्दिष्टव्याख्यानंतस्यकथ्यते ॥ तच्च
 दानंत्रिधोक्तं गीतासु ॥ दातव्यमितियदानंदोयतेऽनुपकारिणे ॥ देशेकालेचपात्रेचतदानंसा-
 त्विकंस्मृतम् ॥ यत्तुप्रत्युपकारार्थफलमुदिश्यवापुनः ॥ दीयतेचपरिच्छिष्टतद्राजसमुदाहृत-
 म् ॥ अदेशकालेयदानमपात्रेभ्यश्चदीयते ॥ अस्तकृतमवज्ञातंतत्तामसमुदाहृतम् ॥ ॥
 गारुडे ॥ अहंतेयत्सुवर्णादिदानंतत्कायिकंस्मृतम् ॥ तुलादानादि ॥ आर्तानामभयंददौ
 त्येतद्विवाचिकंस्मृतम् ॥ विद्यामादाययज्ज्यैतदानंमानसंद्वाजाः ॥ इति ॥ ॥ अथपात्र-
 म् ॥ ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ नविद्ययाकेवलयातपसावापिपात्रता ॥ यत्रदानमिमैचोभेतद्विपा-
 त्रंप्रचक्षते इति ॥ भविष्ये ॥ किंचिद्वेदमयंपात्रंकिंचित्पात्रंतपोमयम् ॥ पात्राणामुत्तमं
 पात्रंशूद्रात्रयस्यनोदरे इति ॥ व्यासः ॥ प्रथमतुगुरोर्दानंदत्वाश्रेष्ठमनुक्रमात् ॥ ततोऽन्ये
 पांचविप्राणांदद्यात्पात्रानुसारतः ॥ इति ॥ भविष्यपुराणे ॥ सन्निधानस्थितान्विप्रान्दोहित्रंवि-

द्रुपातितथा ॥ भागिनेयंविज्ञेपेणतथावंधूगृहागतान् ॥ नातिक्रमेन्नरस्त्वेतान्मुसूखानिपिगोप
 पते ॥ अतिक्रम्यमहारौद्रेरौश्वनरकंजनेत् ॥ दक्षः ॥ सममब्राह्मणेदानं द्विगुणं ब्राह्मणद्वये ॥ स
 हस्रगुणमाचार्येत्स्वनंतवेदपारगे ॥ अब्राह्मणलक्षणमाह व्यासः ॥ ब्रह्मर्वाजसमुत्पन्नोर्मंत्रसंस्का
 रयश्चितः ॥ जातिमात्रोपजीवीच भवेदब्राह्मणः स तु ॥ ब्राह्मणद्वुवलक्षणमाह तत्रैव ॥ गर्भाधाना
 दिभिर्युक्तस्तथोपनयेन च ॥ न कर्मविघ्नचाधीतः स भवेद्ब्राह्मणश्रुवः ॥ ॥ अथ द्रव्यवि
 भागः ॥ ॥ शिवधर्मे ॥ तस्मात्रिभागंवित्तस्य रजविनायप्रकल्पयेत् ॥ भागद्वयंतु धर्मार्थमनि
 त्यंजीवितं यतः ॥ वित्तस्य भागपंचकंकृत्वा भागद्वयं जीवनार्थं भागत्रयं दानार्थं मिति हेमाद्रिः ॥
 अथाग्राह्यदानानि ॥ ॥ स्कन्दि ॥ अजिनं मृतशय्यांच मेर्पिचो भयतो मुखीम् ॥ कुरुक्षेत्रे च गृ
 ह्णानो न भूयः पुरुषो भवेत् ॥ मनुः ॥ हिरण्यं भूमि मथं गामंत्रं वासस्ति लान्धृतम् ॥ अविद्वान्प्र
 तिगृह्णानो भस्मभि वतिकाष्ठवत् ॥ अविद्वान्नाम विद्यातपोभ्यां दीनः तेन न ग्राह्यमिति ॥ ॥ अ
 थ दानकालः ॥ ॥ वाराहे ॥ दशैशतगुणं दानं तद्दशघ्नं दिनशये ॥ शतघ्नं तच्च संक्रांतौ शतघ्नं
 विषुवेततः ॥ युगादौ तच्छतगुणमयेनेतच्छताहतम् ॥ सोमग्रहे तच्छतघ्नं तच्छतघ्नं रवेर्ग्रहे ॥
 तच्छतघ्नं व्यतीपते दानं वेदविदो विदुः ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ वैशाखी कार्तिकी मार्गशीर्षमातुम्

हाफला ॥ पौर्णमासीपुसर्वासुमाससंसिद्धितासुच ॥ दत्तानामिहदानानांफलंशतशुणंभवेत् ॥
 इति ॥ ॥ अथपुण्यदेशः ॥ ॥ भन्तुः ॥ दृपद्रतीसरस्त्योदैवनद्यौर्यंदंतरम् ॥ तंदेवनिर्मि
 तंदेशं ब्रह्मावर्तप्रचक्षते ॥ नारदः ॥ पुण्यदेशेषुसर्वेषुशुद्धेदेवाल्यादिषु ॥ यत्रसाधनसंपत्तिस्त
 त्रदानंसमाचरेत् ॥ भविष्यपुराणे ॥ वाराणसीकुरुक्षेत्रप्रयागंपुष्करंतथा ॥ गोकर्णनैमिपार
 पथंसेतुंश्रोपर्वतंतथा ॥ महाकालंतथागंगामेतात्पुण्यतमान्विदुः ॥ पाद्मे ॥ लिंगवाप्रतिमावा
 पिदृश्यतेयत्रकुत्रचित् ॥ तत्सर्वपुण्यतांयातिदानेषुचमहाफलं ॥ इति ॥ एषुदानमत्तिप्रशस्त
 मितिहेमाद्रिः ॥ ॥ अथतीर्थेप्रतिग्रहनिषेधः ॥ ॥ पाद्मे ॥ नतीर्थेप्रतिगृह्णीयात्प्राणैःकंठ
 गैतरपि ॥ इति ॥ तीर्थेतीरेक्षेत्रेच ॥ गंगाकृष्णागोदावरीणांतीरमाह विष्णुः ॥ गंगा
 गोदारीकृष्णातीरमाहुर्महर्षयः ॥ उत्तरेनवगव्यूतिर्दक्षिणैर्योजनत्रयम् ॥ इति ॥ भविष्ये
 ॥ तीराद्व्यूतिमात्रंतुपरितःक्षेत्रमुच्यते ॥ इति ॥ गंगायांतुतीरेऽपिनग्राह्यमित्यर्थः
 ॥ ब्राह्मे ॥ प्रवाहमवधिकृत्वायावद्धस्तचतुष्टयम् ॥ तत्रनप्रतिगृह्णीयात्प्राणैःकंठगतै
 रपि ॥ इति ॥ प्रवाहोर्गर्भः ॥ दानधर्म ॥ भाद्रशुक्लचतुर्दश्यांयावदाक्रमतेजलं ॥ ता
 वद्गर्भविजानीयात्तदूर्ध्वतीरमुच्यते ॥ इति ॥ गर्भेप्रतिग्रहनिषेधः प्रसिद्धनदीषु गंडक्या

विष्णुतीरेऽपि निपेधः ॥ तदुक्तं दानधर्मे ॥ गंडकयादिषु तीरेऽपि न ग्राह्यं भूतिभिश्छता ॥ इति ॥
 अत्यंतापादि तीर्थेऽपि ग्राह्यं ॥ अथ चेत्प्रतिगृह्णीयाद्ग्राह्यो वृत्तिकर्षितः ॥ दशांशमर्जितं दद्या
 देवं धर्मो न हीयते ॥ इति पाद्मात् ॥ ॥ अथ दानकृत्यं ॥ ॥ वाराहे ॥ सुस्नातः सम्यगाचारितः
 कृतसंध्यादिकक्रियः ॥ कामक्रोधविहीनश्चापाखंडस्पर्शवर्जितः ॥ दद्यादिति शेषः ॥ कात्या
 यनः ॥ कुशोपरि निविष्टन तथा यज्ञोपवीतिना ॥ देयं प्रतिग्रहं तव्यमन्यथा विफलं भवेत् ॥
 इति ॥ गौतमः ॥ अंतर्जानुकरं कृत्वा सकुशं सति लोदकं ॥ फलान्यपि च संधाय प्रदद्याच्छुद्धया
 न्वितः ॥ नामगोत्रे समुच्चार्य प्राङ्मुखो देयकीर्तनात् ॥ उदङ्मुखाय विप्राय दत्त्वा तं स्वस्तिकी
 र्त्तयेत् ॥ स देवताकदेयकीर्त्तनानंतरं दत्त्वेत्यर्थः ॥ ॥ अथ प्रतिग्रहोक्त्यं ॥ ॥ तत्रैव
 ॥ ॐ कारमुच्चरन् प्राज्ञोद्रविणं सकुशोदकं ॥ गृह्णीयादक्षिणे हस्ते तदंते स्वस्तिकी र्त्तयेत् ॥ प्रतिग्र
 हं तासां विंशं सर्वैवानुकीर्त्तयेत् ॥ सावित्रे देवस्य त्वेति ॥ ततस्तु कीर्त्तयेत्सावित्रं च द्रव्यदेवतां
 समापयेत्ततः पश्चात्कामस्तुत्या प्रतिग्रहं ॥ यथाशास्त्रं ॥ कइदं कस्मा अदादिति मंत्रं पठित्वेत्यर्थः
 ॥ आदित्यपुराणे ॥ प्रतिग्रहं पठेदुच्चैः प्रतिगृह्याद्विजोत्तमात् ॥ मंद्रं पठेत्तुराज न्यादुपांशु च तथा विंश
 ॥ मनसा च तथा शूद्रे स्वस्ति वाचनमेव च ॥ ओंकारं ब्राह्मणे कुर्यान्निरोंकारं महीपते ॥ उपां

शुचतथावैश्येमनसाशूद्रजेतथा ॥ इति ॥ कौर्मात् ॥ पुनस्तत्रैव ॥ प्रतिग्रहस्यधर्मचनजा
 नातिद्विजोविधिं ॥ द्रव्यस्तेन्यसमायुक्तोनकंप्रतिपद्यते ॥ इति ॥ तथा ॥ विर्वितुधर्मविज्ञा
 यत्राह्नगस्तुप्रतिग्रहे ॥ दात्रासहतरत्येवमहादुर्गण्यसौधुवं ॥ इति यज्ञवल्क्योक्तेश्च ॥ ॥
 अथद्रव्यमानं ॥ ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ ॥ जालसूर्यमरीचिस्थत्रसरणुस्ततःस्मृतम् ॥ ॥ तेऽ
 षोडशतुतास्तिस्त्रीराजसर्पपञ्चयते ॥ गौरस्तुतेत्रयः पट्टेयवोमध्यश्चतेत्रयः ॥ कृष्णलः
 पंचतेमापास्तेसुवर्णस्तुषोडश ॥ पलंसुवर्णाश्चत्वारः पंचवापरिकीर्तितम् ॥ इति ॥ द्वेकृष्ण
 लेरूप्यमापोधरणंषोडशैवते ॥ शतमानंतुदशभिर्धरैः पलमेवतत् ॥ निष्कः सुवर्णाश्चत्वा
 रः ॥ इति हेमाद्रिः ॥ अथधान्यमानं ॥ ॥ भविष्ये ॥ पलद्रयंतुप्रमृतिः कुडवोद्विगुणंमतम् ॥
 चतुर्भिः कुडवैः प्रस्थः प्रस्थाश्चत्वार आढकः ॥ आढकैस्तेश्चतुर्भिश्चद्वेणस्तुकथितोबुधैः ॥ द्वेणैः
 षोडशभिः खारी विंशत्याकुंभञ्चयते ॥ कुंभैस्तेर्दशभिर्वहोधान्यमानंप्रकीर्तितम् ॥
 ॥ इति ॥ ॥ अथदानेदक्षिणापरिमाणमाह व्यासः ॥ सुवर्णपरमंदानंसुवर्णदक्षिणापरा ॥
 सर्वपामेवदानानांसुवर्णदक्षिणेप्यते ॥ अदक्षिणंतुयद्दानंतत्सर्वनिष्फलंभवेत् ॥ इति ॥ परे
 त्युक्तेः ॥ पुरुषाहारौपयिकतंदुलादिकमपिदक्षिणाइतिहेमाद्रिः ॥ तथा ॥ देयद्रव्यतृतीयांशं

दक्षिणां परि कल्पयेत् ॥ अनुक्तदक्षिणे दाने दशांशं वापि शक्तिः ॥ भविष्ये ॥ द्वेयं निष्कशतं
 पार्थे दानेषु विधिरुत्तमः ॥ मध्यमस्तु तदर्धं न तदर्धेनाधमः स्मृतः ॥ मेष्ठ्यां च कालपुरुषे तथान्ये
 पुमहस्तु च ॥ एवं वृक्षे रथेऽजं च धेनोः कृष्णाजिनस्य च ॥ अशक्तस्यापि ह्यस्रोऽयं पंचसौवर्णिको
 विधिः ॥ इति ॥ जपाभिपेकमुदाहृत्य लिंगपुराणे ॥ अष्टपाष्टिपल्लोन्मानां दद्याद्द्वेदक्षिणां गुरोः ॥
 होतृणां चैव सर्वेषां त्रिंशत्पलमुदाहृतं ॥ तदर्धं जापकानां च द्वारपालांस्तदर्धतः ॥ एतेन सर्वत्र गु
 रोरर्धं मृत्विजां तदर्धं जापकानां तदर्धं द्वारपालानां इति हेमाद्रौ दक्षिणाविभागोऽवर्गतव्यः ॥ अथ द्र
 व्यदेवता ॥ ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ अभयं सर्वदेवत्यं धूमिर्वै विष्णुदेवता ॥ कन्यादासस्तथा दा
 सी प्राजापत्याः प्रकीर्तिताः ॥ प्राजापत्योगजः प्रोक्तस्तुरगो यमदैवतः ॥ तथा चैकशफंसर्वक
 थितं यमदैवतं ॥ महिषश्च तथा याम्यलश्रुवै नैर्ऋतो भवेत् ॥ रौद्रीधेनुर्विनिर्दिष्टा छागमाग्नेयमादिशे
 त् ॥ मेपंतु वारुणं विद्याद्वारह्वैष्णवं तथा ॥ आरण्याः पशवः सर्वे कथिता वायुदेवताः ॥ जलाशया
 निसर्वाणि वारिधीनां कर्मंडलुम् ॥ कुंभं च करकं चैव वारुणां निनिबोधत ॥ समुद्रजानि रत्नानि वारु
 णानि द्विजोत्तमाः ॥ आग्नेयं कनकं प्रोक्तं सर्वलोहानि चाप्यथ ॥ प्राजापत्यानि सस्यानि पक्वांश्च म
 पि च द्विज ॥ संज्ञेयाः सर्वगंधाश्च गंधर्वा विचक्षणैः ॥ विद्या ब्राह्मी विनिर्दिष्टा विद्योपकरणा

निच ॥ सारस्वतानिज्ञेयानिपुस्तकादीनिपण्डितैः ॥ सर्वपांशिल्पभांडानां विश्वकर्मा तु देवता ॥
 द्रुमणामथ पुष्पाणां शार्ङ्गैर्हरितैस्तथा ॥ फलानामथ सर्वेषां तथा ज्ञेयो वनस्पतिः ॥ मत्स्यमांसे
 विनिर्दिष्टे प्राजापत्ये तथैव च ॥ छत्रं कृष्णाजिनं शय्यां रथमासनमेव च ॥ उपानहो तथा पात्रं यच्चा
 न्यत्प्राणवर्जितम् ॥ सर्वचांगिरसत्वेन प्रतिगृह्णोत मानवः ॥ शूरोपयोगियत्सर्वशस्त्रचर्मध्वजादि
 कं ॥ नृपो पकरणं सर्वविज्ञेयं सर्वदेवतम् ॥ गृहं तु शुक्रदेवत्यं यदनुक्तं द्विजोत्तमाः ॥ विज्ञेयं विष्णु
 देवत्यं सर्वदा द्विजसत्तमाः ॥ इति ॥ अथ प्रतिग्रहस्थानानि ॥ गृह्यपरिशिष्टे ॥ प्रतिगृह्णोत गा
 पुच्छे कर्णे वाहस्तनकरे ॥ मूर्ध्नि दासीमजं चैव पृष्ठेऽश्वतरगर्दभौ ॥ अश्वं कर्णैः सटायं वा अत्र सु
 द्विश्यधारयेत् ॥ शय्यासनं गृहं क्षेत्रं संस्पृश्यादाय कानं च ॥ उष्ट्रं च ककुदिरस्पृह्यामृगांश्च महिषादि
 कान् ॥ गोधामश्च विधानेन क्षेत्रं स्पृश्य पक्षिणः ॥ छत्रं देवैः तत्तन्मूलं फलं संगृह्य गौरवात् ॥ प्र
 शुश्रोपानहोऽमंत्रं वासयेत् प्रतिमुच्य वै ॥ अमंत्रपात्रं ॥ वासस्तथा समादाय कन्यां शी
 र्षेऽथ वाकरे ॥ कन्यायादक्षिणां समभिस्मृशेदित्यर्थः ॥ रतिभार्योऽपरपूर्वा प्रतिगृह्णीत चाक्ष
 तां ॥ पुत्रमुत्संगमारोप्य प्रतिगृह्णीत दत्तकम् ॥ रथं रथमुखं स्पृह्या प्रतिगृह्णीत कूचरे ॥ कूचरो

१ इदं वासयेत् प्रतिमुच्य वै इत्येतदन्वायि प्रतिस्मृत्यनीरिक्तीकृत्य वासयेत् पणरिषा पथेत् ।

युगाधारकाष्टम् ॥ तथाहेमाद्रौदानखंडे ॥ भूमेःप्रतिग्रहंकुर्याद्भूमिकृत्वाप्रदक्षिणम् ॥
 करेगृहीत्वाकन्यांतुदासदास्याद्विजोत्तमः ॥ आरुह्यचगजस्योक्तःकर्णेचाश्वस्यकीर्तितः ॥
 तथाचैकशाफानांतुसर्वपांचविशेषतः ॥ प्रतिगृहीताजांशुगेषुच्छेकृष्णजिनंतथा ॥ येचै
 कशफाःशृंगिणस्तान्विशेषतःशृंगेप्रहिगृहीयादित्यर्थः ॥ कर्णेचपशवःसर्वेग्रह्याःपुच्छेवि
 चक्षणेः ॥ गृहीयान्माहिपंशृंगेखरवैपृष्टदेशतः ॥ प्रतिग्रहमथोष्टस्ययानानांचाधिरोहणा
 त् ॥ वीजानांमुष्टिमादायरत्नान्यादायसर्वतः ॥ वस्त्रंदशांतादादद्यात्परिधायापिवा
 पुनः॥आरुह्योपानहौमंचमारुह्यैवचपादुके॥धर्मध्वजौतुसंस्पृश्यगृहीयात् ॥ अवतीर्यचसर्वाणि
 जलस्थानानिबैद्विजः॥ आयुधानिसमादायतथामुच्यविभूषणम्॥आमुच्यवध्वेत्यर्थः ॥ इतिप्र
 तिग्रहस्थानानि ॥ अथादौतुलापुरुषदानम् ॥ हेमाद्रौमात्स्ये ॥ अनेनविधिनाय
 स्तुतुलापुरुषमाचरेत् ॥ प्रतिलोकाधिपस्थानेप्रतिमन्वंतरंसेत् ॥ विमानेनार्कवर्णेनकिंकि
 णीलमालिना ॥ पूज्यमानोऽप्सरोभिश्चततोविष्णुपुरंजित् ॥ कल्पकोटिशंतंयावत्तस्मिँछो
 केमहीयते ॥ कर्मक्षयादिहपुनर्भुविराजराजोभूपालमौलिमणिरंजितपादपीठः ॥ श्रद्धान्वितो
 भवतियज्ञसहस्रयाजीदीप्तप्रतापजितसर्वमहीपलोकः ॥ योदीयमानमपिपश्यतिभूतियुक्तःका

लोतरेस्मरतिवाचयतीहलोके ॥ योवाशृणोतिपठतीद्रसमानरूपः प्राप्नोतिधामसपुनरंदरदेवदु
 एम् ॥ इति ॥ तत्रैववद्विपुराणे ॥ एवंदत्त्वासुवर्णतुत्रहृदत्त्यादिकंचयत् ॥ पापंनिहत्यपुरुषः
 संवलोकंसगच्छति ॥ तत्रस्थित्वाचिरंरजन्यदायातिमहातेले ॥ राजराजेश्वरः श्रीमा
 न्त्वितशोकोनिरामयः ॥ रूपसौभाग्यसंपन्नोनिर्त्यविष्णुपरायणः ॥ पुनर्विष्णुपदंयातिय
 जगत्त्वानशोचति ॥ इतिसुवर्णादितुलापुरुषदानफलम् ॥ ॥ अथकुंडमंडपादि ॥ ॥ तच्च
 सुवर्णेतुलायामेवावश्यकमितिहेमाद्र्यादयः ॥ रत्नरत्नतुलायांतुकुताकृतामित्युक्तंतत्रैव ॥
 होमाद्यशक्तौतुमंडपादिरहितमेवकुर्यात् ॥ नतत्रमंत्रोहोमोवाष्पमेवप्रदीयते ॥ इतिमात्स्यो
 क्तैः ॥ ग्रहमंत्राद्वारापमंत्राश्चनेत्यर्थः ॥ अथतुलावेदीपरिमाणंचाह ॥ तत्रैव ॥ तत्रादौशुभेऽ
 द्विशोभार्थंकुंडमंडपमात्रंवाकृत्त्वासहस्तांवापंचहस्तांवातृतीयांशेनचतुर्थांशेनवोच्चविदिकु
 त्वातदुपरिपूर्वपश्चिमयोःस्तंभद्वयंनिर्लेयम् ॥ हेमाद्रौमात्स्ये ॥ आर्केशुदचिंदनदेवदारुश्रीप
 णिवित्प्रियकांजनोत्थम् ॥ स्तंभद्वयंहस्तगुगवत्खातंकृत्वाष्टपंचकरोच्छिद्यंततत् ॥ तदंत
 रंहस्तचतुष्टयस्यादयोत्तरांगंचतुरस्रमेव ॥ इति ॥ आकोवृक्षविशेषोमहासारइतिप्रसिद्धः ॥
 श्रीपर्णीभद्रतरुः ॥ प्रियकांजीवकः ॥ सारपतेकदंबः ॥ अंजनःकांचनतुल्यपर्णी

वृक्षविशेषः ॥ स्तंभद्वयंचचतुरस्रीकृत्यवेदिमध्यपूर्वपश्चिमभागयोर्निखेयं उत्तरांगस्तंभयो
 रुपरितिर्यक्षाष्टतच्चपंचकरयोः स्तंभयोर्हस्तचतुष्टयोपरिनिधेयंचतुरस्रम् ॥ अथोत्तरांगं
 चतदंगमेवेतिपाठेतदीयमितिस्तंभसजातीयकाष्टमिथः ॥ समानजातिश्चतुलावलंब्याहमे
 नमध्येपुरुषेणयुक्ता ॥ द्वैध्वेणसाहस्तचतुष्टयस्यात्पृथुत्वमस्याश्चदशांगुलानि ॥ सुवर्ण
 पद्माभरणाचकार्यासलोहपाशद्वयशृंगलाभिः ॥ युतासुवर्णेनचरत्नमालाविभूषितामाल्य
 विभूषणाढ्या ॥ समानजातिस्तोरणसमानजातिः ॥ तुलोत्तरांगमध्येद्वादशभिरंगुलेरधस्ता
 दुदगप्राभवलंब्या पुरुषेणविष्णुनाशृंगलाविलंबितयासुवर्णेनिर्मितया तत्प्रतिमालक्षणद्वयं
 न्यस्तयोर्विहगस्थितमंगुलपदकंविहायविज्ञेयं समतुलायाः अष्टोत्तरशतांगुलमितत्वात् ॥
 पृथुत्वंचास्यादशांगुलपरिमितेनवलयाकृतिसूत्रेणसंमितंविधेयमित्यर्थः सलोहपाशद्वयशृं
 गलाभिर्युक्ताकार्येत्यर्थः ॥ तत्रैव बह्वपुराणे ॥ आश्वत्थोस्वादिरीचापिपाठाशीवासुप्तुश
 जाम् ॥ चतुर्हस्तप्रमाणेनसुशृङ्गांसुहृढानवाम् ॥ सुवर्तुलांसमांतद्वत्सिग्धच्छिद्रत्रयाञ्चि
 ताम् ॥ मौजशिक्यद्वयोपेतांबद्धान्स्तंभेतुयाज्ञियेइत्याहनारदः ॥ चतुरस्रातुलाकार्यापादौचा
 पितथाविधौ । चतुर्ध्वपिचपाश्वर्ध्वगुमानंस्याच्चतुरंगुलम् ॥ सुत्तवातावत्तुकरकावंतयोर्विन्य

सिद्धुधः॥ चतुर्दस्ताथतुलामध्यशृङ्खलयान्विता ॥ शिवयंहस्तत्रयंकुर्यात्कुटंकंचतुरंगुलम् ॥
 इति ॥ यदाहस्तत्रैव विश्वकर्मा ॥ विशेषदानंकथितंतुलादितस्मात्तुलालक्षणमुच्यतेप्राक् ॥
 तुलाप्रमाणंस्मृतमंगुलानिर्देष्टव्यगुलैः षण्णवतिप्रमाणैः ॥ अतिद्वयेप्यंगुलषट्कषट्कंशतां
 गुलाष्टोत्तरमंगुलानाम् ॥ स्युर्विशतिः पंचचधातुबंधेष्वविष्टानसुरानिवेश्याः ॥ ईशः
 शशीभारुतरुद्रसूर्याः स्याद्विश्वकर्मांगुरुरंगिराग्नी॥ प्रजापतिर्विश्वजगद्विधातापर्जन्यशंभुपितृ
 देवताच ॥ सौम्यश्वधर्माभिरराजमश्विनोजलेशमित्रावरुणौमरुद्गणाः ॥ धनेशगंधर्वजलेशवि
 ष्णुर्देवचतुर्विंशतिरेवदेवताः । अत्रसौम्योबुधः ॥ स्यात्पंचविंशः पुरुषः सएकोयस्तोल्यमा
 नस्तुलयामहात्मा ॥ एताविधेयास्तपनीयमय्योरत्नाचितौदेवतमूर्तयस्ताः ॥ यङ्गुलः
 स्याच्चतुरस्रपिंडः प्रातद्वयेविष्णुरनंतनामा ॥ पार्श्वद्वयंतच्चतुरंगुलंस्यादेवमयातिकथितं
 प्रमाणम् ॥ मध्यार्कटसंकुलिकांगुलानिपंचाधिकाविंशतिरेवैर्ध्वं ॥ एकांगुलःस्या
 द्रवतीहपिंडस्तत्राधिदेवःकिलवासुकिःस्यात् ॥ एकैकरज्जुलंभतेगुलानिनिःसप्ततिःपिंडगतां
 गुलाच ॥ तच्चैलकद्रुद्रमथांगुलानिनिःत्रिंशत्तथापंचदशाधिकास्यात् ॥ तद्धातुवदंशुभकाष्टपी
 ठंपिंडेतथाद्रुद्रमथोविधेयम् ॥ अघोषटोभूम्याधिदेवतास्यातुलांतरेभूमिपतिर्निवेद्यः ॥ इ

तिहेमाद्रौमात्स्योक्तिः वेद्यादितुलाकृत्यंलक्षणंच ॥ अथवेद्यापोडशारचक्रलिखनप्रकारउक्तो
 मदनरत्ने ॥ तत्राचार्योवेद्यामध्येत्रिहस्तव्यासचतुरस्रप्रसाध्यप्रागपरदक्षिणोत्तरनवरेखाभि
 स्तच्चतुःषष्टिकोष्ठकंकुर्यात् ॥ तत्रकोष्ठानिप्रत्येकंनवनवांगुलानिसंपद्यंते ॥ ततोवहिरंत्य
 पंक्तिपुचतुर्दिक्षुमध्यकोष्ठानिचत्वारिचत्वारिमाज्यैयित्वातदुपुपंत्यपंक्तिषुपार्श्वयोस्तत्रत्रयं
 त्रयंत्यत्तवाप्रतिदिशंप्रतिमध्यकोष्ठद्वयंद्वयमाज्येयत् ॥ तच्चतुर्दिक्षुपट्पट्कोष्ठानिचत्वारि
 द्वाराणिसिध्यंति ॥ ततोमध्यस्थतपोडशकोष्ठानिमाज्येयत् ॥ ततोबाह्यैकैकंकोण
 कोष्ठंविधाय ॥ कोणकोष्ठद्वारपीठंतरालवर्तीन्यवशिष्टानिषंचपंचकोष्ठानिमाज्येयत् ॥ तथाच
 मध्यचतुरस्रपीठपादाः सिध्यंति ॥ ततोमध्याच्चत्वारिवृत्तानिकुर्यात् ॥ तत्राद्येचत्वार्यंगुला
 निव्यासः द्वितीयेऽष्टौ तृतीयेचतुर्विंशतिः चतुर्थेपाड्मिंशतिरिति ॥ तच्चतुरंगुलंवृत्तंकर्णिकारूपं
 पीतेनरजसापूरयित्वा कर्णिकावधिरखांसितेनरजसानिर्माय तद्दहिरष्टांगुलात्मकेवृत्तेपीतरक्ता
 सितरजोभिः संपादितमूलमध्याग्राणिपोडशकेसराणिसंपाद्य तत्केसरावधिरखांसितेनैवरजसां
 गुलेन्नतांसंपाद्य चतुर्विंशांगुलात्मकेनद्वहिर्वृत्तेसितेनरजसाष्टादिध्वष्टौपत्राणिरक्ताग्राणिकुर्या
 त् ॥ ततोदलांतररेखांसितेनरजसाविधाय दलांतराणिक्वण्णेनरजसापूरयित्वातद्दहिरैकांगु

लांतरांविहर्षितरखांसितेनवरजसासंपाद्य वृत्तद्वयांतरंपरितोष्टदलाग्रतन्मध्याचिह्नैःषोडशधा
 विभज्य प्रतिभाग्यवाहाराण्योडशारान्दयामपीतारुणश्चेतरजोभिः कल्पयित्वा तदंतरेण
 यथायोगंरजोभिःपूरयित्वा तद्वहिःसितपीतारुणस्यामहरिताःपंचरेखालिखेत् ॥ तद्वहिः
 पीठेक्षेत्रंचतुरस्रंयथाशोभंरजोभिःरक्तंकृत्यपीठवधिरेखांसितेनरजसाचतुरस्रारचयेत् ॥ द्वा
 रक्षेत्राणिपूर्वादितःपीतरुयामसितहरितरजोभिःपूरयेत् ॥ आग्नेयादिकोणकोष्ठचतुष्टयलो
 क्षितहरितरुयामधवलैःपूरयेत् ॥ आग्नेयादिपीठपादचतुष्टयंपंचकोष्ठात्मकंतुक्रमात्सितर
 क्तपीतकृष्णरजोभिः पूरयेत् ॥ ततःसितेनरजसांशुलेघ्नतेनबहिश्चतुरस्रेरेखांकुर्यादितिम
 दनरत्नादयः ॥ ठक्षुरमेतेतु चतुरस्रंचतुर्हस्तंतत्प्रत्येकंद्वादशांशुलानिनवकोष्ठानि वृत्ता
 नितुपंच तत्राद्यवृत्तेचत्वार्यंशुलानिव्यासः द्वितीयेऽष्टौ तृतीयेर्विंशतिः चतुर्थेचतुर्विंशतिः
 पंचमेतच्चतुरस्रंवह्निस्ततोष्टविंशतइतिपंचकोष्ठात्मकंपीठपादचतुष्टयम् आग्नेयादिक्रमेणरक्त
 हरितरुयामासितैः पूरणीयं कोणकोष्ठचतुष्टयम् ॥ प्रत्येकंत्रिभिस्त्रिभिर्वर्णैरितिविशेषः ॥
 इदमेववारुणमंडलंजलाशयोत्सर्गदौज्ञेयम् ॥ पुनस्तत्रैव ॥ वज्रंप्राशुत्तमेभागे
 आग्नेय्यांशक्तिमुज्ज्वलाम् ॥ आलिखेदक्षिणेदंडंनैर्ऋत्यांषड्गपालिखेत् ॥ पाशं

तुवारुणैलेख्यं ध्वजवैवायुगोचरे ॥ कौवेर्यातिगदालिख्य ईशान्यां शूलमालिखत् ॥^१ शूल
 स्यामदेशेतुचक्रं पद्मं च दक्षिणे ॥ ततो महावेद्युपरि पंचवर्णफलपुष्पोपशोभितं वितानं कुण्डमंड
 पेचनीयादिति ॥ इति वेद्युपरि षोडशारचक्रम् ॥ ॥ अथ घृतादि तुलाफलमुक्तं हेमाद्रौ विष्णु
 धर्मोत्तरे ॥ प्रथमा तु घृतस्योक्ततेजोवृद्धिकरी शुभा ॥ माक्षिकेण तु सौभाग्यं तैलेन बहुलाः प्रजाः ॥
 वस्त्रेण दिव्यवस्त्राणि प्राप्नोति तुलया ध्रुवं ॥ लवणेन तु लावण्यमरोगित्वं गुडेन च ॥ असपत्नः
 शर्करया सुरूपंचंदनेन तु ॥ आवियो गोभवेद्भ्रातुलया कुंकुमस्य च ॥ न संतापो हृदि भवेत्क्षीर
 स्य तुलया तथा ॥ सर्वकामप्रदाः सर्वाः सर्वपापक्षयंकराः ॥ यः करोति तुलाः सर्वाः स गौर्याल्यमा
 मुयात् ॥ मंत्रेण दद्यादभिर्मंत्रितां तु सकृत् तुला मेकतमा द्विजेभ्यः ॥ स याति गौर्याः स दर्शनं सुपुण्यं न शो
 कदौर्भाग्यमुपाश्रुते पुमान् ॥ अथ तुलाप्रार्थना मंत्रः ॥ त्वं तुलैः सर्वभूतानां प्रमाणमिह कर्तित्ता ॥
 मां तोलयंतीं संसारादुद्धरस्व नमोस्तुते ॥ इत्यारुह्य ॥ गोदोहकालं तत्र चित्तयित्वा हरि
 प्रियाम् ॥ अवरुह्य ततो दद्यादर्धपादमथापि वा ॥ गुरुं संपूज्य विधिवद्भस्त्रालंकारभूषणैः ॥ विसर्ज
 येन्नमस्कृत्य भोजयेद्द्विजपुंगवान् ॥ शेषं द्विजेभ्यो दातव्यं स्त्रीभ्यो न्येभ्यस्तथैव च ॥ कदली
 दलसंस्था च पंचपिंडा हिमाद्रिजा ॥ कर्पूरस्य तु तां पूज्य कुंकुमेनालभेत्तुताम् ॥ विधिनो नैनयोद

द्यातुलादानंविमत्सरः ॥ सलोकमेतिपावंस्थाःसेव्यमानोऽप्सरोगणैः ॥ तत्रापिकालंमुचिरमिह
 लोकेनृपोभवेत् ॥ आत्मतुल्यं सुवर्णवारजंतरत्नमेववा ॥ योददातिद्विजाग्र्येभ्यस्तस्याप्येत
 त्फलंभवेत् ॥ एतद्धृदिदानजन्यम् ॥ ब्रह्महत्यादिपापाद्यैर्मुक्तःशिवपुरं व्रजेत् ॥ सचतत्पाप
 निर्मुक्तःप्रोक्तंविष्णुपुरं व्रजेत् ॥ तुलापुरुषप्रभूमीचदीयमानेनतुयेनराः ॥ पश्यंतितेपिवायातिये
 वास्पुरनुमोदकाः ॥ गुडंवायदिवाखंडलवर्णवापितोलितम् ॥ योदद्यादात्मनातुल्यंनारीबापु
 रुपोपिवा ॥ पुमान्प्रद्युम्नवत्स्यात्तुनारीस्यात्पार्वतीसमा ॥ सुभगोरूपसंपन्नौभुञ्जतित्रिवि
 ट्पम् ॥ हिरण्यदक्षिणायुक्तंसवस्त्रंभूषणान्वितम् ॥ अलंकृत्वाद्विजाग्र्यंतं परिधात्यचवा
 ससी ॥ खंडादितोलितं पश्चाद्भ्रूवेप्रतिपादयेत् ॥ सर्वकामसमुद्धात्मानंतंकालंवसेहिवि ॥
 इतिघृतादितुलादानफलम् ॥ ॥ अथनानारोगनिरासार्थद्रव्यविशेषतुलादानान्युक्तानि
 गारुडे ॥ तुलापुरुषदानंतुभृशुमृत्युंजयोद्भवम् ॥ अथलोहंप्रदातव्यं सर्वरोगोपशान्तये ॥ कांस्ये
 चयश्मणेदेयं त्रपुचाशौविकारके ॥ अपस्मारेतुसीसंस्थात्ताम्रंकुप्रेचदारुणे ॥ पित्तलंरक्तपित्ते
 चरूप्यंप्रदरमेहयोः ॥ सुवर्णं सर्वरोगेषु प्रदद्यान्मृत्युनाशनम् ॥ फलोद्भवंतथादेयं ग्रहिण्यादीर्घ
 वाहिनि ॥ गौडं भस्मकरौ गेचपौ गंगं स्याद्गुडमालके ॥ पौगं पूगीफलम् ॥ काष्ठं जंचाग्निमाद्ये स्या

द्रोणोत्पत्तौपैष्टकम् ॥ मधूद्भवंतथादेयंकासश्वासजलोदरे ॥ घृतोद्भवंतथादेयंछर्दिरोगोपशं
 तये ॥ क्षीरं पित्तविनाशायदधिस्याद्भगदारणे ॥ लवणं वेपनाशायपैष्टदद्भुविनाशने ॥ धान्यंच सर्वरो
 गस्यनाशने मुनिभिः स्मृतम् ॥ इति ॥ अत्रायं संक्षेपोदानोदयोतिऽपि ॥ रूढ्यतुलायां सुवर्णतुला
 फलमेव पितृवृत्तिप्रदमेहनाशश्च रत्नतुलायां स्वर्णफलमेव ॥ ताम्रेणकुष्ठनाशः ॥
 लोहेन सर्वरोगविनाशः ॥ घृतेन तेजोवृद्धिश्छर्दिनाशश्च ॥ गुढेनारोगित्वं सौभाग्यवृद्धिश्च ॥
 लवणेन लावण्यं सौभाग्यंच ॥ मधुना सौभाग्यं कासश्वासजलोदरनाशश्च ॥ तैलेन प्रजावाद्
 भवति ॥ क्षीरेण पित्तनाशः संतापनिवृत्तिश्च ॥ दध्ना भगंदरनाशः ॥ शर्करया सपत्नवाधा
 निवृत्तिः ॥ अन्नेनारोगित्वम् ॥ पिष्टेन दद्भुनाशः ॥ फलैः संग्रहणीनाशः ॥ क्रमुकैर्गंडमा
 लानाशो मुखदुर्गंधिनाशनं दद्भुनाशश्च ॥ क्रमुकं षूणीफलम् ॥ चंदनेन सौंदर्यवान् ॥ गंधेन सौ
 भाग्यम् ॥ वस्त्रेण दिव्यवस्त्रावाप्तिः ॥ काष्ठेन मिमांशनाशः ॥ विष्णुप्रीतिर्वासर्वद्रव्यैर
 पिहति ॥ इति नानानारोगनिरासद्रव्यविशेषतुलाः ॥ ॥ अथ पूजार्थं तत्तद्द्रव्याधिदेवतामाह ॥
 गारुडे ॥ अधिदैवं तुलोहैव महाभरव उच्यते ॥ कांस्ये त्रपावश्चिन्नौ च वायुश्च सीसके स्मृतः ॥ ताम्रे स्मू
 र्यस्तथा प्रोक्तः पैत्तले च कुहूस्तथा ॥ रौप्ये च पितरो ज्ञेयाः सौवर्णे सर्वदेवताः ॥ फले सोमो गुडे चाप

स्तांबूलेचविनायकः ॥ गंधर्वाःकुसुमेचैवजांगलेऽग्निस्तथास्मृतः ॥ जांगलेकाष्ठे ॥ मधौय
 क्षःप्रयत्नेनचतुष्टयंजयस्तथा॥क्षीरेतारागणाः सर्वदाग्निसर्पाः प्रकीर्तिताः ॥ लवणेपार्वतीदेवी
 समुद्रिष्टाधिदेवता ॥ पितृप्रजापतिर्देवोअन्नेसर्वाश्चदेवताः ॥ आर्तिर्यदास्यात्पात्राणांप्राप्नुयात्तु
 ण्यदेशतः ॥ नित्यंमृत्युंजयप्राप्तिर्विचिनायत्प्रदीयते ॥ तदेवसर्वशान्त्यर्थंभवतीतिनसंशयः ॥
 तुलापुरुषदानेनमृत्युंजयतिमानवः ॥ आगमोक्तमृत्युंजयमंत्रेणपूजयित्वेत्यर्थः ॥ नाममंत्रे
 णवायथाधिकारंयोज्यम् ॥ इतिद्रव्याधिदेवताः ॥ अथकालविशेषः ॥ दानोद्द्योते विश्वा
 मित्रः ॥ आदित्येराहुणाग्रस्तेसुवर्णस्तोलयेत्तनुम् ॥ सोमग्रहेतुरौष्येणयद्वादानंतथा
 शृणु ॥ प्रवर्ग्यस्यमुखेजातउत्पन्नःपितृदेहतः ॥ सर्वपापहरं वैतद्दामिप्रीयतांविद्युः ॥
 इत्युच्चार्यजलंत्वप्सुनिक्षिपेद्विजसत्तमइति ॥ अथतुलापुरुषदानविधिः हेमाद्रौविष्णुधर्मो
 त्तरे ॥ तुलादानं प्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशनम् ॥ यद्रौर्याचरितं पूर्वलक्ष्मीनारायणेनतु ॥
 पुण्यंदिनमथासाद्यतृतीयायांविशेषतः ॥ गोमयेनानुलिप्तायांभूमौकृत्वाघटंशुभम् ॥ दारवंशु
 भवृक्षस्यचतुर्हस्तप्रमाणतः ॥ सुवर्णतत्रवध्रीयात्स्वशक्त्याघटितंघटे ॥ सौवर्णस्थापयेत्त
 त्रवासुदेवंचतुर्भुजम् ॥ शिख्यद्वयंचवध्रीयात्स्थापयेत्पीठकेततः ॥ तत्रारोहेत्सवस्त्रास्त्रःसर्वा

लंकारभूषितः ॥ अभीष्टदेवतागृह्यस्नापयित्वाघृतादिभिः ॥ तुलापुरुषदानस्यविधिरेवप्रकीर्तितः ॥ अत्रविधिरेवप्रकीर्तितइतिप्राप्तवत्येवकर्तव्यतेत्युक्तंभवतीतिदामोदरः नान्यदिति ॥ तुलादानमधिकृत्यालिंगपुराणे ॥ दक्षिणांचशतंसाद्धतर्धवापिदापयेत् ॥ गुरोरितिशेषः ॥ ऋत्विजचैवसर्वपांशानिष्कान्प्रदापयेत् ॥ इति । तथायजमानोऽयनग्रहणसंक्रमादिपुण्यकालमासाद्यपूर्वेद्युरेकभक्ताचरितप्रायश्चित्तःकृतनित्यक्रियोदभेष्वासीनोदभान्धारयमाणः शुचिराचम्य देशकालौसंकीर्त्य ममामुककामनसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं अमुकद्रव्यतुलापुरुषदानंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ तथारोगनिरासार्थेतुममामुकरोगनिरासेनममास्यशिशोर्वामुकरोगनिरासेनक्षिप्रारोग्यसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थमिति ॥ तथा यदातुशिष्टाचारवशात्ताम्रादितुलासुअष्टमांशंचतुर्थांशवासुवर्णरजतादिप्रक्षिप्यते तदासुवर्णादितुलयाचतुर्थांशाष्टमांशादितुलाविशेषफलप्राप्तिद्वारा इत्युल्लेखःकार्यः ॥ तदंगतयागणपतिपूजनंपुण्याहवाचनमाचार्यवरणमंगदेवतापूजनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य गणपतिसंपूज्यपुण्याहंस्वस्तिःश्रद्धिः श्रीःकल्याणमितिशब्दपंचात्मकंबौधायनोक्तं ब्राह्मणांस्त्रिष्वर्वाचयित्वा आचार्यवृत्त्वा आचार्यं तुलायांगौरीविष्ण्वादितुलांगदेवतांश्च पूजयित्वा रोगनिरासार्थेतु महासृत्युंजयमंत्रेणप्रतिमायांमृत्युंजयं

ताम्रादितोलनीयद्रव्यादिदेवताश्च पूजयेदिति ॥ इति तुलापुरुषदानविधिविशेषः ॥ अथ तुलादान
 प्रयोगः ॥ यजमानः शुचिराचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य एकैकमन्वंतरकालावच्छिन्नप्र
 तिलोकपालस्थानपूर्वककल्पैर्वर्णैर्किंजालमालिविमानाधिकरणकाष्मरः पूजासहित
 शिवपुरगमनपूर्वककल्पकोटिशतावच्छिन्नविष्णुपुराधिकरणकनिवासकामः सुवर्णरत्नरौप्य
 तुलापुरुषमहादानमहं करिष्ये ॥ यद्वा ॥ ब्रह्महत्यादिसकलपापक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं
 सुवर्णरत्नरौप्यतुलापुरुषमहादानं करिष्ये ॥ तत्रादौ गणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृका
 पूजनं नांदीश्राद्धाचार्यवरणादिकुर्यात् ॥ तातादितुलायां तु संकल्पोत्तरंगणपतिपूजनपूर्वं
 कं पुण्याहवाचनमात्रं कृत्वा आचार्यवृत्त्वा यथाविभवं वस्त्रालंकारादिभिः पूजयेत् ॥ तत आ
 चार्यगोमयोपलिप्तवेद्यादौ संपपविकिरणपंचगव्यप्रोक्षणे कृत्वा वेद्यादौ घटमावध्य तत्र दक्षिणे दक्
 षिणं कुंडं मंडपे पंचवर्णवितानं फलपुष्पोपशोभितं ध्वजं ध्या वेद्यादौ घटमावध्य तत्र दक्षिणे दक्
 शिण्यां तुलां वधीयात् ॥ गौरीप्रीत्यर्थं तुलायां कर्पूरकृतपंचपिंडिकारूपं गौरीं कुंकुमेना तु
 पूजयेत् ॥ ततो धर्मराजसूर्यविष्णुप्रतिमाः तिस्रो मापमात्रसुवर्णनिर्मिता अश्रुतारणा
 दिपूर्वकं संपूज्य इष्टदेवतां च पंचामृतेनाभिपिच्य अभ्यर्च्य च विष्णुप्रतिमां तुलामध्ये बध्वा त

तः पूर्वोक्तोलनयिद्रव्यादिदेवतासंपूज्यतुलायै नमश्चित्तुलांतुलाप्रांतकूटयोर्विष्णुमनंतं म
 ध्यकूटेवासुकिं फलकद्वयेभूमिचसंपूज्य रक्तवस्त्रेणतुलांसिषेष्टय ततः शक्तौसत्यांतुलादं
 डेसुवर्णनिर्मितासुचतुर्विंशतिप्रतिमासुचदक्कसंस्थादिवतामावाहयेत्तपूजयेच्च ॥ तदित्थं ॥
 ॐ ईशानाय नमः ईशानं आवाहयामि १ ॥ एवं सर्वत्र ॐ शशिने नमः शशिनं आवाहय
 मि २ ॐ मारुताय ३ ॐ रुद्राय ४ ॐ सूर्याय ५ ॐ विश्वकर्मे न ६ ॐ
 गुरवे न ७ ॐ अंगिरो मिभ्यां ८ ॐ प्रजापतये ९ ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यो न १० ॐ
 धात्रे न ११ ॐ पर्जन्यशंभुभ्यां १२ ॐ पितृभ्यो न १३ ॐ सौम्याय १४ ॐ धर्माय १५ ॐ
 अमरराजाय १६ ॐ अश्विभ्यां १७ ॐ जले शया १८ ॐ मित्रावरुणभ्यां १९ ॐ मरुद्गणेभ्यो २० ॐ
 धने शया २१ ॐ गंधर्वाय २२ ॐ जले शया २३ ॐ विष्णवे २४ इत्यावाह्य संपूज्य च ततो यजमानो वस्त्राभरणगंधमाल्याद्यलंकृतः कुसुमांजलिं गृह्यत्वा तु
 लां त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य प्राङ्मुख उपविश्य प्रार्थयेत् ॥ ॐ नमस्ते सर्वदेवानां शक्तिस्त्वं सत्यमा
 थ्रिता ॥ साक्षिभूता जगद्धात्री निर्मिता विश्वयोनिना ॥ एकतः सर्वसत्यानि तथा नृतां नृता निच ॥
 धर्माधर्मकृतां मध्ये स्थापिता सिजगद्धिते ॥ त्वंतुलैः सर्वभूतानां प्रमाणमिह कर्तितं ॥ मां तोल

यंतीसंसारदुःखस्वनमोस्तुते ॥ योसौतत्त्वाधिपोदेवः पुरुषः पंचविंशकः ॥ स एषोऽधिष्ठितो
 देवित्वयितस्मान्नमोनमः ॥ नमोनमस्तेगोविंदतुलापुरुषसंज्ञक ॥ त्वं हरेतारयस्वास्मानस्मा
 त्संसारसागरात् ॥ इति पठित्वा तुलापरिपुष्पांजलिं क्षिपेत् ॥ पुनस्तुलां त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य
 धामहस्ते धर्मराजं दक्षिणसूर्यं अंके स्वामीं घृदेवतां पंचामृताभिपित्कां चिंतां चादाय प्राङ्मुखस्तु
 लायामुत्तरफलकमारोहेत् ॥ दक्षिणेन सुवर्णः स्यादुत्तरेण नराधिपः ॥ इति मात्स्यवचनात् ॥
 नराधिप इत्पुपलक्षणम् ॥ ततः आचार्यो दक्षिणफलके तोलनीयद्रव्यमारोपयेत् ॥ सुवर्णाद्या
 वत्समधिकं स्यात् ॥ पुष्टिकमेन भूयिष्ठमधिकं कार्यम् ॥ ततो यजमानस्तुलामध्यदंडस्थित
 दृष्टिं हरेर्मुखं पश्यन्मंत्रोपठेत् ॥ ॐ नमस्ते सर्वभूतानां सक्षिभूते सनातनि ॥ पितामहे न देवित्वं
 निर्मिता परमेष्ठिना ॥ त्वया धृतं जगत्सर्वं सहस्थावरजंगमम् ॥ सर्वभूतात्मभूतस्थेन मस्ते विश्व
 धारेणि ॥ इति गोदोहकालंतत्र स्थित्वा ततस्तुलामवतीर्य तोलितद्रव्येतुलसीपत्रं निधाय देश
 कालौ संकीर्त्य अमुककाम इदममुकद्रव्यमात्मसमतोलितमाचार्याद्यन्येभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सम
 स्तां श्रितवंधुवर्गेभ्यो दीनानाथेभ्यश्च दातुमहमुत्सृजे नममेत्युसृत्य ततः कृतस्यामुकतुला
 पुरुषदानकर्मणः सांगता सिद्धचर्यमाचार्या य इदं सुवर्णं अग्निदेवतं दक्षिणात्वेन तुभ्यमहं संप्रददे न

ममेतिदद्यात् ॥ पुनः कृतस्यामुकतुलापुरुपदानकर्मणः इत्यादि सांगतासिद्धयर्थेनानानाम
गोत्रेभ्योत्राह्मणेभ्योयथाशक्तिभूयसादिक्षिणादातुमहमुत्सृजे ॥ तथा कृतस्यामुकतुलापुरुप
दानकर्मणः सांगतासिद्धयर्थेयथाशक्तिब्राह्मणान् यथाकालं यथोत्पन्नेनान्नेन भोजयिष्ये इति
संकल्प्य ॥ तत आचार्यावाहितदेवताः सर्वाः अर्चनपूर्वकं विमृज्य आचार्याय तुलार्धं पा
दंवा प्रतिमावस्त्राभरणादिसर्वतुभ्यमहंसंप्रददे नमम इति दत्त्वा सदस्यायादावेतदर्थं दत्त्वा
शेषं च सद्य एव यथोद्देशं दत्त्वा प्रमादात् कुर्वतां कर्म ० यस्य स्मृत्येति जापित्वा कर्मेश्वरार्प
णं कृत्वा सुहृद्युतो भुंजति ॥ केचित्तु अत्र तुलापूजोत्तरमग्निं संस्थाप्य ईशानादितुलास्थेदे
वताभ्योष्टाष्टाज्याहुतयश्चेच्छंति ॥ तुलाप्रतिग्रहप्रायश्चित्तं त्वाचार्यश्चांद्रायणमेकंकुर्यात्
प्रतिग्रहानुसारेण इत्युक्तं दानोद्देश्येति रहस्येषु ॥ हेमाद्रौ मात्स्ये ॥ नचिरंधारयेद्देह
सुवर्णतोलितं बुधः ॥ तिष्ठेद्द्रयावहं यस्माच्छोककव्याधिकरं नृणाम् ॥ शीघ्रं परस्वीकरणा
च्छ्रेयः प्राप्नोति पुष्कलम् ॥ इति ॥ सुवर्णादिसर्वद्रव्यतुलास्वेवैकमुतिकन्यायात् ॥
अत्र त्रयः सुवर्णशब्दो रजतादिसर्वद्रव्यतुलोपलक्षको बोध्यः ॥ मीमांसैकधुरंधरः श्रुतिधरो
न्यायेऽपि वागीश्वरः साहित्ये मृतसागरः सुजनतावच्छीरसालद्रुमः ॥ यद्विद्वन्मणिशेखरोदि

नकरः प्रासूतविश्वेभरतेनाकारिघृतादितोलनविधौ सत्प्रीतये पद्धतिः ॥ इति दानोद्दयोत दानर
त्नमयूखाद्यनुसारेण च कालोपनामकभट्टादिवाकरकृतदानसंक्षेपचंद्रिकार्या ताम्रघृतादितु
लायुरूपदानप्रयोगः ॥ अथ गोसहस्रमहादानप्रयोगः ॥ हेमाद्रौ मात्स्ये ॥ गोसहस्रदा
नं चिकीर्षुरधिवासनदिनात्प्राक्त्रिरात्रमेकरात्रं वा शक्तितः पयोव्रतोऽधिवासनदिने शुचिर्यजमा
नोद्देशकालौ संकीर्त्य मम समस्तपापक्षयोत्तरसिद्धचारणसेवितार्कवर्णिकिंजीजालमालिषि
मानरोहणोत्तरानेकमन्वंतरावच्छिन्नैर्द्रादिसकललोकपादलोकपादिकरणकपुत्रपौलसमन्वित
शिवाल्लयगमनैकोत्तरसंख्यासंख्येयपितृमातामहकुलतारणाकल्पश्रुतावच्छिन्नशिष्यपुरनिवा
सानंतरराजराजीभवनाश्वमेधशतकर्तृत्वशिवध्यानपरत्त्वविष्णुसाहस्र्यापन्नयोगस्थानकसंसा
रमोचनकामः श्वेगोसहस्रमहादानं प्रतिपादयिष्ये ॥ इति संकल्पयेत् ॥ तत उपवासगुर्वो
द्विनियोगांतुल्लापुरुषमहादानवत्कुर्यात् ॥ अथाचार्यः एकं लक्षण्यं नैदिकश्रवं वृषं
सवत्सदशोत्तरगोसहस्रात्सवत्संघेनुदशकंच स्वर्णघंटास्वर्णपट्टकौशियवस्त्रमाल्यहेमरत्न
शुतशृंगरौप्यसुरचामरोपशोभितं सताम्रदोहनं पादुकोपानच्छत्राद्यनेकोपस्करश्रुतं वेदी
परितः स्थापयेत् ॥ मंडपाद्वहिस्तु यथावकाशंगोसहस्रं वस्त्रमाल्यस्वर्णशृंगरौप्यसुराद्यैर

लङ्कृत्याचित्रासयेत् ॥ अथामादितसगोवृषदशकमध्येचक्रोपस्थापितलवणद्रोणोपरि पूर्वो
कलशं क्रोशेयसंवीतनानाभरणभूषितं माल्येक्षुफलसंयुक्तं नंदिकेश्वरं स्थापयेत् ॥ वेद्युपरि फ
लपुष्पादिशोभितं पंचवर्णवितानं कूटवध्नीयात् ॥ ततः आचार्यादयः स्वस्वकुंडसन्निधौ सर्वोप
ध्यादिभुतकलशचतुष्टयस्थापनादियजमानाभिषेकांतं तुलामहादानवत्कुर्युः ॥ ततः शुक्लमा
ल्यावरधरः स कुसुमानल्लिनासधूपगोदशकमामंत्रयेत् ॥ तत्र मंत्रः ॥ नमो वो विश्वमूर्तिभ्यो वि
श्वमातृभ्य एव च ॥ लोकाधिवासिनीभ्यश्च रोहिणीभ्यो नमो नमः ॥ गवामंगेषु तिष्ठंति भुवनान्ये
कवैशतिः ॥ ब्रह्मादयस्तथा देवो रोहिण्यः पातुमातरः ॥ गावो मे अग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥
गावो मे हृदये संतु गावामध्ये वसाम्यहम् ॥ यस्मात्त्वं धूपरूपेण धर्म एव सनातनः ॥ अष्टमूर्तेर
धिष्ठानमतः पादिसदामम ॥ इति पुष्पांजलिना संपूज्य वेदिपार्श्वे प्राङ्मुख उपविश्य पूर्ववद्दे
शकालौ स्मृत्वा मम समस्तपापक्षयादिसंसारमोचनकामः इत्यंते इमं वृषं इमाश्च सवत्सधे
नुदशकसंहिताः सहस्रंगाः सांगोपांगाः अमुकामुक्गोत्रामुका मुक्के दाध्यापका मुका मुकशर्म
भ्यो गुर्वृत्विगादिभ्यश्च संप्रपेदनमम इति गुर्वादिहस्ते पुजलं दद्यात् ॥ ते च देवस्य त्वेति यजुषा
रुद्राय गामित्युत्तवा पुच्छे पुमप्रतिगृह्य स्वस्ती प्युत्तवा यथाशाखं कामस्तुतिं कइदं कस्मा अदा

दिति पठेयुः ॥ ततो यजमानः ॥ कृतस्य गोसहस्रमहादानकर्मणः सांगतासिद्धयर्थं ग्रामं भूमिं वा द
 त्वा सुवर्णं दक्षिणात्वेन तुभ्यमहं संप्रददे नमम इति प्रत्येकं तेभ्यो दक्षिणां दद्यात् ॥ ततः कृतस्य
 गोसहस्रमहादान इत्यादि० सांगतासिद्धयर्थं नानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति भूयसां
 दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे नममेति ॥ तथा पुनः कृतस्य इ० सांगतासिद्धयर्थं यथाशक्ति ब्राह्मणा
 न्यथाकालं यथोपपन्नेनानेन भोजयिष्ये इति संकल्पयेत् ॥ ततः आचार्यः पुण्याहवा
 चनाद्यावाहितदेवताः संपूज्य उत्तिष्ठ ब्रह्मण रूपत इति देवान् विस्तृज्य तद्दिने पयो व्रतमश्नत्कौयजमा
 नोन त्ताशी ब्रह्मचारी भवेत् ॥ ततः प्रमादात् कुर्वतां कर्म० यस्य स्मृत्या० कर्मेश्वरार्पणं कुर्यादि
 ति ॥ इति दानसंक्षेपचंद्रिकायां गोसहस्रमहादानप्रयोगः ॥ भविष्यपुराणे ॥ शतंगावः सवृषमाधे
 ह्वपस्करसंयुताः ॥ दत्त्वा तु ब्राह्मणेभ्यस्त्वुविशुद्धेनांतरात्मना ॥ शिवादि सर्वलोकेषु यथेष्टं मोद
 ते तु तः ॥ पुण्यकाले शुचिराचम्य देशकालोत्सर्गात् ॥ मम समस्त पापक्षयपूर्वकसिद्धचारणसेवि
 तार्कवर्णं किं किं जीजालमालि विमानारोहणोत्तरानेकमन्तरावच्छिन्नैर्द्रादिसकल लोकपालाधि
 करणकपुत्रपौत्रसमन्वित शिषपुरादिसर्वलोकनिवासानंतरमंतैर्विष्णुसायुज्यावासिकामो वृषा
 धिकसालंकृतगोशतदानं करिष्ये इति संकल्प्य गणपतिपूजनं संक्षिप्तपुण्याहवाचनमात्रं कृत्वा

गोभ्योनमइतिसवृषभागाः संपूज्य ब्राह्मणेभ्योनमइतिब्राह्मणांश्चयथाशक्तिवस्त्रालंकारादिभिः
 संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ तत्रमंत्राः गावः सुरभयोनित्यंगावोगुगुलुगंधिकाः ॥ गावः प्रतिष्ठाभू-
 तानांगावः स्वस्त्ययनमहत् ॥ अन्नमेवपरंगावोदेवानांहविरुत्तमम् ॥ पावनंसर्वभूतानारक्ष-
 तिचवहंतिच ॥ हविषामंत्रपूतेनतर्पयंत्यमरानपि ॥ मद्दर्पणांचहोतृणांगावोहोमेप्रतिष्ठिताः ॥
 सर्वेषामेवभूतानांगावः शरणमुत्तमम् ॥ गावः पवित्रंपरमंगावोमंगलमुत्तमम् ॥ गावः स-
 वैस्यलोकस्यगावोधन्याः सवाहनाः ॥ नमोगोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेयीभ्यएवच ॥ नमो
 ब्रह्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः ॥ घृतक्षीरप्रदागावो घृतयोन्योघृतोद्भवाः ॥ घृतनद्यो
 घृतावर्तास्तामेसंतुसदागृहे ॥ इतिगाः संप्रार्थ्य वृषभंप्रार्थयेत् ॥ धर्मस्त्वंवृषरूपेणजगदा-
 नंदकारक ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतः पाहिसनातन ॥ इतिवृषभंप्रार्थयेत् ॥ ततः सलिल-
 तिलकुशानादाय अद्येत्यादिममसमस्तपापक्षयेत्यादिविष्णुसायुज्यावासिकामोवृषाधिक-
 शतंगाः धेनूपस्कराः सहिरण्यदक्षिणायुताः रुद्रदेवतास्तन्मूल्योपकल्पितानिष्क्रयरजतमु-
 द्रावानानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृजेनममेति तेनभगवान्परमात्माश्रीपरमे-
 श्वरः प्रीयताम् तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ कृतस्यसवृषगोशतदानकर्मणः सांगता

सिद्धयर्थब्राह्मणभोजनंभूयसौदक्षिणांचदद्यात् ॥ अथवा अद्येत्यादि० सवृषरुद्रदेवतसहि
रप्यदक्षिणायथाशस्यलंकृतगोशतमूल्योपकल्पितनिष्क्रयरजतमुद्राः नानानामगोत्रेभ्योब्रा
ह्मणेभ्योदातुमहमुसृजे नममेति ॥ ततोब्राह्मणभोजनंसंकल्प्य भूयसौदद्यात् ॥ इतिसवृ
षगोशतदानप्रयोगः ॥ ॥ अथसवृषगोदानप्रयोगः ॥ भविष्ये ॥ दशगावः सवृषभा
वृषभैकादशाः स्मृताः ॥ दत्वातुब्राह्मणेभ्यश्चसयातिपरमांगतिम् ॥ शिवादिसर्वलोकेषुय
थेष्टंरमतेनरः ॥ इति ॥ पुण्यकालेषुचिराचम्य प्राणानाम्य देशकालौसंकीर्त्य ममसमस्तपा
पक्षयधूर्वैकशिवादिसर्वलोकनिवासांतेविष्णुसान्निध्यकामोवृषपाधिकदशगोदानंकरिष्ये इतिसं
कल्प्य गणपतिपूजनंपुण्याहवाचनमात्रंकृत्वा गोभ्योनमइतिसवृषपागाःसंपूज्य ब्राह्मणेभ्योनमइ
तिब्राह्मणांश्चयथाशक्तिवस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य गाः प्रार्थयेदेतैर्मन्त्रैः ॥ गावोमासुपतिष्ठतुहे
मभृग्यः पयोसुचः ॥ सुरभ्यः सौरभेद्यश्चरितः सागरास्तथा ॥ गावः पश्याम्यहंनित्यंगा
वः पश्यंतुमांसदा ॥ गावोरुमाकंवयंतासांयतोगावस्ततोवयम् ॥ गावोममाग्रतो नित्यंगावः
पृष्ठतएवच ॥ गावोभेसर्वतश्चैवगर्वामध्येवसाम्यहम् ॥ इतिगाः संप्राथ्य ॥ धर्मेस्त्वंवृषरूपेण
जगदानंदकारक ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतः पाहिसनातनइति ॥ वृषभंचप्रार्थयेत् ॥ ततः सकु

शतिलजलमादाय ॥ अद्येत्यादि० ममसमस्तपाक्षयपूर्वकशिवविष्णुसान्निध्यावाप्तिकामोवृषा
 धिकदशगाधेनूपस्कराः सहिरण्यदक्षिणायुतारुद्रदेवतास्तन्मूल्योपकल्पितनिष्करयजतमु
 द्रावानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृजे नममेतिसंकल्पंकुर्यात् ॥ ततोब्राह्मणभो
 जनसंकल्पः ॥ भूयसींचदद्यात् ॥ अथवावृषाधिकधेनूपस्करसहिरण्यदक्षिणायुतदशगारु
 द्रदेवतास्तन्मूल्योपकल्पितरजतमुद्राः नानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृजे नम
 मेत्युत्तवादद्यात् ॥ ब्राह्मणभोजनसंकल्पंकृत्वा भूयसींचदद्यादितिसंक्षेपः ॥ इतिस
 वृषदशगोदानप्रयोगः ॥ ॥ अथदशमहादानानि ॥ कौर्मे ॥ कनकाश्वतिलानागादा
 सीरथमहीगृहाः ॥ कन्याचकपिलाधेनुर्महादानानिर्वैदश ॥ तत्रप्रथमंतावत्सुवर्णदानम् ॥
 मूले ॥ दत्त्वासुवर्णस्यशतंविप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ब्रह्मलोकमतुप्राप्यब्रह्मणासहमोदते ॥
 गण्येनभूमिशकृताजलेन आलिप्यमध्यसिततंडुलैश्च ॥ सरोरुहकंसरभूपणाढ्यंसकर्णिकंचाष्ट
 दलंविलिख्य ॥ तस्मिन्हिरण्यशतमानमात्रंनिधाय तस्योपरितंविचिंत्य ॥ इति ॥ तत्रब्रह्मा
 णंकमलासनस्थंसंपूज्य विप्रंवृत्वा यथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य दद्यात् ॥ हेमाद्रौ दा
 नकाण्डे ॥ देयंतद्योजयेत्पूर्वततोविप्रंचपूजयेत् ॥ तत्तन्मंत्रैः प्रदद्याद्वैसर्वदानेष्वन्यविधिः ॥

इति ॥ अद्येत्यादि० मयसमस्तपापक्षयपूर्वकमेरुदानसमफलावाप्तये देयद्रव्यतृतीयांशदक्षि
 णासहितं इदं सुवर्णं अग्निदेवतं अमुकगोत्रायासु कश्चर्मणे ब्राह्मणाय तु भ्यमहं संप्रददे नममेति द
 द्यात् ॥ प्रार्थनामंत्रः ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शान्ति
 प्रयच्छमे ॥ इतिकनकदानम् ॥ अथाश्वदानं महाभारते ॥ सर्वोपकरणोपेतं युवानंदोपवर्जित
 म् ॥ योऽश्वं ददाति विप्राय स्वर्गलोके महीयते ॥ तथा यावत्तिरोमाणि हये भवंति हि न रेड्वर ॥
 तावतो वाजिदौ लोकां प्राप्नुवंतीदृष्टुं कलात् ॥ इति ॥ वाजिदात्र सूर्यलोकात् ॥ कौर्म ॥ इतैः
 पंचपलैरौघैः सुवर्णालं कृतिं क्रमात् ॥ सदक्षिणं सवस्त्रं च ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ब्राह्मणं वृ
 त्त्वा वस्त्रालंकरणं धपुष्पादिभिरभ्यर्च्य दद्यात् ॥ अद्येत्यादि० मम समस्त पापक्षयपूर्वका
 श्वरो मसमसंख्याकां च सूर्यलोकनिवासावाप्तिकाम इममश्वं सर्वोपस्करि हिरण्यवक्षिणा युतं य
 मदेवतं गोत्राय क्षर्मणे तु भ्यमहं संप्रददेत्त्वा दद्यानममेति अश्वकर्णधृत् ॥ दानमंत्रस्तु ॥
 उच्चैः श्रवास्त्वमश्वानां राज्ञां विजयकारक ॥ सूर्यवाहनमस्तु भ्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥
 अथश्वेताश्वदानं ॥ गरुडे । अश्वमेधमखं यस्तु कलैर्कतु सुनीश्वर ॥ अश्वदानं
 तु तेनेह कर्तव्यं विधिपूर्वकम् ॥ विधिं तस्य प्रवक्ष्यामि ब्रह्मणानिर्मितं पुरा ॥ इवेतमश्वं

शुभंतातहेमपल्याणधूपितम् ॥ रूप्यैस्तुकटकैः शुद्धैः करिंदतोपशोभितम् ॥ वचने
 तंबुरैस्ताम्रैः क्षौमपुच्छं सुवाससम् ॥ शुभ्रेणपदकेनैवसंयुतं स्वायुधान्वितम् ॥ धान्यर
 त्नोपरिस्थं तु वद्धं पक्षसुपट्टकम् ॥ एवं सुतेजसंचाश्वं ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ मन्वादि युगाद्यय
 नविषुवोपरागादिपुण्यकाले दानं कार्यम् ॥ ब्राह्मणं वृत्त्वा वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्याश्वं च संपूज्य
 वेदेत् ॥ मार्तंडाय सुवेगाय काश्यपाय त्रिमूर्तये ॥ जगदीपाय सूर्याय त्रिवेदाय नमोस्तुते ॥
 एवं तमुच्चरन्मंत्रं कर्णे दद्यात्तिलोदकम् ॥ दानवावयंतु अद्येत्यादि० गोत्राय शर्मणे ब्राह्मणा
 ये मंथेताश्वं सुवर्णं तिलकालंकारयुतं ललाटेऽयैवैकपूर्वोक्तालंकारैर्युक्तं गंधपुष्पाद्यर्चितं सू
 र्ययमैदवतं सकलब्रह्महत्यादिपापनाशकामोहयरोमसमं सखाकाब्दसूर्यलोकनिवासकामश्च
 सालंकृताय तुभ्यमहं संप्रदे नमम इति ॥ ततोऽश्वप्रार्थना ॥ महार्णवसमुत्पन्न उच्चैः श्र
 वसपुत्रक ॥ मया त्वं विप्रमुख्याय दत्तोहयमुखीभव ॥ इति ॥ ततो विप्रप्रार्थना ॥ इमं वि
 प्रनमस्तुभ्यमश्वते प्रतिपादितम् ॥ प्रतिगृह्णोष्विप्रं द्रमया दत्तं सुशोभनम् ॥ इति दानमंत्र
 मुच्चार्य कर्णे समर्पणं कृत्वा विप्रहस्ते जलं क्षिपेत् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ विप्रो दे
 वस्य त्वेति गृहीत्वा यथाशालं कामस्तुतिं पठित्वा स्वस्तीत्युक्त्वाश्वमारुह्य गच्छेत् ॥ दाता चा

इवपुरोगच्छेत्पदानांसप्तसप्ततिम् ॥ भास्करं मनसि ध्यात्वा त्वा आलोक्य स्वगृहं व्रजेत् ॥ इवेतम
 इवंतु यो दद्यात् फलं दशगुणं भवेत् ॥ एवं कृते न रव्या प्रसूर्य लोकां व्रजेन्नरः ॥ इति ॥ इति इवेतांश्च
 दानम् ॥ अथ शिवायाश्च दानम् ॥ गारुडे । शिवायाश्च मलंकृत्य यः पर्वणि निवेदयेत् ॥ सो
 इवमेधस्य गृहस्य फलमष्टगुणं लभेत् ॥ इति शिवधर्मपिशिवायाश्च दानम् ॥ अथ तिलदान
 म् ॥ आदित्यपुराणे वैशाख्यां पोर्णमास्यां वा तिलान्नक्षौद्रेण संयुतान् ॥ यः प्रयच्छेद्विजातिभ्यः
 सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ तथा ॥ ज्येष्ठे मासि तिलान्दद्यात् पोर्णमास्यां विशेषतः ॥ अथ मेधस्य गृह
 स्य फलमाप्नोति मानवः ॥ तथा ॥ माघे मासि तिलान्यस्तु ब्राह्मणेभ्यः प्रयच्छति ॥ सर्वसत्त्वस
 माकीर्णं नरकं न सपश्यति ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ तिलागावो हिरण्यं च अलंकन्या वसुंधरा ॥ दत्ता
 न्येतानि विधिवत्तारयंति महाभयात् ॥ तथा ॥ तिलस्नायी तिलोद्भर्ता तिलहोमी तिलोदकी ॥
 तिलमुक्त्वा तिलदाता च पदतिळाः पापनाशनाः ॥ इदं तु माघमासपरम् ॥ अन्यत्र तु दानमेव ॥
 कर्म ॥ कृष्णजिने तिलान्कृत्वा सुवर्णमधुसर्पिणी ॥ द्रोणे कंवाससाच्छन्नं त्रिधा तद्वत्सदक्षिणम् ॥
 ब्राह्मणाय च तदस्वा सर्वतरति दुष्कृतम् ॥ इति ॥ अद्येत्यादि० अमुकगोत्राया मुकशर्मणे ब्रा
 ह्मणाय सुपूजिताय कृष्णजिनस्यं सुवर्णमधुसर्पिण्युतं वस्त्राच्छन्नं तिलद्रोणं सोमदैवतं सर्वपाप

क्षयकामस्तुभ्यमहंसंप्रददे नमम इतिदद्यात् ॥ कृतैतत्तिलद्रोणदानस्यसांगतासिद्धय
 र्थेइदंसुवर्णमग्निदेवतंदक्षिणात्वेनतुभ्यमहंसंप्रददे नमम इतिदद्यात् ॥ प्रतिग्रहीतातु
 देवस्यत्वेतितोशतिगृह्य यथाशाखंकामस्तुतिपठित्वा समापयेत् ॥ इतितिलद्रोणदानवि
 धिः ॥ ॥ अथतिलपात्रदानम् ॥ ब्राह्मे ॥ ताम्रपात्रतिलैः पूर्णप्रस्थमात्रंद्विजायन् ॥ सहिर
 ण्यंचयोदद्यात्प्रत्यहंश्रद्धयान्वितः ॥ सर्वपापविशुद्धात्मात्मालभतेपरमांगतिम् ॥ इति ॥ अथे
 त्यादि० इदंतिलपूरितताम्रपात्रं सोमदैवतं ससुवर्णममुकगोत्रायामुकक्षर्मणेब्राह्मणायशोपपा
 पक्षयकामस्तुभ्यमहंसंप्रददे नमम इति ॥ मंत्रस्तु ॥ तिलाः स्वर्णयुतास्तुभ्यंप्रदत्ताह्यघनाश
 नाः ॥ विष्णुप्रीतिकरानित्यमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ प्रतिग्रहः प्राग्वत् ॥ इतिमाघेनि
 त्यतिलपात्रदानम् ॥ कौर्मै ॥ ताम्रपात्रेतिलांस्तुत्वापलपोडशकल्पिते ॥ ससुवर्णेनका
 तयावाविप्रायमतिपादयेत् ॥ नाशयेन्निविधंपापंपवाङ्मनः कायसंभवम् ॥ तिलपूर्णेताम्र
 पात्रंसहिरण्यंद्विजायवै ॥ ग्रातदत्त्वातुविधिवहुःस्वप्नविनिहंतिसः ॥ तिलपात्रंविधाप्रोक्तंक
 निष्ठोत्तममध्यमम् ताम्रपात्रंदशपलंजघन्यंपरिकीर्तितम् ॥ द्विगुणंमध्यमंप्रोक्तंत्रिगुणंचो
 त्तमंस्मृतम् ॥ स्वर्णमेकंजघन्यंतुद्विगुणंमध्यममतम् ॥ त्रिगुणंचोत्तमतद्वत्सुवर्णपरि

कीर्तितम् ॥ पलसंख्यानिष्कद्रयमिता सपादनिष्कद्रयमितेत्यन्ये ॥ अत्रदेशाचारतोव्य
 वस्था ॥ दानवाक्यंतुनित्यतिलपात्रदानवत् ॥ मंत्रस्तु ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यास
 मानिच ॥ तिलपात्रप्रदानेनतानिनश्यंतुमेसदा ॥ इति ॥ इतिमहातिलपात्रदानम् ॥ कौर्म ॥
 अथमातुरानृण्यकृत्तिलपूर्णकांस्यपात्रदानम् ॥ आदित्यपुराणे ॥ यज्ञसौत्रामणिकर्तुयदिश
 किर्त्तयिष्यते ॥ महासरस्तथावापाकूपंकर्तुचदीर्घिकाम् ॥ एवंकृतेमातृऋणान्मुक्तोभवतिमा
 नवः ॥ सदक्षिणंकांस्यपात्रंदत्त्वाचैवप्रमुच्यते ॥ शुद्धकांस्यपात्रस्यप्रमाणंपंचविंशतिपला
 नि ॥ तिलानामत्रनिर्दिष्टप्रस्थानांसकंतथा ॥ सुवणमापाश्चत्वारः पात्रस्योपरिधारयेत् ॥ ततो
 वस्त्रेणवेष्टयेत्पात्रंविधायचसुभक्तितः ॥ स्नानंकृत्वानिम्नगायापितुदेवांश्चतपेयेत् ॥ ततो
 भिपूजयेदेवंशंकरंहरिमेववा ॥ गोमयेनाथसंलिप्यगृहमध्यंतुसर्वतः ॥ लिखेत्पद्मंद्वादशारंकुंकुमे
 नाथशोभनम् ॥ ततोर्विन्हसुसंस्थाप्यहोमंकुर्याद्यवैस्तिळेः ॥ पद्मेपात्रंप्रतिष्ठाप्यपूजयेद्भक्तिभाव
 तः ॥ ततोब्राह्मणमाहूयबहुपुत्रंसंभृतम् ॥ पादौप्रक्षाल्यविधिवन्मातुःश्राद्धंसमाचरे
 त् ॥ अथकृत्यंयथाशक्तिमाध्यावाभृतवासरे ॥ ग्रहणेरविसोमाम्न्यांसंक्रांतिषुयुगादिषु ॥ तथा
 न्यदपियहर्त्तमाध्यामुद्दिश्यमातरम् ॥ तदक्षय्यफलंसर्वपुराप्राहमहेश्वरः ॥ जीवंतीभूपपयेद्वस्त्रे

माल्यैरपि विभूषणैः ॥ दत्त्वा विप्रस्य तत्पात्रं होमं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ सोपस्करं सतां बृलक्षमा
 प्यच विस्तृज्य च ॥ अन्येषामपि विप्राणां भोजनानि प्रदापयेत् ॥ अथास्य प्रयोगः ॥ माध्यापूर्वौ
 क्तपुण्यकाले वा यजमानः कृतानित्यक्रियः पूर्वोक्तद्वादशारपद्मे कांस्यपात्रं सप्तप्रस्थतिलैः
 पूरितं स्थापयित्वा हरं हरिं वा संपूज्य तत्पूरतो गौविष्णुं विष्णुमंत्रेण शिवं शिवमंत्रेण वाष्टोत्तर
 शतं घृताक्तितिलैर्यैवैश्च हुत्वा ब्राह्मणमाहूयो दद्मूखमुपवेद्या दौ पादप्रक्षालनादिमातृश्राद्धं स
 माप्याचम्य प्राणानायम्य अद्येत्यादि० अमुकगोत्रायामुक्तशर्मणे ब्राह्मणाय उक्तोपस्कर
 संयुतं मम मातुर्गर्भधारणपोषणमलमूत्रादि नानादुःखोद्भवाद्यानृण्यत्वकामः इदंपंचविंशति
 पलात्मकं कांस्यपात्रं सप्तप्रस्थमिततिलैः परिपूरितं मापचतुष्टयमुवर्णयुतं वस्त्रसंवेष्टितं
 सर्वोपस्करयुतं तुभ्यमहं संप्रददे नमम इति दद्यात् ॥ मंत्रास्तु ॥ कांस्यपात्रं मया दत्तं मातुरा
 नृण्यकाम्यया ॥ भगवन्वचनात्तुभ्यं यथाशक्तिस्तथा वद ॥ दशमासाश्च उदरे जनन्याः संस्थि
 तस्य मे ॥ क्लेशितावा लभावेन स्तनपानाद्विजोत्तम ॥ मलमूत्रादिमल्ले पलिताया च कृता मया ॥
 भवतो वचनादद्य मम मुक्तिर्भवेदृणात् ॥ तिलसंख्याकृतं दुःखं जनन्याममसे वितम् ॥ कांस्यपा
 त्रप्रदानेन कृतकृत्यो भवाम्यहम् ॥ ततः शक्त्या हिरण्यं दक्षिणां दद्यात् ॥ त्वयैतत्कृततिलपू

र्णकांस्यपात्रदानेनजननीसंभवाट्टणात्त्वमुक्तोभवेतिप्रतिग्रहीतावदेत ॥ पुनः व्याहृतिभिरा
 ज्यहोमंकृत्वायिमृग्य यथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वा सुहृद्युतोभुजीतेति ॥ इतिमातुरानु
 ष्यकृत्तिलपूर्णकांस्यपात्रदानप्रयोगः ॥ ॥ अथतिलपूर्णकरकदानम् ॥ वायवीये ॥
 करकं तिलसंपूर्णमंडले वह्निदेवते ॥ शिवंवह्निवदाराध्यंपूजयेत्करवीरकैः ॥ पूजातुरक्तचं
 दनेन ॥ नियांससर्जरसधूपेन धूपयेत् ॥ वह्निमंडलं त्रिकोणमंडलम् ॥ शिवंवह्निवदिति वह्निस्व
 रूपं शिवम् ॥ ब्रह्मांडपुराणे ॥ आदर्शचतस्रो दद्याद्दीपानां च चतुष्टयम् ॥ वह्निरूपीयतः शंभुर्वे
 ह्निरूपास्ति लाश्रमे ॥ तेजोरूपं कृतं पापं चाक्षुषं च व्यपोहतु ॥ इति वत्सेस्य नश्यति पापान्यग्रे कृ
 तानि च ॥ य एवं कुरुते दानं शिवभक्त्या यतव्रतः ॥ शिवलोके वसेद्भूयः कल्पत्वयमंशकितः ॥
 इति तिलपूर्णकरकदानम् ॥ ॥ अथ गजदानम् ॥ कौर्मे ॥ दद्याद्गजपुराणोक्तं मूल्यं पंचशता
 निवा ॥ पित्तानुसारं त्रापिकनिष्ठोत्तममध्यमम् ॥ तन्नापि स्वरूपतो गजदानमुक्तम् ॥ तन्मू
 ल्यं च हेमपापशतं पंचकदानं मध्यमम् ॥ शतत्रये हेमपापदानं कनिष्ठम् ॥ इति ॥ रूच्यस्थूणालं
 करणं स्वर्णताराविभूषणम् ॥ सदक्षिणं वित्तशतयादत्त्वा शिवपुरं व्रजेत् ॥ स्थूणारज्जुः ॥ तारामौक्ति
 कजाली गजालंकारः ॥ कौर्मे ॥ यथा लाभोपपन्नवायः प्रयच्छति दत्तिनम् ॥ ब्राह्मणाय दरिद्राय स्वर्ग

लोकेमहीयते ॥ इति ॥ ततो गजदानांगं शिवं द्विजं च संपूज्य दद्यात् ॥ दानवावयंतु अद्येत्या-
 दि० मम सर्वपापक्षयोत्तरसिद्धचारणसेवितार्के किं किं जालमालि विमानारोहणोत्तरानेकमन्वं-
 तरावच्छिन्नाक्षय्यदेवराजत्वं त्वे विष्णुपुरावाप्तिकामस्तत्प्रीतिकामश्च सालंकृतायामुकगोत्रा-
 यामुक्ताशर्मणे ब्राह्मणायै मंगलं कक्षारज्जुस्थिरासनसहितं कांचनमालादिकीर्णं चामरगंधपु-
 ण्ड्रालंकृतं प्रजापतिदेवतं तुभ्यमहंसंप्रददेनमम इति करं धृत्वा दद्यात् ॥ करः शुंडादंडः ॥ कृ-
 द्रजदानकर्मणः सांगता सिद्धयर्थमिदं सुवर्णमग्निदेवतं दक्षिणात्वेन तुभ्यमहंसंप्रददे नमम
 इति दद्यात् ॥ ततो द्विजो गजमारुह्य देवस्य त्वायथाशाखं कामस्तुतिं पठित्वा ॥ प्रतिगृ-
 ह्णामीति स्वस्तीति च वेदत् ॥ यजमानो गजं प्रार्थयेद्वैतं मंत्रैः ॥ ऐरावतश्चतुर्दशो गजानां नाय-
 कस्तु यः ॥ दिग्दंतिनां पूज्यतमः पापक्षयतुनः प्रभुः ॥ सुप्रतीकगर्जे द्रत्वं सरस्वत्याभिषेच-
 कः ॥ इन्द्रस्य बाहनश्चेष्टसर्वदेवैस्तु पूजितः ॥ गर्जे द्रमत्तमातंगं देत्यसैन्यविनाशकः ॥ तव दा-
 नेन मे शांतिः सर्वदास्तु महत्सुखम् ॥ इति ॥ ब्राह्मणैस्तथास्तु इत्युक्तो भूयसीं दद्यादिति ॥ इति
 गजदानप्रयोगः ॥ ॥ अथ दासीदानम् ॥ बह्विपुराणे स्थिरनक्षत्रसंयुक्ते सौम्ये सौम्यग्रहान्वि-
 ते ॥ दानकालं प्रशंसंति संतः पर्वणि वा पुनः ॥ अलंकृत्य तथा शतत्यावासोभिर्भूषणैस्तथा ॥

ब्राह्मणायप्रदातव्यायजमानेनशक्तिः॥पंचवर्षाधिकासातुचत्वारिंशत्समावाधि ॥दासीद्विजाय
 दातव्यादासीदानेत्वयंविधिः इति ॥ दानवाक्यंतु ॥ अद्येत्यादि० गोत्रायशर्मणेसालंकृताय
 सुवर्णालंकारवर्ती गंधपुष्पाद्यर्चितां प्रजापतिंदेवत्यां अक्षय्यसुखावाप्तिकामस्तुभ्यमहंसंप्रद
 दे नममेतिशिरसिधृत्वादद्यात् ॥ द्विजप्रार्थनामंत्रस्तु वद्विपुराणे ॥ इयंदासीमयातुभ्यंश्रीव
 त्सप्रतिपादिता ॥ सर्वकामकरीभोग्याययेष्टंभद्रमस्तुमे ॥ ततः सुवर्णदक्षिणांदत्त्वानमस्तु
 यात् ॥ अनुगत्वातुसीमार्याद्विलंबैवविसर्जयेत् ॥ इति ॥ इतिदासीदानम् ॥ ॥ अथरथदा
 नम् ॥ कौमे ॥ रथंचतुर्वलीवर्द्धेरूढधान्यावृतंतथा ॥ वित्तानुसारात्सर्वैश्चरथोपकरणैर्युतम् ॥
 सदक्षिणंचविप्रायदृत्याशिवपुरंजनेत् ॥ धान्यावृतमष्टादशधान्यावृतम् ॥ रथोपकरणानियुग
 योक्तोन्नवरत्रादीनि ॥ दक्षिणाचित्रिज्ञतमाषमितसुवर्णसुतमा द्वेज्ञतेमध्यमा अधमाशतै
 कमितित्रैविध्यमाह हेमाद्रिः ॥ दानवाक्यंतु । अद्येत्यादिगोत्रायशर्मणेसालंकृताय चतु
 र्वलीवर्द्धेरुक्तं सोपस्करंधान्यैरष्टादशभिर्युतं विश्वकर्मदेवतं अक्षय्यस्वर्गादिमुखावासिकाम
 स्तुभ्यमहं संप्रददे नममेति ॥ मंत्रस्तु । रथायस्थनाथायनमस्तेविश्वकर्मणे ॥ विश्वरू
 पायदेवायअरुणायनमोस्तुते ॥ सुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ इतिरथदानम् ॥ ॥ अथगंगत्री

रथदानम् ॥ गारुडे । गंत्रोत्तरंगसंयुक्तायोददातिद्विजातये ॥ सर्वकामसमृद्धात्मासराजा
 जायतेभुवीति ॥ गंत्रीरथविशेषः साचतुर्भिर्गजैरश्वैर्वृषोपेता द्वाभ्यांविपेता ॥ दानवा
 क्यंतु पूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु । गंत्रोमिमांशप्रयच्छामि विश्वकर्माधिदैवताम् ॥ दानेनानेनभग
 वान्प्रप्रीयतांमैपरः पुमानिति ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ इति गंत्रीसहितरथदानम् ॥ ॥ अथ प्र
 संगाच्छिविकादानम् ॥ हेमाद्रौ मात्स्ये ॥ मार्गशुक्लैकादश्यां माघफाल्गुनयोर्वैशाखे वा हि
 रण्यं हरिमभ्यर्च्य रात्रौ जागरणं कृत्वा प्रातः कृतान्तिर्यक्रियः अद्येत्यादि गोत्रायशर्मणे
 सुपूजिताय इमां शिविकामुक्तोपस्करां अंगिरैर्देवतां इष्टलोकात्तयेतुभ्यमहंसंप्रददे नममेति ॥
 ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ तत्रैव वद्विपुराणे । देवलोके विपुलभोगानंतरमंते विष्णुसायुज्या
 वासिकागोविप्रस्यवर्पाशनं शिविकावाहकानां च वर्षपर्याप्तमन्नं दद्यात् इति ॥ द्विजप्रार्थनार्थमत्र
 स्तु । शिविकते मया दत्तायथाशक्त्या विभूषिता ॥ द्विजत्वं प्रतिगृह्णीष्वर्वाच्छितं ते न मे भवेत्
 इति ॥ इति शिविकादानम् ॥ ॥ अथ महीदानम् ॥ कौर्म । गोचर्ममात्रभूखंडमधिकं वा
 स्वशक्तिः ॥ विधिं सदक्षिणं कृत्वा दत्त्वा शिवपुरंजनेत् इति ॥ त्रिब्येकसुवर्णदक्षिणेत्यर्थः ॥
 अपि गोचर्ममात्रेण सम्यक् दत्तेन मानवः ॥ यौतपापो विशुद्धात्मा स्वर्गलोके महीयते इति ॥

तथा । दशहस्तेन दंडेन त्रिशङ्खं डा निवर्तनम् ॥ त्रिभागहीनं गोचर्म मानमाह मजापतिः ॥ तथा । गवां
 शतं वृषश्चैको यत्र त्रिष्टेदयं त्रितः ॥ तद्विगोचर्ममात्रं तु ग्राहुर्वेदविदो जनाः ॥ तथा । पट्टिवर्पसह
 स्राणि स्वर्गैव सति भूमिदः ॥ आच्छेत्ता वा नुमं ता च तावन्ति न केवसेत् ॥ भूमियः प्रतिगृह्णा
 ति भूमिं पृथग् प्रयच्छति ॥ तावु भौ पुरुषौ लोके सुखं मंडलभेदिनौ ॥ तथा । भूमिप्रदानपुण्यस्य
 कला नार्हेति पोडशीम् ॥ दानान्यन्यानि मे शांतिर्भूमिदानाद्भवत्विति ॥ दानवाक्यं तु । अ
 धेत्यादि गोत्राय शर्मणे सार्लेकुताय पट्टिवर्पसहस्रमितस्वर्गेशिवपुरनिवासकामः सर्वपापक्षय
 कामो वा इमां भूमिं सस्योद्भवां सवृषफलपुष्पाद्युपेतां विष्णुदेवतां तुभ्यमहं संप्रददे नममेति
 साक्षतकुशति लोदकं द्विजहस्ते दद्यात् ॥ ब्राह्मणस्तु भूमिप्रदक्षिणां कुर्वन् प्रतिगृह्णीयात् ॥
 देवस्य त्वेतियथाशाखं कामस्तु तं पठित्वा स्वस्तीति वदेच्च ॥ मांडव्यवचनादत्र सुवर्णदक्षिणा
 मता ॥ मंत्रस्तु । सर्वपापमाश्रया भूमिर्वरहिणसमुद्धता ॥ अनंतसस्यफलदा अतः शांतिं प्रयच्छ
 मे ॥ यस्यारोहंति बीजानि वर्षाकाले पहीतले ॥ भूमेः प्रदानात्सकलामयसं तु मनोरथाः इति ॥ शिव
 धर्मे विश्वामित्रः । आर्मवानगं वापि विप्रेभ्यो यः प्रयच्छति ॥ क्षेत्रवासस्य संपन्नं सर्वपापैः प्र
 मुच्यत इति ॥ भूमिहरणे तु विश्वामित्रः । स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेच्च वसुधरां ॥ पट्टिवर्पस

हस्त्राणिविष्टायां जायते कृमिरिति ॥ सविष्टायां कृमिर्भूत्वा पितृभिः सह मज्जतीति वा ॥ इति शिव
 धर्मोक्तं भूदानम् ॥ अथ गृहदानम् ॥ कौर्मै । शक्तिः सर्ववित्तेन पूर्णगृहमपि त्रिधा ॥ सदाक्षिणं
 द्विजेदत्वा ब्रह्मलोकं व्रजेन्नरः इति ॥ गारुडे । ऐष्टिकं दारुकं वापि मृन्मयं वापि शक्तिः ॥ सर्वोप
 करणोपेतं यो दद्याद्विपुलं गृहम् ॥ ब्राह्मणाय दरिद्राय विदुषे च कुटुम्बिने ॥ सर्वकामसमायुक्तो ब्रह्म
 सायुज्यमाप्नुयात् इति ॥ ब्रह्मवैवर्ते । नगार्हस्थ्यात्परोधमो नैवदानं परं गृहात् ॥ नानृतादधि
 कं पापं न पूज्यो ब्राह्मणात्परः इति ॥ गृहनिर्माणप्रकारमाह नारदः । स्नानागारं दिशि प्राच्या
 माग्नेय्यापचनलयम् ॥ याम्यां शयनगेहं च नैऋत्यां शस्त्रमंदिरम् ॥ प्रतीच्यां भोजनागारं वायव्यां
 पशुमंदिरम् ॥ भांडागारं तृतरस्यामैशान्यां देवमंदिरम् इति ॥ कुर्यादिति शेषः ॥ तत्र कूपे दिग्विशेष
 फलं देवीपुराणे ॥ पूर्वामाश्रित्य कर्तव्यः कूपः स्यादनिलेपि वा ॥ न पूर्वव्यत्ययं कुर्यान्मधये देवा
 लयाद्गृहात् ॥ कृतं भयप्रदं लोकैतथा चास्याग्निजं भयम् ॥ वायव्यां चापि देवस्य भयं दं जायते कृ
 तमिति ॥ वराहमिहिरः ॥ पुष्टिर्भूतिपुत्रहानिपुंरं धीनां शंभृतुसंपदं शस्त्रवाधाम् ॥ किंचित्सौ
 ख्यं दिशुर्पूर्वादिकुर्यात्कूपो मध्ये गेहमर्थक्षयं चेत्यादि ॥ मत्स्यपुराणे ॥ देवतापंचकं तत्र चत्वारिंश
 त्समावृतम् ॥ पूजयित्वा यथान्यायं ततो दद्याद्गृहम् ॥ पूजयित्वा स्वयं वास्तुशांतिं कृत्वा दद्या

देश
 दित्यर्थः ॥ अथप्रसंगात्संक्षेपेणवास्तुशक्तिप्रयोगः॥ कर्ताशुभदिने आचम्यप्राणानाम्य
 कालौसंकीर्त्य अस्यवास्तोः शुभतासिद्धयर्थेवास्तुशक्तिकरिष्ये इतिसंकल्प्य तदंगतयाग्रे
 यथाविभवं
 शपूजास्वस्तिवाचनमातृकापूजाभ्युदयिकश्राद्धाचार्यब्रह्मर्त्विग्वरणानिकृत्वा
 ॥ भूतप्रेतपि
 स्वालंकारादिभिः पूजयेत् ॥ ततआचार्यः यदन्नसंस्थितंभू० ॥ अपक्रामंतु० ॥
 ॥ स्थानादस्माद्रजंत्वन्यत्स्वीकरोमिभुवंतिवमामित्यनेनसर्पपा
 शाचाद्याअपक्रामंतुराक्षताः ॥ पुनंतुमादेवजनाइतितुचेन गृहमाविर्भतएतोन्वि
 न्विकीर्य पंचगव्येन शुचीवोहयेतितुचेन चतुरस्रचतुरंगुलोच्चं हस्तमितस्थंडिलं
 द्रमितितुचेनचगृहसंप्रोक्ष्य गृहमध्येप्राच्यामैशान्यांवा चतुरस्रचतुरंगुलोच्चं हस्तमितस्थंडिलं
 कृत्वा तस्यऐशानादिकोणचतुष्टयेचतुरोलोहकीलानारोपयेत् ॥ तत्रमंत्रः ॥ विशंतुभूतलेना
 गालोकपालाश्चसर्वशः ॥ अस्मिन्गृहेवतिष्ठंतुआयुर्वलकराःसदेतिमंत्रेणनिखनेत् ॥ प्रतिकी
 लंमंत्रावृत्तिः ॥ ततः ईशानकोणादिक्रमेणचतुर्पुकोणेषु अग्निभ्योप्यथसर्वेभ्योयेचान्येतत्समा
 थ्रिताः ॥ तेभ्योर्बलिप्रयच्छामिपुण्यमोदनमुत्तममितमंत्रेणमंत्रावृत्त्यामापभक्तबलीन्दस्वा
 स्थंडिलोपरिकुंकुमादिनाहेमरूप्यशलाकयावा प्राक्पश्चायताः प्रागंताउदक्कसंस्थाब्जगुलांत
 राः प्रणवादिनमोतैर्दशभिर्नामभिर्दशरेखाःकुर्यात्॥ ॐ ईशानायनमः ॐ यशोवत्यै० ॐ कान्ता

यै० ॐ विशालायै० ॐ प्राणवाहिन्यै० ॐ सत्यै० ॐ सुमत्यै ॐ नंदायै० ॐ सुभद्रायै० ॐ सुर
 थायै० १० इति दशरेखाः कृत्वा ॥ तथा ॐ हिरण्यायै० ॐ सुव्रतायै० ॐ लक्ष्म्यै० ॐ विभूत्यै०
 ॐ विमलयै० ॐ प्रियायै० ॐ विजयायै० ॐ बालायै० ॐ विशोकायै० ॐ इडायै० १० इति द
 क्षिणोत्तरायताः उदगताः प्राक् संस्था दशरेखाः कुर्यात् ॥ एवमेकाशीतिपदं मंडलं संपद्यते तत्र
 मध्यस्थ नवकोष्ठानि रेखामार्जनैर्नैकी कुर्यात् ॥ एतन्नवपदं ब्रह्मस्थानं तस्य चतुर्दिक्षु चत्वारिप
 दानि विदिक्षुं खलाकाराणि द्वादशकोणचतुष्टयो भयतश्चाष्टाविनिविशत्येकपदानि ॥ अव
 शिष्टानि प्रतिदिशं पंचपंचेति विंशति द्विपदानि ॥ तेषु प्रणवाद्यैश्चतुर्थ्यैर्नैर्नैर्वैद्व्यमाणनाम
 भिर्देवता आवाह्य स्थापयेत् ॥ तत्रैकानकोणपदे वास्तोः शिरसि ॐ शिखिने नमः शिखि नमा
 वाहयामि ॥ १ ॥ तदक्षिणैकपदे दक्षिणनेत्रे ॐ पर्जन्याय नमः ॥ २ ॥ आवाहयामीति सर्वत्र ॥
 तदक्षिणे ततोऽपि पश्चिम तदक्षिणपदद्वये दक्षिणश्रोत्रे ॐ जयंताय नमः ॥ ३ ॥ तदक्षिणपदद्वये दक्षिणां
 से ॐ कुलिशायुधाय ॥ ४ ॥ तदक्षिणपदद्वये दक्षिणबाहौ ॐ सूर्याय नमः ॥ ५ ॥ तदक्षिणपदद्व
 ये दक्षिणबाहौ ॐ सत्याय ॥ ६ ॥ तदक्षिणपदद्वये दक्षिणकूर्परे ॐ भृशाय ॥ ७ ॥ तदक्षि

ने अंसपंक्तिगतैकपदे दक्षिणप्रवाहौ ॐ आकाशायन० ॥ ८ ॥ अग्नेयकोणपदे दक्षिणवाहौ
 ॐ वायेवेनमः ॥ ९ ॥ तत्पश्चिमैकपदे दक्षिणमणिर्वधे ॐ पूष्णेन० ॥ १० ॥ तत्पश्चिमेततोप्युत्त
 रदक्षिणपदद्वये दक्षिणपार्श्वे ॐ अचितथाय० ॥ ११ ॥ तत्पश्चिमपदद्वये दक्षिणपार्श्वेष्व ॐ गृ
 हक्षताय० ॥ १२ ॥ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणोरो ॐ यमाय० ॥ १३ ॥ तत्पश्चिमपदद्वये द
 क्षिणजनौ ॐ गैर्वर्षाय० ॥ १४ ॥ तत्पश्चिमपदद्वये दक्षिणजंघायां ॐ भृंगराजाय० ॥ १५ ॥
 तत्पश्चिमेवाह्वपंक्तिगतैकपदेदक्षिणस्तिफचि ॐ मृगाय० ॥ १६ ॥ नैऋत्यकोणपदेकपदे पा
 दयोः ॐ पितृभ्यो० ॥ १७ ॥ तदुत्तरेकपदे वामस्तिफचि ॐ दीवारिकाय० ॥ १८ ॥ तदुत्तरे
 ततोपिप्रागितिपदद्वयेवामजंघायां ॐ सुग्रीवाय० ॥ १९ ॥ तदुत्तरेपदद्वये वामजनौ ॐ
 पुष्पवृंदाय० ॥ २० ॥ तदुत्तरेपदद्वये वामोरो ॐ जलाधिपाय० ॥ २१ ॥ तदुत्त
 रेपदद्वयेवामपार्श्वे ॐ असुराय० ॥ २२ ॥ तदुत्तरेपदद्वये वामपार्श्वेष्व ॐ क्षोपाय० ॥ २३ ॥
 तदुत्तरेवाह्वपंक्तिगतैकपदे वाममणिर्वधे ॐ पापाय० ॥ २४ ॥ वायव्यकोणपदे वामवाहौ
 ॐ रोगाय० ॥ २५ ॥ तत्प्रागेकपदे वामप्रवाहौ ॐ अहिर्बुध्याय० ॥ २६ ॥ तत्प्रा
 कृततोपिदक्षिणेचेतिपदद्वये वामकूर्परे ॐ मुख्याय० ॥ २७ ॥ तत्प्राक्पदद्वये वामवाहौ

ॐ भृष्टाटाय० ॥ २८ ॥ तत्प्राक्पदद्वये वामबाहौ ॐ सोमाय० ॥ २९ ॥ तत्प्राक्पदद्वये वा
 मांसे ॐ संपेभ्योन० ॥ ३० ॥ तत्प्राक्पदद्वये वामश्रोत्रे ॐ दितयेन० ॥ ३१ ॥ तत्प्रा
 क्वाह्यपत्तिगतैकपदेवामनेत्रे ॐ अदितयेन० ॥ ३२ ॥ ततःअग्निथ्यकोणपदादधःकोणपदे
 वामहस्ते ॐ आपायन० ॥ ३३ ॥ नैऋत्यपदादधः कोणपदैकपदे ॐ सावित्राय० ॥ ३४ ॥
 वायव्यकोणाधःकोणपदेवामहस्ते ॐ जयाय० ॥ ३५ ॥ ईशानकोणपदाधःकोणपदेमेह ॐ
 रुद्राय० ॥ ३६ ॥ मध्यगतनवकोष्ठकब्रह्मपदसंलग्नप्रागादिपदत्रये दक्षिणस्तने ॐ अर्यम्णे०
 ॥ ३७ ॥ तदक्षिणैकपदे दक्षिणहस्ते ॐ सवित्रेन० ॥ ३८ ॥ तत्पश्चिमेब्रह्मसंलग्नपदत्रयेजठर
 दक्षिणभागे ॐ विवस्वतेन० ॥ ३९ ॥ तत्पश्चिमैकपदेवृषणयोः ॐ विबुधाधिपाय० ॥ ४० ॥
 तदुत्तरब्रह्मसंलग्नपदत्रये वामजठरभागे ॐ मित्राय० ॥ ४१ ॥ तदुत्तरैकपदे वामहस्ते ॐ राज
 यक्ष्मणे० ॥ ४२ ॥ तत्प्राक्पदत्रये वायस्तने ॐ पृथ्वीधरायन० ॥ ४३ ॥ तत्प्रागेकपदे उर
 सि ॐ आनत्साय० ॥ ४४ ॥ ततोमध्यनवपदेहृन्नाभ्योः ॐ ब्रह्मणेन० ॥ ४५ ॥ तदुत्तरे
 वास्तोष्पतेवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप्पुषपास्तुप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ ॐ वास्तोष्पतेप्रतिजा
 नी० ॥ इति सुवर्णादिप्रतिमामभ्युत्तारणपूर्वकं संस्थाप्य ॥ मंडलाद्बहिरीशानादिकोणचतुष्टये

पु ॥ ॐ चरक्यै ॥ ४६ ॥ ॐ विदार्यै ॥ ४७ ॥ ॐ घृतनार्यै ॥ ४८ ॥ ॐ पापराक्षस्यै न ॥
 ॥ ४९ ॥ ततःपूर्वादिचतुर्दशु ॐ स्कंदाय न ॥ ५० ॥ ॐ अर्यम्णे न ॥ ५१ ॥ ॐ जंभकाय न ॥
 ॥ ५२ ॥ ॐ पिलिपिच्छाय न ॥ ५३ ॥ ततःपूर्वाद्यष्टादशु ॐ इन्द्राय ॥ ५४ ॥ ॐ अग्नये न ॥ ५५ ॥ ॐ यमा
 य ॥ ५६ ॥ ॐ निऋतये ॥ ५७ ॥ ॐ वरुणाय न ॥ ५८ ॥ ॐ वायवे न ॥ ५९ ॥ ॐ कुबेराय न ॥ ६० ॥
 ॐ ईशानाय ॥ ६१ ॥ इत्यावाह्य वास्तुपीठे देवताभ्यो नम इति संपूज्य मंडलादीशान्यां कलशं
 संस्थाप्य तत्र वरुणाय ॥ इति वरुणं संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ यथा मे रुगिरेः शृंगं देवो नामालयः स वा
 ॥ तथा ब्रह्मादिदेवानां गृहे मम स्थिरो भव इति संप्राथ्यं ॥ ततः स्वतंत्रस्थं डिले मिस्थापनादि च
 ॥ तथा ब्रह्मादिदेवानां वास्तुमंडले देवताभ्यो नम इति स्तुमंत्रेण च ह्रुत्वा स्विष्टकृदा
 श्रुष्यंते उदुंवरादिसमितिलार्यैर्वास्तुमंडले देवताभ्यः शिखिने एष पायसवलिर्नम इत्यादि वली न्दत्त्वा
 दिपूर्णाहुत्यंतं कुर्यात् ॥ ततो मंडले देवताभ्यः शिखिने एष पायसवलिर्नम इत्यादि वली न्दत्त्वा पुनः
 कृणुष्वपाज इति सूक्तादिना मंडलं त्रिसूत्र्यावेष्टयित्वा कलशोदकेन यजमानमभिषिच्य पुनः
 संपूज्य यथा शक्तिदक्षिणां दत्त्वा ब्राह्मणान् भोजयेदितिकेचित् ॥ शारदातिलके तु होमो नोक्तः ॥
 तिलादिद्रव्याणां विकल्प इति मयूखकारः ॥ इदानीं तु नवग्रहसंकलितमेव प्रयोगं कुर्वतिसांप्रदा
 यिकाः ॥ तद्यथा ॥ यथा मे रुगिरेः शृंगं भितिप्रार्थनोत्तरं वास्तुमंडलं त्रैलोक्यं पश्चिमायां वा कुंडे

स्थंडिलेवावरदनामानमग्निप्रतिष्ठाप्याग्नेरीशान्याग्रहानग्रहकलशंचसंस्थाप्य तत्रवरुणंसंपूज्य
देवदानवसंवादइत्याद्यैः संप्राथ्यान्वादध्यात् ॥ अस्मिन्वास्तुश्रौतिकमण्यन्वाधानंकरिष्ये ॥
अस्मिन्नन्धाहितेनावित्यादि चक्षुष्यंतमुक्त्वात्रप्रधानम् ॥ आदित्यं सोमं भौमं बुधं बृहस्पतिं
शुक्रं शानिं राहुं केतुं एताः नवग्रहदेवताः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाभिरष्टाविंशतिसंख्या
काभिरष्टाष्टसंख्याकाभिर्वा अर्कादिसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ तथा ईश्वरं उमां स्कंदं विष्णुं
ब्रह्माणं इंद्रं यमं कालं चित्रगुप्तं अग्निं अपः भूमिं विष्णुं इंद्रं इंद्राणीं प्रजापतिं सर्पान् ब्रह्माणं
विनायकं दुर्गां वायुं आकाशं अश्विनौ वास्तोष्पतिं क्षेत्रपालं इंद्रं अग्निं यमं निर्ऋतिं वरु
णं वायुं कुबेरं ईशानं एताः प्रधानदशांशेन तत्तत्समिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ तथा शि
खिनं पर्जन्यं जयंतं कुलिशायुधं सूर्यं सत्यं भृशं आकाशं वायुं पूषणं वित
थं ग्रहक्षतं यमं, गंधर्वं भृंगराजं मृगं पितृन् दौवारिकं सुग्रीवं पुष्पदंतं
जलाधिपं असुरं शेषं पापं रोगं अहिबुध्यं मुख्यं भ्रष्टाटं सोमं सर्पं दितिं अदितिं आपं सा
वित्रं जयं रुद्रं अर्यमणं सवितारं विवस्वतं विबुधाधिपं मित्रं राजयक्ष्माणं पृथ्वीधरं आपव
त्सं ब्रह्माणं चरकों विदारीं पूतनां पापराक्षसीं स्कंदं अर्यमणंजुभकं पिलिपिच्छं एताः प्रधा

वाद्यादिद्वयधोपपूर्वकमाचार्यक्रतुविभिः सहसकुटुंबोयजमानः रक्षोघ्नपावमानमेतै
 यित्वा समंताद्ग्राहियवमतीभिरद्भिर्हिरण्यमवधाय शंतातीयेन शंनंनइन्द्राग्रीतिपं
 तेनारायणवृत्तिः ॥ शंतातीयेन इलेद्यावापृथिवीइतिपंचविंशतिऋग्भिः
 ने ॥ तेननवाशंकानचोत्तरं ॥ त्रिः प्रदक्षिणंपरिव्रजन्प्रोक्षत्यविच्छि
 षोहिष्ठामयोभुवइतिनृचेन ॥ ततोविच्छिन्नक्षीरधारांचपरितोदत्वा वास्तु
 सुहृपांपृथ्वीध्यात्वा पृथिव्यैनमः इतिसंपूज्य सर्वदेवमयंवास्तु सर्वदेवमयंपर
 ठत्वा ततोऽगृहस्याग्रेयकोणेआकाशपदे यजमानपदेनजानुमात्रंगतंखात्वा मध्ये
 लेप्य शुभ्रचंदनपुष्पाक्षतैरलंकृत्य सर्वधान्यवीजानिदध्योदनंचक्षित्वा नवजलपूर्ण
 तंकपुष्पयुतंगंधाद्यर्चितमादाय जानुभ्यामवनिंगत्वा तज्जलेगते उन्नमोवरुणायै
 णक्षिपेत् ॥ जलेप्रदक्षिणावर्तेपुष्पचोर्ध्वमुखेशुभम् ॥ ततोऽपक्वमृत्पेटिकायांशाल्यादि
 षतधान्यवीजानिदध्योदनंशैवालंफलपुष्पाणिचक्षित्वा तूर्यधोपेणपूर्वस्थापितवृषवास्तुप्रति
 मामानीय पेटिकायांसंस्थाप्य पेटिकांपिधाय पठेत् ॥ पूजितोसिमयावास्तोहोमाद्यैरर्चनैः शु
 भैः ॥ प्रसीदपाहिविश्वेशदेहिमेगृहजंसुखम् ॥ वास्तुमूर्तेनमस्तेस्तुभृशशय्याभिरतप्रभो ॥ म

दृढं धनधान्यादिसमृद्धं कुरु सर्वदा ॥ इति ॥ ततो मृत्पेटिकां गते स्थापयित्वा ॥ सशैलसगरां पृथ्वीं
 ग्रथावहसि मूर्धनि ॥ तथामां वहकल्याणसंपत्संततिभिः सह ॥ इतिसंग्राह्यं तथैव मृदागतं पूरये
 त् ॥ मृदवाधिक्येऽधिकं फलम् साम्ये समम् न्यूनत्वे न्यूनम् ॥ गतोपरि गोमयेनोपलिप्य गंधपु
 ष्पाक्षतादिनिक्षिपेत् ॥ ततः ॥ आचार्यैर्ब्रह्मणं ऋत्विजश्च संपूज्यते भ्योदक्षिणां हत्वा ग्रहपीठदेव
 तावास्तुपीठदेवताश्च संपूज्य उत्तिष्ठ ब्रह्मण रूपते ० अभ्यारमिदद्रयो ० यां तु देवगणाः ० इति विस्त
 रं ग्रहपीठवास्तुपीठाद्याचार्याय दद्यात् ॥ ततः आचार्यः प्रणीता विमोकादिशेषं कर्म समाप्या
 त्रिविस्तर्जयेत् ॥ ततो यजमानो ब्रह्मशिख्याद्युद्देशेन शतं शतत्यावा ब्राह्मणान् भोजयिष्ये इतिसं
 कल्प्य विप्रान्संपूज्य भूयसीदत्वा प्रमादात् कुर्वतां कर्म ० यस्य रूमृत्तयेति चोक्त्वा कर्मैव
 रार्पणं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयित्वा तेभ्यः शिवं वास्ति त्विति त्रिरुक्त्वा शिवं वास्तु इति विप्रान् स्त्रि
 मुः ॥ ततो यथा सुखं सुहृद्वृत्तोर्भुजीतेति ॥ एवां विधिना प्रतिसंवत्सरं वास्तु पूजनं कार्य
 म् ॥ तेन गृहसंवर्धितुः संनामुयादित्युक्तं दानविवेके ॥ महो देवतनूजेन श्रीदिवा
 करसूरिणा ॥ रचिता वास्तुशतितुष्टतिर्बुधतोपदा ॥ इति पौराणवास्तुशतितुष्टिप्रयोगः ॥
 इदानीं सूत्रोक्तांशान्तिरभिधीयते ॥ सा च द्विजातीनां पूर्वोक्तया समुचीयते ॥ पूर्वोक्तायां त्वंश

क्षिणां दत्त्वा वाद्यादिद्वयधोपपूर्वकमाचार्यैः कृत्वाभिः सह सकुटुम्बोयजमानः रक्षोघ्नपावमानमंत्रैः
 गृहं निमूत्र्य वेष्टयित्वा समं तद्ग्रीहियवमतीभिरद्भिर्हरण्यमवधाय शंतातीयेन शनं शनं द्वाग्रीतिपं
 चदशशत्रुभिर्गितिनारायणवृत्तिः ॥ शंतातीयेन ईलेद्यावापृथिवी इति पंचविंशतिः शत्रुभिः
 समुच्चये इति वेत्यन्ये ॥ तेन नवाशंकानचोत्तरं ॥ त्रिः प्रदक्षिणं परिव्रजन् प्रोक्षत्यपि विच्छि
 न्नयाचोदकधारया पोहिष्ठा मयोभुव इति तृचेन ॥ ततो विच्छिन्नक्षीरधारां च परितो दत्त्वा वास्तु
 पीठमध्यनवपदे सुरूपां पृथग्ध्यात्वा पृथिव्यैनमः इति संपूज्य सर्वदेवमयं वास्तु सर्वदेवमयं पर
 म् ॥ इति पठित्वा ततो गृहस्य ग्नेयकोणे आकाशपदे यजमानपदेन जानुमात्रं गतं स्वात्वा मध्ये
 गोमयेनोपलिप्य शुभ्रचंदनपुष्पाक्षतैरलंकृत्य सर्वधान्यबीजानि दध्योदनं च क्षित्वा नवजलपूर्णं
 कलशं शतैकपुष्पयुतं गंधाद्यर्चितमादाय जानुभ्यामवनिगत्वा तच्चलग्ने ॐ नमो वरुणायै
 तिमंत्रेण क्षिपेत् ॥ जले प्रदक्षिणावर्ते पुष्पचोर्ध्वमुखे शुभम् ॥ ततोऽपक्कमृत्पेटिकायां शाल्यादि
 सप्तधान्यबीजानि दध्योदनं शैवालं फलपुष्पाणि च क्षित्वा तूर्यधोपेण पूर्वस्थापितं दृषवास्तु प्राति
 मामानीय पेटिकायां संस्थाप्य पेटिकां पिधाय पठेत् ॥ पूजितो सिमया वास्तोहो माधैरर्चनैः शु
 भैः ॥ प्रसीद पाहि विश्वेश देहि मे गृहं सुखम् ॥ वास्तुभूतेन मस्तेस्तु भूशय्याभिरतप्रभो ॥ म

दृढधनधान्यादिसमृद्धं कुरु सर्वदा । इति ॥ ततो मृत्पेटिकागते स्थापयित्वा ॥ सशैलसागरापृथ्वी
 यथा वहसि मूर्धनि ॥ तथामां वहकृत्याणसंपत्संततिभिः सह ॥ इतिसंप्राप्त्यर्थं तथैव मृदागते पूरये
 त् ॥ मृदु आधिक्येऽधिकं फलम् साम्ये समम् न्यूनत्वे न्यूनम् ॥ गतौ परि, गोप्तयेनोपलिप्य गंधपु
 ष्पाक्षतदिनिक्षिपेत् ॥ ततः ॥ आचार्यब्रह्माणं ऋत्विजश्च संपूज्य तेभ्यो दक्षिणां दत्त्वा ग्रहपीठदेव
 तावास्तुपीठदेवताश्च संपूज्य उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते ० अभ्यारमिदद्रयो ० यां तु देवगणाः ० इति विसृ
 ज्य ग्रहपीठवास्तुपीठाद्याचार्याय दद्यात् ॥ ततः आचार्यः प्रणीता विमोकादिशेषं कर्म समाध्या
 त्रिधिसर्जयेत् ॥ ततो यजमानो ब्रह्मशिरुषा ध्रुवदेशेन शतं शतं यावा ब्राह्मणान् भोजयिष्ये इतिसं
 कल्प्य विप्रान् संपूज्य भूयसो दत्त्वा प्रमादात् कुर्वतां कर्म ० यस्य स्मृत्येति चोक्त्वा कर्मैव
 रार्पणं कृत्वा ब्राह्मणां च भोजयित्वा तेभ्यः शिवं वास्ति त्वति त्रिरुक्त्वा शिवं वास्तु इति विप्रान् स्त्रि
 धुः ॥ ततो यथा सुखं सुहृदु तो सुंजीतेति ॥ एवं विधिना प्रति संवत्सरां वास्तु पूजनं कार्य
 म् ॥ तेन गृहसंर्वधिदुःखं नाशयान्ति ॥ महादेव तनुजेन श्रद्धिवा
 क रसूरिणा ॥ रचितवास्तुशान्तिस्तु पद्धतिर्बुधतोपदा ॥ इति पौराणवास्तुशान्तिप्रयोगः ॥
 इदानीं सूत्रोक्ता शान्तिरभिधीयते ॥ सा च द्विजातीनां पूर्वोक्तया समुच्चीयते ॥ पूर्वोक्तायां त्वका

क्षिणादत्त्वावाद्यादिद्वयधोपपूर्वकमाचार्यक्रान्तिभिः सहसकुटुंबोयजमानः रक्षोघ्नपावमानमेतं
 गृहं निमूत्रावेष्टयित्वा समंताद्ग्रीहियवमतीभिरद्भिर्हिरण्यमवधाय श्रंतातीयेन शनं न इन्द्राग्रीतिपं
 चदशशक्रगभिरितिनारायणवृत्तिः ॥ श्रंतातीयेन ईळेद्यावापृथिवी हतिपंचविंशतिः शक्रगभः
 समुच्चये इति वेत्यन्ये ॥ तेन नवाशंकानचोत्तरं ॥ त्रिः प्रदक्षिणं परिव्रजन् प्रोक्षत्यविच्छि
 न्नयाचोदकधारयापोहिष्ठामयोभुव इति नृचेन ॥ ततो विच्छिन्नक्षीरधारांचपरितोदत्वा वास्तु
 पीठमध्यनवपदेसुरूपां पृथग्धीध्यात्वा पृथिव्यैनमः इति संपूज्य सर्वदेवमयं वास्तु सर्वदेवमयं पर
 म् ॥ इति पठित्वा ततो गृहस्य ग्नियकोणे आकाशपदे यजमानपदेन जानुमात्रं गतं खात्वा मध्ये
 गोमयेनोपलिप्य शुभ्रचंदनपुष्पाक्षतैरलंकृत्य सर्वधान्यबीजानि दध्योद नं च क्षिप्त्वा नवजलपूर्णं
 कलशं शतैकपुष्पयुतं गंधाद्यर्चितमादाय जानुभ्यामवनिंगत्वा तज्जलगते अन्नमोवरूपाये
 तिमंत्रेण क्षिपेत् ॥ जले प्रदक्षिणावर्तेषुष्पे चोर्ध्वमुखे शुभम् ॥ ततोऽपक्कमृत्पेटिकायां शाल्यादि
 सप्तधान्यबीजानि दध्योद नं शैवालं फलपुष्पाणि च क्षिप्त्वा तूर्यधोपेण पूर्वस्थापितं दृष्य वास्तु प्राति
 मामानीय पेटिकायां संस्थाप्य पेटिकां पिधाय पठेत् ॥ पूजितोसिमया वास्तोहो माद्यैरर्चनैः शु
 भैः ॥ प्रसीद पाहि विद्मेश देहि मे गृहं सुखम् ॥ वास्तुभूतेन मस्तेस्तु भूशय्याभिरतप्रभो ॥ म

इति । ततस्तज्जलं पात्रांतरे आदाय तस्मिन्दूर्वांशमीशाखातदुम्बरशाखात्रोहियवान्फलं हिरण्यं
 चाक्षित्वा दूर्वाभिः शाखाभ्यां च सर्वैर्गृहं प्रागादितः प्रदक्षिणं परिब्रजन् प्रोक्षेदनेन सूक्तेन । झनं झं
 द्राग्नीति पंचदशार्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठो विधेदेवास्त्रिष्टुप् गृहप्रोक्षणे वि० ॥ ॐ झनं झं द्राग्नी० स
 कृत्सूक्तपाठः ॥ इति नारायणधृत्यनुरोधात् ॥ वस्तुतस्तु शंतातीयेनेति ईळेद्यावेति वर्गपंच
 केरित्यन्ये ॥ एवं सति समुच्चये न कोऽपि विरोधः ॥ तद्यथा । ईळेद्यावेति पंचविंशत्सूक्तस्यासुत
 आश्वीनमाद्यौ पादौ लिङ्गोक्तदेवताजगत्योत्ये त्रिष्टुभौ गृहप्रोक्षणे विनि० ॐ ईळेद्यावापृथि
 वी० वर्गोः ॥ ५ ॥ अत्रापि सकृदेव सूक्तपाठः ॥ ततः प्रागादितस्त्रिरविच्छिन्नामुदकधारां दद्या
 दनेन आपो हि मेति तृचस्यां वरीपः सिधुद्वीप आपो गायत्री गृहस्य समं ताद्वारायां विनि० ॐ आ
 पो हिष्ठा मयो भुवः० ॥ ३ ॥ अत्रापि सकृदेव मंत्रपाठः ॥ ततो वास्तुपीठं त्रैर्ऋत्यां पश्चिमायां
 वाकुण्डे स्थंडिले वा गृह्याग्निं वरदनामकं संस्थाप्य चत्वारिभ्यो गेति ध्यात्वाऽस्मिन्वास्तोष्पति
 स्यालीपाकेऽभ्यधा नं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहिते यावित्यादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्र
 प्रधानं वास्तोष्पतिं चतुर्वारं चरुणा क्षेपेण स्विष्टकृतमित्यादिसद्यो यक्ष्ये इत्यंतमुक्त्वा न्वाथा
 यदध्मावर्हिपी सन्नद्यपरिसमूहनादि पूर्णपात्रनिधानं तं कृत्वा वास्तोष्पतेये चतुःकृत्वा तूष्णीं नि

कौस्वगृह्योक्तैवकर्तव्या तयापिसिद्धेः ॥ बह्वल्पवास्वगृह्योक्तयस्यकर्मप्रकीर्तितम् ॥ तस्य
 तावतिशास्त्रार्थकृतेसर्वकृतंभवेत् । इति वचनात् ॥ येषांगृह्यंनस्तितेपांशूद्वाणांचपूर्वोक्तैव ॥
 तस्याःसर्वसाधारण्येनविधानात् ॥ अतश्चनशूद्रमात्रविषयत्वम् । तस्मात्गृह्योक्तापूर्वयासमु
 च्यीयतेसांप्रदायिकैः ॥ अथाश्वलायनगृह्योक्तवास्तुशान्तिप्रयोगः ॥ तद्यथा ॥ काष्ठादिनि
 र्मितसंपन्नान्यादिसर्वोपस्करयुतंशोभनेमुहूर्तत्राह्मणैः सह तूर्य्योपेणगृहंप्रविश्यअगारमध्ये
 प्राङ्मुखवपविश्यदर्भैपुदुर्भान्धारयमाणः पत्न्यासहआचम्य प्राणानायम्य देशकालौसं
 कीर्त्य ममास्यवास्तोः शुभतासिद्धयर्थं वास्तुशान्तिकरिज्ये इतिसंकल्प्य तदंगत्वेनगण
 पतिपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनदीश्राद्धंचकृत्वा पूर्वोक्तवास्तुपीठदेवतास्थापनार्च
 नहोमबलिदानादित्रिसूत्र्यागृहवेष्टनाभिषेचनब्राह्मणभोजनसंकल्पांतकृत्वा आश्वलायनगृह्यो
 क्तांवास्तुशान्तिकुर्यात् ॥ शुचिदेशेचतप्तः शिलाः संस्थाप्य तासु दूर्वाविधाय तत्रमणि
 कसंज्ञंमुद्गांडंसंस्थाप्य एतैर्मंत्रैः पृथिव्यावाधिसंभवेति अंगरोवावदीति त्रैधावद्धोवरत्रया ।
 इरामुहप्रशंसति अनिरामपवाधतामितिवा ॥ ततोमणिकेजलमांसिंचेदनेनमंत्रेण । ऐतुराजा
 वरुणोरेवतीभिरस्मिस्थानेतिष्ठतुमोदमानः ॥ इरांवहंतोघृतमुक्षमाणांमित्रेणसांकंसहसंविशंतु

इति । ततस्तज्जलं पात्रांतरे आदाय तस्मिन्दूर्वाशमीशाखाउदुम्बरशाखात्रोहियवान्फलं हिरण्यं
चक्षित्वा दूर्वाभिः शाखाभ्यांचत्सर्वगृहं प्रागादितः प्रदक्षिणं परिव्रजन् प्रोक्षेदनेन सूक्तेन । शंनइ
द्रात्रीति पंचदशार्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठो विधेदेवास्त्रिष्टुप् गृहप्रोक्षणे वि० ॥ ॐ शंनइद्रात्री० स
कृत्सूक्तपाठः ॥ इति नारायणवृत्त्यनुरोधात् ॥ वस्तुतस्तु शंतातीयेनेति ईळेद्यावेति वर्गपंच
कैरित्यन्ये ॥ एवं सत्तिसमुच्चये नकोपिविरोधः ॥ तद्यथा । ईळेद्यावेति पंचविंशार्चस्य सूक्तस्याप्तसुत
आइवीनमाद्यौ पादौ लिङ्गोक्तदेवताजगत्योत्ये त्रिष्टुभौ गृहप्रोक्षणे विनि० ॐ ईळेद्यावापृथि
वी० वर्गोः ॥ ५ ॥ अत्रापि सकृदेव सूक्तपाठः ॥ ततः प्रागादितस्त्रिरविच्छिन्नामुदकधारां दद्या
दनेन आपोद्विष्टेति तृचस्यां वरीषः सिधुर्द्वीपआपो गायत्री गृहस्य समंताद्धारार्यां विनि० ॐ आ
पोदिष्टामयोमुषः० ॥ ३ ॥ अत्रापि सकृदेव मंत्रपाठः ॥ ततो वास्तुपीठान्वैर्जंत्यां पश्चिमायां
वाकुंडे स्थंडिले वा गृह्याग्निं वरदनामकं संस्थाप्य चत्वारिंशृंगेति ध्यात्वाऽस्मिन्वास्तोष्पति
स्थाळीपाके अन्वाधानं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहाहेतेमावित्यादि च शुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्र
प्रधानं वास्तोष्पतिं चतुर्वारं चरुणा क्षेपेण स्विष्टकृतमित्यादिसद्यो यक्ष्ये इत्यंतमुक्त्वा न्वाधा
य इध्मावर्हिषी सन्नद्धापरिसमूहनादि पूर्णं पात्रनिधानं तं कृत्वा वास्तोष्पतये चतुःकृत्वा तूष्णीं नि

रूप्य तत्संख्यया तथैव प्रोक्ष्य अवघाताद्याज्यभागांतं कृत्वा अवदानधर्मेण च रुमवदायवास्तोष्प
 तद्वति च तन्मृणां विमिश्रोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् अंत्यागायत्रीवास्तोष्पतिप्रधानचरुहोमेवि० ॐ वा
 स्तोष्पते प्रतिजा० ॐ देस्वा० ॥ अन्नऋगंते स्वाहाकारं पठन्नुदुयात् न स्वाहाकारं तिहोमः ॥ गृ
 ह्येतु प्रत्यृचं ह्रुत्वेत्युक्तेः ॥ एवं सर्वत्र वास्तोष्पतय इदं नमम ॥ पुनश्च रुमवदाय ॐ वास्तोष्पते प्र
 तरणेन० वास्तोष्पतय इदं ॥ २॥ ॐ वास्तोष्पते शम्भया० वास्तोष्पतय इदं ॥ ३॥ ॐ अमी
 वहा वास्तोष्पते० वास्तोष्पतय इ० ॥ ४ ॥ सर्वत्र त्यागः ॥ ततः स्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य
 शिष्टेन चरुणान्येन स्वादुर्व्यंजनपायसादियुतेन शतंतर्द्धवाशस्तयावा ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥
 होमात् पूर्वमन्यः पाको न कार्यः ॥ ततः शिवं वास्तु शिवं वास्तु शिवं वास्तु ति त्रिः प्रत्युक्तः सुहृद्भ्यु
 तो भुंजीतेति ॥ विशीर्णगृहसंजीकरणे पीष्यते वास्तोष्पतिस्थालीपाकः ॥ साधारणशांतिवत् ॥
 इत्याश्वलायनगृह्योक्तवास्तुशांतिः ॥ ॥ अथ गृहदानप्रयोगः ॥ यजमानः कृतनित्यक्रियः पु
 ण्यकाले गृहमध्ये दक्षिणभगे चंदनेनाष्टदलं पद्मं विलिख्य तदुपरि प्रस्थमात्रं तिलां निक्षिप्य तदुप
 रि शय्यां सोपस्करं स्थापयित्वा शय्योपरि सौवर्णमयीं लक्ष्मीनारायणप्रतिमां अद्भ्युत्तारणपूर्व
 कं पंचामृतादिना अभिषिच्य संपूज्य प्रतिग्रहीतारं च सपत्नीकंवृत्वा तं करे गृहीत्वा मंगलतूर्य

धोपेणमैंगैर्दं प्रवेशयेत् ॥ तेचमंत्राः ॥ एहोहि नारायण दिव्यरूपसर्वमिरेर्वदितपादपद्म ॥ शु
 भाशुभानंदशुचामर्थाशुलक्ष्मीयुतस्त्वं च गृहं गृहाण ॥ नमः कौस्तुभनाथाय हिरेण्यकवचाय
 च ॥ क्षीरोदार्यवसुसाय जगद्धात्रे नमोस्तुते ॥ नमो हिरेण्यगर्भाय विद्वग्भार्यायै नमः ॥ चराच
 रस्य जगतो गृहभूतायै नमः ॥ भूर्लोकप्रमुखालोकास्तवे देहेऽव्यवस्थिताः ॥ नंदं तियावत्कल्पा
 तंतथास्मिन्भवने गृही ॥ त्वत्प्रसादेन देवेश पुत्रपौत्रावृतो गृहे ॥ पंचयज्ञक्रियायुक्तो वसेदाचंद्रतार
 कम् ॥ इति ॥ ततस्तत्पूर्वस्थापितशय्यायामुदङ्मुखमुपवेश्य सपत्नीकं यथाविभवं वस्त्रालं
 कारादिभिः संपूज्य स्वयमासने ग्राह्यमुखोदभेष्व्वासीनोदर्भान्धारयमाणः पत्न्या सह प्राणानाय
 न्य देशकालौ संकीर्त्य मम समस्तपापक्षयपूर्वककल्पकोटिशतावधि ब्रह्मलोकमहीयमानका
 मः शिलाकाष्ठकृष्टिकादिनिर्मितं यथोपपत्तिं संपादितं ताम्रादिभाजनसर्वधान्यलवणघृतै
 ल्गुडशर्करागोमहिषीबलीवर्दं दासदासीमंचकतूलिकाद्वयवितानादर्शतांबूलायतनैलालवंगा
 दिवर्पपर्याप्तसर्वोपकरणान्वितं सदीपिकाप्रयोजितं विश्वकर्मे देवतं शक्रे देवतं वेदं गृहं गोत्राय श
 म्ने अमुकशाखाध्यायिने सपत्नीकाय सालंकृताय सुपूजिताय लक्ष्मीनारायणप्रतिमासहितं तु
 भ्यमहंसंप्रददे नममेति दत्त्वा पठेत् ॥ मंत्रौ तु ॥ इदं गृहं गृहाण त्वंसर्वोपस्करसंयुतम् ॥ तव विप्र

प्रसदिनममसंतुमनोरथाः ॥ गृहममविभूत्यर्थगृहाणत्वां द्विजोत्तम ॥ प्रीयतां मे जगद्योनिर्वास्तु
 रूपीजनार्दनः ॥ ततः प्रतिग्रहीता गृहमध्यस्तं भवहिद्वारं देहलीं वा संस्पृश्य देवस्य त्वेति यजुषा
 प्रतिगृह्य स्वस्तीत्युक्त्वा यथाशाखं कामस्तुतिं पठेत् ॥ ततः सुवर्णसहस्रमारभ्य एकमुवर्णपर्य
 तं यथाशक्त्या वित्तशाय विविजितां दक्षिणां दद्यात् ॥ ततः पादुकोपानच्छत्रचामरादिकं दत्त्वा
 संपन्नं गृहोपस्करादुत्पुक्त्वा सर्वसुसंपन्नं संपूर्णमेवास्त्विति प्रतिवचनं दद्यात् ॥ ततो ब्राह्मणान्सं
 पूज्य भूयसीं दक्षिणां दत्त्वा शिष्यो गृणहीयात् ॥ प्रमादात् कुर्वतां यस्य स्मृत्यैतिकर्मैश्चर्यार्पणं
 कुर्यात् ॥ गृहदानफलमुक्तं मात्स्ये ॥ य एवं सर्वसंपन्नं पक्षेष्टं विनिवेदयेत् ॥ कल्पकोटिशतं
 यावद्ब्रह्मलोकमहीयते ॥ शैलजं दारुजं वापि यो दद्याद् द्विधिपूर्वकम् ॥ वसेत्क्षीराणैर्वैरभ्येनारा
 यणसमीपतः ॥ मृन्मयं वापि यो दद्याद्दृढं सुपर्करान्वितम् ॥ पुरेषु लोकपालानां प्रतिमन्वंत
 रं वसेत् इति ॥ अत्र प्रविश्य संस्पृश्य वा प्रतिगृह्णीयादित्युक्तेः प्रविश्य गृहद्वारं देहलीं देहल्यां प्र
 तिग्रहः कर्तव्यः ॥ तथैव संस्पृश्य स्थूणां द्वारं देहलीं वा संस्पृश्य प्रतिगृह्णीयादिति सांप्रदायिकाः
 इति गृहदानप्रयोगः ॥ अथ मठदानं स्कादि ॥ कृत्वामठं प्रयत्नेन शयनासनसंयुतम् ॥ तृणैराच्छा
 दितं चैव वैदिकाभिः सुशोभितम् ॥ पुण्यकाले द्विजेभ्यो यतिभ्यो वा निवेदयेत् ॥ सर्वान्कामा

नवाप्रोतिनिष्कामो मोक्षमाप्नुयात् ॥ इति ॥ इति मठदानम् ॥ अथ धर्मशालादानम् ॥ मार्क
डेयपुराणे कुर्यात्प्रतिश्रयग्रहं पथिकानां हितावहम् ॥ निजगेहे कदे शं वासाधुनां ये निवेदयेत् ॥
प्रतिश्रयो धर्मशाला ॥ तथा अक्षय्यपुण्यमुद्दिष्टं तस्य स्वर्गोपवर्गदम् ॥ सर्वकामसमृद्धोऽसौ देववर्हि
विमोदते ॥ भविष्ये प्रतिश्रये सुविस्तोर्णेकारिते स जलधने ॥ दीनानाथ जलार्थाय वद किं न
कृतं भवेत् इति ॥ इति धर्मशालादानम् ॥ अथ कन्यादानम् ॥ हेमाद्रौ सहस्रमेव धेनुनां शतं वा
नडुर्वासमम् ॥ दशानहुत्समं यानं दशयानसमो हयः ॥ दशवाजिसमा कन्याभूषमिदानं च तत्सम
म् ॥ तस्मात्सर्वेषु दानेषु कन्यादानं विशिष्यते इति ॥ अभिपुराणे श्रुत्वा कन्याप्रदानं च पितर
श्च पितामहाः ॥ विमुक्ताः सर्वपापेभ्यो ब्रह्मलोकं व्रजन्ति इति ॥ देवलः ॥ तिस्रः कन्यायथान्या
यं पालयित्वा निवेद्य च ॥ न पितानरकं याति नारी वास्त्री प्रसूयिनी इति ॥ वसिष्ठः ॥ हाटकक्षिति
गौरीणां सप्तजन्मानुगुणं फलम् ॥ धर्मेण विधिना दातुमसगोत्रेण युज्यते इति ॥ ऋष्यशृंगः ॥ वरगो
त्रं समुच्चार्य प्रपितामहपूर्वकम् ॥ नाम संकीर्तयेद्ब्रह्म कन्यायाश्चैव मेव हि ॥ तिष्ठेदुदङ्मुखो दाता
तिष्ठेत्पूर्वमुखो वरः ॥ मधुपकर्षित्वा येन तस्मै दद्यात्सदक्षिणाम् ॥ उदपात्रं तदादाय मंत्रेणानेन
दापयेत् इति ॥ तिष्ठेदिति अनुपाविष्ट इत्यर्थः ॥ गौरी कन्यामिमामित्यादि पुत्रपौत्रप्रवर्धनमित्यं

तंप्रयोगेवक्ष्यामः ॥ भूमिधेनुश्चदासौ चवासांसिचस्वशक्तिः ॥ महिषीर्वाजिनश्चैवदद्यात्स्व
 र्णमर्णानपि इति ॥ ततः स्वगृह्यविधिनादोमार्थकर्मकारयेत् ॥ यथाचारंविधेयानिमांगल्य
 कुतुकानिच इति ॥ अथकन्यादानप्रयोगः ॥ तत्रादौयथाशास्त्रंभुपकणसंपूज्य वरंप्राङ्मु
 खंनमस्कृत्य द्भुसोमुपवेश्य पित्रादिकोवधूवरदक्षिणतःस्वदक्षिणस्थपत्नीसहितलवङ्गमुखो
 दर्भेष्वासीनोदभान्धारयमाणोदेशकालोसंक्रान्त्य मम समस्तपितृणानिरतिशयसानंदब्रह्मलो
 कावात्स्यादिकन्यादानकल्पोक्तफलायाप्तये अनेनवरेणास्यांकन्यायामुत्पादयिष्यमाणसंत
 त्याद्वादशधरान् द्वादशपरान्पुरुषान्पवित्रोक्तुं आत्मनश्चलक्ष्मीनारायणप्रीतये ब्राह्मविवाह
 विधिनाकन्यादानमहंकरिष्ये ॥ इतिसकुशक्षतजलेनसंकल्प्य सपत्नीकउत्थायोदङ्गमुख
 एवकन्यांसंप्रगृह्यपठेत् ॥ कन्यांकनकसंपन्नांकनकाभरणैर्युताम् ॥ दास्यामिविष्णवेतुभ्यं
 ब्रह्मलोकाजगीपया ॥ विश्वंभरः सर्वभूताः साक्षिण्यःसर्वदेवताः ॥ इमांकन्यांप्रदास्यामिपि
 तृणांतारणायन ॥ इतिमंत्रोपठित्वा स्वदक्षिणस्थभार्योदत्तपूर्वकलिपतजलधारामविच्छिन्नां
 नवकस्यपात्रोपरिधृतकन्यांजल्युपरिस्थवरंजलिदक्षिणहस्तेक्षिपन्वदेत् ॥ कन्यातास्यतु ।
 पुण्यवधेताम् । शिताआपःसंतु । सामनस्यमस्तु । अक्षतंचारिष्टं चास्तु । दीर्घमायुः श्रेयः

शांतिः पुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु । यच्छ्रेयस्तदस्तु । यत्पापं तत्रातिहतमस्तु ॥ पुण्याहं भवंतो
 ब्रुवंतु । स्वस्ति भवंतो ब्रुवंतु । ऋद्धि भवंतो ब्रुवंतु । श्रीरस्त्विति भवंतो ब्रुवंतु ॥ अस्तु श्रीरि
 ति प्रतिवचनं सर्वत्र ज्ञेयम् ॥ अमुका मुकप्रवरोपेता मुकगोत्रोत्पन्नो मुकशर्माहं मम समस्तपितृ
 णामित्यादि श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये इत्येतं पूर्वोक्तमुक्त्वा अमुकप्रवरोपेता या मुकगोत्राया
 मुकप्रपौत्राया मुकपौत्राया मुकपौत्राया मुकशर्मेणेवराय श्रीधररूपिणे कन्याार्थिने अमुका मुक
 प्रवरोपेता मुकगोत्राया मुकप्रपौत्राया मुकपौत्राया मुकशर्मेणेवराय श्रीधररूपिणे कन्याार्थिने अमुका मुक
 वराार्थिनी यथाशक्त्यलंकृतां प्रजापतिं देवत्यां धर्मप्रजासहस्रकर्मभ्यस्तुभ्यमहंसं प्रदेदक
 न्यां प्रतिगृह्णातु भवानिति वरहस्ते सकुशाक्षतजलं क्षिपेत् ॥ प्रजापतिः प्रीयताम् इति मनसा स्म
 रेत् ॥ नमस्तेति नवदेदितिकेचित् ॥ ततो दाता । गौरिकन्यामिमम विप्रयथाशक्ति विभूयिताम् ॥
 गोत्राय शर्मेणे तुभ्यं दत्तां विप्रसमाश्रय ॥ कन्येममाग्रतो भूयाः कन्ये मे देवि पाद्वयौ ॥ कन्ये मे पृष्ठ
 तो भूयास्त्वद्दाना न्मोक्षमाप्नुयाम् ॥ मम वंशकुले जाता पालिता वत्सराष्टकम् ॥ तुभ्यं विप्रमया द
 ता पुत्रपौत्रप्रवर्धिनी ॥ धर्मे च कर्मे च नाति चरितव्या त्वये यम् ॥ नाति चरामीति वरः ॥ ए
 वं समस्तेत्यादिनाति चरामीत्यंतं कन्यादानं त्रिवारं कार्यमिति शौनकः ॥ ततो वरः । देवस्य त्वा

भ्यां प्रतिगृह्णामि ॥ ॐ स्वस्तीत्युक्ता कन्याया दक्षिणां समभिमुख्य ॥ कइदं कस्मा अदादिति य
 थाशाखं कामस्तुतिं पठित्वा पृथ्वीं प्रतिगृह्णाति त्विति जपित्वा गृहस्थाश्रमांतर्गतश्रीतस्मार्तकर्मो
 नुष्ठानसिद्धये धर्मप्रजासहस्रकर्मसिद्धयर्थं च कन्यां प्रतिगृह्णामीति वदेत् ॥ ततो दातादिशकालौ सं
 कीर्त्य कृतस्य कन्यादानकर्मणः सांगता सिद्धयर्थं हृदं सुवर्णं अग्निदेवतं दक्षिणात्वेन तुभ्यमहं संप्रददे
 नममेति वरहस्ते दद्यात् ॥ ॐ स्वस्तीति वरः ॥ ततो दाता एवमेव जलपात्रभोजनभाजनानि
 गोमहिष्यश्वगजदासीदासभूषाहनालंकारादियथाविभवं संकल्प्य दद्यात् ॥ ततो ब्राह्मणभोज
 नं संकल्प्य भूयसीं च दद्यात् ॥ कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ अन्यदपि यथाचारं कार्यं ॥ विस्तरस्तु प्र
 योगरत्नादौ श्रेयः ॥ कन्यागृहे भोजननिषेधो मदनरत्ने वह्निपुराणे ॥ अप्रजायां तु कन्यायां न भुंजी
 त कदाचन ॥ दौहित्रस्य सुखं दृष्ट्वा किमर्थमनुशोचति ॥ इति कन्यादानप्रयोगः ॥ अथ कपिला
 दानम् ॥ सा च दशधोक्ता वारहे ॥ सुवर्णकपिलापूर्वा द्वितीया गौरपिंगला ॥ तृतीया चैव रक्ताक्षी
 चतुर्थी गुडपिंगला ॥ पंचमी बहुवर्णा स्यात्पष्ठी च श्वेतापिंगला ॥ सप्तमी श्वेतापिंगाक्षी अष्टमी कृ
 ण्णपिंगला ॥ नवमी पाटला प्रोक्ता दशमी पुच्छपिंगला ॥ एता दशविधाः ख्याताः कपिलास्ते
 महामुने ॥ सर्वा ह्येता महाभागास्तार्यांति संशय इति ॥ आदित्यपुराणे ॥ सहस्रयोगवां दद्यात् कपिलां

त्वेकदैवहि॥सममेवपुराग्राहब्रह्माविदावरःइति॥तथा । स्वर्णशृंगयोरौप्यसुराःसवत्सायाभ
 वतिहि ॥ सुरभीलोकमासाधरमेतेतावतीः सप्ताः इति ॥ महाभारते ॥ समानवत्सांकपिलां
 धेनुं दद्यात्पयस्विनीम् ॥ सुश्चेतवस्त्रसंवीतां ब्रह्मलोकैर्महीयते इति ॥ अथ कपिलादानप्रयो
 गः ॥ पुण्यकाले कृतं नित्यक्रियः अद्येत्यादि० मम गोसहस्रदानफलावाप्तये सवत्सकपिलायाः
 रोमपरिमितवत्सरपर्यंतं कामधेनुलोकनिवाससिद्धये च इमां सवत्सांकपिलां सुवर्णशृंगौ रौप्यसु
 रांताम्रपृष्ठां कर्णयोपदोहां वंटाभरणां श्वेतवस्त्रयुगच्छत्रां चंदनस्रग्बिभूषितां सोपस्करां रुद्रदे
 वतर्थां गोत्रायशर्मणे सुपूजिताय ब्राह्मणाय तुभ्यमहंसंप्रदेदं नममेति दद्यात् ॥ मंत्रस्तु मात्स्ये ॥
 कपिले सर्वदेवानां पूजनीयासिरोहिणी ॥ तीर्थदेवमयी यस्मादतः शान्तिं प्रयच्छमे इति मंत्रातिप्र
 दक्षिणां कुर्यात् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ उक्तोपस्करकपिलादानफलं मात्स्ये ॥ वस्त्रंच
 तु गुणं दत्त्वा दक्षिणां च चतुर्गुणम् ॥ एतैरलंकृतां धेनुं वंटाभरणभूषिताम् ॥ कपिलां विप्रसुखा
 यदत्त्वामोक्षमवाप्नुयात् ॥ इति ॥ तथा ॥ द्विगुणोपस्करोपेता महती कपिला स्मृता ॥ उप
 स्कराः सुवर्णशृंगवस्त्रदोहनपात्राद्याः सामान्यगोदानेन वक्ष्यमाणाः ॥ दत्तासाविप्रसुखाय स्वर्ग
 मोक्षफलप्रदा ॥ सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यते नान्नसंशयः ॥ यान्या नर्थयेते कामांस्तान्स्तान् प्राप्नो

तिमानव इति ॥ महाकपिलादानप्रयोगस्तु अद्येत्यादि गमसमस्तजन्मकृतपापनाशपूर्वकं
महाकपिलादानकल्पोक्तफलावाप्त्यर्थं पुत्रपौत्रादिसहितायशर्मणे सालंकृतां इमामहाकपिलां
द्विगुणोपस्कर्षोपेतारुद्रदेवत्यां तुभ्यमहंसंप्रददे नममेतिदद्यात् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणादत्त्वाप्त
मापयेत् ॥ मंत्रस्तु पूर्वमेवोक्तः ॥ ॥ इतिमहाकपिलादानप्रयोगः ॥ ॥ इतिमहादशदा
नानि ॥ ॥ अथदशधेनुदानानि ॥ यास्तुपापविनाशिन्यः कथितादशधेनवः ॥ तासांस्व
रूपं वक्ष्यामिनामानिचनराधिप ॥ प्रथमागुडधेनुः स्याद्दधृतधेनुस्तथापरा ॥ तिलधेनुस्तु
तीयातुचतुर्थीजलधेनुका ॥ क्षीरधेनुस्तुविल्यातामधुधेनुस्तथापरा ॥ सप्तमीशर्करा
धेनुर्दधिधेनुस्तथाष्टमी ॥ रसधेनुस्तुनवमीदशमीस्यात्स्वरूपतः ॥ कुम्भान्नघृतादिधा
तूनामितरासांतुराशयः ॥ सुवर्णधेनुमप्यत्रकेचिदिच्छंतिमानवाः ॥ नवमीतिलतेलेनतथान्ये
पिमहर्षयः ॥ रसधेनुस्थानेसुवर्णधेनुजलधेनुवत्पूजयेत् ॥ एतद्विधानमपिमात्स्ये ॥ अजिनं
तुचतुर्हस्तं प्राग्रथीवंविन्यसेद्भुवि ॥ गोमयेनोपलिप्तायां दर्भानास्तीर्यसर्वतः ॥ तत्रैणवाजिनंतद्
द्वत्सस्यपरिकल्पयेत् ॥ लघुकृष्णाजिनम् ॥ प्राङ्मुखीकल्पयेद्धेनुमुदक्पादांसवत्सकाम् ॥
प्राङ्मुखीं प्राक्शिरसम् ॥ सवत्सां उत्तरभागस्थितवत्ससहिताम् ॥ उत्तमागुडधेनुः स्यात्सदा

भारचतुष्टया ॥ वत्संभारेणकुर्वीतभारार्भ्यामध्यमास्मृता ॥ अर्धभारेणवत्सः स्यात्कनिष्ठा
 भारकेणतु ॥ चतुर्थीशेनवत्सःस्याद्द्वहवित्तानुसारतः ॥ तुलापलशतंप्राहुर्भारः स्याद्द्विशति
 स्तुलाः इति ॥ भारः पलसद्वस्त्रात्मकोभवतीत्युक्तंपरिभाषायाम् ॥ धेनुवत्सौधृतस्येतौसित
 सूक्ष्मांवरावृत्तौ ॥ शुक्तिकर्णांविधुपादौशुचिमुक्ताफलेक्षणौ ॥ सितमूत्रशिरालौतौसितकंवल
 कंवलयौ ॥ ताम्रगुडकपृष्ठीतौसितचामररोमकौ ॥ ककुत्प्रदेशोगुडकः ॥ विद्रुममृगुगोपेतौन
 वनतिस्तनान्वितौ ॥ क्षौमपुच्छोकांस्यदेहाविद्रनीलकतालुकौ ॥ सुवर्णशृंगाभरणौराज
 तक्षुरसंयुतौ ॥ नानाफलमयैर्दत्तैर्प्राणगंधकरंडकौ ॥ गंधकरंडकः कर्पूरादिपात्रविशेषः ॥
 एवंचित्वाधूपादिभिरभ्यर्चयेत् ॥ वस्त्रमुक्तादीनिभारतोमानाधिक्येफलाधिक्यम् ॥ ॥
 अथास्यप्रयोगः ॥ यजमानः कृतनित्यक्रियः पुण्यकालेशुचिरद्येत्यादिममसमस्तपापक्षय
 द्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं गुडधेनुदानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ विप्रवस्त्राभरणादिभिः संपू
 ज्यप्रदक्षिणीकृत्यसर्वपापक्षयकामइमांशुडधेनुंगोत्रायशर्मणेब्राह्मणायसुपूजितायतुभ्यमहंसेप्र
 ददे नममइतितद्धस्तेसकुशतिलजलंगोपुच्छंदद्यात् ॥ विप्रस्तुदेवस्यत्वेतिप्रतिगृह्यस्वस्ती
 त्तुक्कायथाशालंकामस्तुतिंपठेत् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ प्रार्थनामंत्रास्तु ॥ याल

क्ष्मीः सर्वभूतानां याचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपेण सा देवी विधिं तमे प्रयच्छतु ॥ देहस्थाया च रु
 द्राणी शंकरस्य सदा प्रिया ॥ धेनुरूपेण सा देवी मम पापं ह्यपोहतु ॥ विष्णोर्विक्षसि याल
 क्ष्मीः स्वाहायाच विभावसोः ॥ चंद्रार्कशक्रशक्तिया धेनुरूपास्तु सा त्रिये ॥ चतुर्मुखस्य याल
 क्ष्मीर्यो लक्ष्मीर्धनदस्य च ॥ यालक्ष्मोर्लोकपालानां सा धेनुर्वरदास्तु मे ॥ स्वधात्वं पितृमुख्यानां
 स्वाहायज्ञभुजांतथा ॥ सर्वपापहरा धेनुस्तस्माच्छांतिं प्रयच्छ मे इति ॥ एवमार्मन्त्र्य ब्राह्मणाय
 तां धेनुं निवेदयेत् ॥ एतदेव विधानं सर्वधेनूनाम् ॥ प्रत्यक्षधेनुव्यतिरिक्तानामित्यर्थः ॥ उत्तर
 चनायास्तत्रानुपयोगात् ॥ ततोभूयसीदक्षिणां दत्त्वा ब्राह्मणान् भोजयेदिति ॥ एतदेव वि
 धानं स्यात्त एवोपस्कराः स्मृताः ॥ अयने विषुवे पुण्ये व्यतीपाते तथा पुनः ॥ गुडधेन्वादयः स
 र्वाऽपरागादिपर्वसु ॥ यथाशक्ति प्रदातव्या भुक्तिमुक्तिफलप्रदाः इति ॥ अन्नद्रोणपरिमाणा
 तिलधेनुरुक्ता कल्पतरौ ॥ तत्प्रकारस्तु विष्णुधर्मोत्तरे ॥ अनुलिप्ते महीपृष्ठे वस्त्राजिनकुशावृ
 ते ॥ धेनुं तिलमयीं कृत्वा सर्वस्वैरलंकृताम् ॥ धेनुद्रोणेन कुर्वीत आढकेन तु वत्सकम् ॥ स्वर्णशृं
 गीरौ प्यशुरांगंधघ्राणवतीं तथा ॥ कुर्याच्च शंकराजिह्वां गुडस्यामाविकंचलाम् ॥ इक्षुपादांतां त्रपृ
 ष्ठीं शुचिमुक्ताफलेक्षणाम् ॥ प्रशस्तपात्रश्रवणां फलदं तमयीं शुभाम् ॥ स्रग्दामपुच्छां कुर्वीत न

वनीतस्तनान्विताम् ॥ सितवस्त्रयुगच्छन्नांधंटाभरणभूषिताम् ॥ इदृक्स्थानसंपन्नाकृत्वा
 अद्रासमन्वितः ॥ कांस्योपदोहनांदद्यात्केशवः प्रीयतामिति ॥ इतिकर्तव्यता ॥ मंत्रास्तु
 गुडधेनूक्ताएव ॥ प्रार्थनामंत्रास्तु वह्निपुराणे । तिलाश्चपितृदेवत्यानिर्मिताश्चेहगोसेवे ॥ ब्रह्म
 णातन्मयोधिधेनुर्दत्ताप्रोणातुकेशवः इतिमंत्रांतरमुक्तम् ॥ धेनूनामपिधेनुत्वंश्रुत्युक्तंदान
 हेमाद्रौ ब्रह्मवैवर्ते । दानकालेतुदेवत्वंप्रतिमानांप्रीतिर्तितम् ॥ विप्रस्यव्ययकालेतुद्रव्यंतदितिनिश्चयः
 योगतः ॥ दातुर्वदानकालेतुधेनवः परिकीर्तिताः ॥ विप्रस्यव्ययकालेतुद्रव्यंतदितिनिश्चयः
 दानसंबंधिविप्रेणद्रव्यमागच्छतागृहम् ॥ तत्सर्वविदुपातेनविक्रयस्वेच्छयाविभो ॥ कुटुंबभर
 णंकार्थधर्मकार्यचसर्वशः ॥ अन्यथानरकंयातीत्येवमाहपितामहः इति ॥ इतितिलधेनुदानम्
 ॥ ॥ अथधृतधेनुदानं विष्णुधर्मोत्तरे ॥ तिलाभावेतथादद्यात्पृतधेनुं प्रयत्नतः ॥ वासुदेवंजगन्ना
 र्यधृतक्षीरामिपाचितम् ॥ संपूज्यपूर्ववत्पुष्पैर्धूपदीपादिभिर्नैः ॥ तत्रैव विधानमाह ॥ गव्य
 स्यसर्पिपःकुंभंपुष्पमालादिभूषितम् ॥ कांस्यापिधानसंयुक्तंसितवस्त्रयुगेनच ॥ हिरण्यसहितं
 तद्रन्मणिविद्रुममौक्तिकैः ॥ अत्रपलसहस्रपरिमाणंकुंभः ॥ द्वादशपलाधिकपंचशतपलाधि
 कोवा ॥ इक्षुयष्टिमयान्पादान्खुरान्चरौप्यमयांस्तथा ॥ सौवर्णेचाक्षिणीकुर्व्याच्छृंगेचागुरुका

पुजे ॥ सप्तधान्यमयेपाइवै पत्रोर्णैतकौशेयम् ॥ कर्पूरप्राणम् फलमयां
 स्तनान् शर्करयाजिह्वा गुडक्षीरमयंमुखम् क्षौमंपुच्छम् रोमाणि सितसर्पपैः ताम्रपृष्ठोम् एता
 दृशंकृत्वा विधिनासंपूज्य तथा ब्राह्मणं यथाविभववस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य दद्यात् ॥ विधि
 स्तुप्राग्वत् ॥ मंत्रस्तु स्कादि । धृतंगावः प्रसूर्यते धृतं भूम्यां प्रतिष्ठितं ॥ धृतमग्निश्च देवाश्च धृतं
 मे संप्रदीयतां इति दानफलमपि तत्रैव । धृतक्षीरवह्मनद्योयत्र पायसकर्दमाः ॥ तेषु लोकेषु सर्वे
 पुसु पुण्ये पुप्रजायते ॥ सकामानामिथं व्युष्टिः कथितानृपसत्तम ॥ व्युष्टिः फलम् ॥ विष्णु
 लोकं नरायांति निष्कामाधिनुदानत इति ॥ दक्षिणा तु हिरण्यमेव हेमाद्रिः सुवर्णप्रभृतिशतया
 वैत्युक्तं मदनरत्ने ॥ इति धृतधेनुदानम् ॥ ॥ अथ जलधेनुदानम् ॥ ॥ स्कादि । जलकुम्भं नर
 व्याघ्रसुवर्णरजतान्वितम् ॥ सुवर्णशृंगरजतसुरा न्वितमिति स्मृतम् ॥ रत्नगर्भं यशैस्तु आग्ने
 धान्यैः समन्वितम् ॥ सितवस्त्रगुग्गुच्छं नृद्वर्षपल्लवशोभितम् ॥ कुष्ठमांसीसुरोशीरवालकामल
 कैर्युतम् ॥ प्रियंगुपत्रसहितं सितवस्त्रोपवीतेनम् ॥ सच्छत्रं सदुपानत्कंदर्भं विष्टरं संस्थितम् ॥
 चतुर्भिः संभृतं भूयस्ति लपत्रैश्चतुर्दिशम् ॥ अथ गितं दधिपात्रेण चतुर्क्षीरवतामुखे ॥ तिलपात्रा
 णिताम्रमयानि दधिपात्रं कांस्यमथम् ॥ तपोपि तोवासु देवं जले श्रयमभ्यर्च्य संकल्प्य जलधेनुं वि

म्रं च स्वादिभिः संपूज्य सवत्सां जलधेनुं शुद्धधेनुं मिदद्यात् ॥ ततोया लक्ष्मीरित्यादिपूर्वोक्तमं
 त्रैः प्रार्थयेत् ॥ इति जलधेनुदानम् ॥ अथ क्षीरधेनुदानम् ॥ ॥ स्कन्दि ॥ क्षीरधेनुं प्रवक्ष्या
 मितां निबोधनराधिप ॥ अनुल्लिप्ते महीपृष्ठे गोमये न नराधिप ॥ गोचर्ममानमात्रेण कुशानां
 स्तीर्यैः संयतः ॥ तस्योपरि महाराजन्यसेत्कृष्णाजिनं ततः ॥ तत्र गोमये नकुंडलिकां कृत्वा त
 त्रक्षीरकुंभं चतुर्थीशेनवत्सकं च संस्थाप्य चंदनागुरुशृंगी प्रशस्तपत्रश्रवणातिलपात्रोपरिन्य
 स्ता हेमयुक्तगुडमुखी शर्कराजिह्वाफलदंती मुक्ताफलक्षणा इक्षुपादा दर्भरोमा सितकंचला
 एतादृशीं सवत्सामभ्यर्च्य द्विजं च वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य अद्येत्यादि गोत्राय शर्मणे सालं
 कृताय इमां क्षीरधेनुं पूर्वोक्तसोपस्कृत्यां समस्तपापक्षयकामस्तुभ्यमहंसंप्रवदे नममेति वदे
 त् ॥ देवस्य त्वा० स्वस्तीत्युक्ता यथाशाखां संकामस्तुतिं पठेत् ॥ ततोया लक्ष्मीरित्यादि मंत्रैः
 प्रार्थयेत् ॥ इति क्षीरधेनुदानम् ॥ अयमधुधेनुदानम् ॥ ॥ स्कन्दि ॥ मधुधेनुं
 प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ अनुल्लिप्ते महीपृष्ठे कृष्णाजिनकुशोत्तरे ॥ मधुकुंभं संस्थाप्य
 सवत्सां मधुधेनुं प्रकल्पयेत् ॥ ततस्तच्चतुर्दिक्षु चत्वारि पात्राणि विन्यस्य तां च वस्त्रायुग्मेनाच्छाद्य
 मधुवाताऋताय तदतिमंत्रमुक्त्वा तपिनुं द्विजं च पूर्ववदभ्यर्च्य अद्येत्यादि गोत्राय शर्मणे सालंकृता

य सौवर्णमुखी अगुरुचंदनशृंगीताम्रपृष्ठासूत्रपुच्छां इक्षुपादांसितकंबलकंबलांगुडमुखीशर्क
 राजिह्वामौक्तिकनेत्राफलदतींदर्भरोमाग्रशस्तपत्रश्रवणानवनीतस्तनीसतधान्योपेतांधटाभर
 णभूपिताकांस्यदोहां सुपूजितांइमांमधुधेनुंसर्वपापक्षयकामः पुच्छदेशोपविधायतुभ्यमहंसंप्र
 ददेनममेति ॥ ततः सुवर्णदक्षिणांदत्त्वा ॥ यालक्ष्मीरित्यादिपूर्वोक्तमंत्रैः प्रार्थयेत् ॥ इति
 मधुधेनुदानम् ॥ ॥ अथशर्कराधेनुदानम् ॥ ॥ स्कादि ॥ तद्वच्चशर्कराधेनुंशृणुराजन्य
 थार्थतः ॥ अनुलिप्तेमहीपृष्ठकृष्णजिनकुशोत्तरे ॥ भारचतुष्टयपरिमिताधेनुस्तच्चतुर्थीशो
 वत्सः॥भारद्वयेअष्टमांशइति स्वशक्त्यावाकार्या सर्वान्यानिचतुर्दिक्षुसंस्थाप्य अबेत्यादि०
 गोत्रायशर्मणैसालंकृताय इमांशर्कराधेनुं सुवर्णशृंगीमौक्तिकनयनांगुडमुखीपिष्टमयजिह्वाकं
 बलपट्टसूत्रेणवेष्टितां कंठभरणभूपितां इक्षुपादां रौप्यसुरां नवनीतस्तनीं प्रशस्तपर्णश्रवणां
 सितचामरभूपितां पंचरत्नसमायुक्तां दर्भरोमां कांस्यदोहनां गंधपुष्पाद्यचित्तांसमस्तपापक्षय
 कामस्तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति सुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ ततोयालक्ष्मीरित्यादिमंत्रैः संप्राथ्यं
 भूयसींदद्यात् ॥ विप्रमुखंनेक्षेदिति ॥ पंचरत्नानितु अपराकैः । कनकंहीरकंनलंपद्मरागंचमौ
 क्तिकम् ॥ पंचरत्नमिदंप्रोक्तमृपिभिः पूर्वदंशिभिरिति ॥ इतिशर्कराधेनुदानम् ॥ अथदधि

धेनुदानम् ॥ स्कादि । तत्र उपलिप्तायां भूमौ आन्तर्गणे कुशकृष्णजिनेससधान्योपरिदधि
 कुंभसंस्थाप्य चतुर्थीशेनवत्संकृत्वा गोत्रायशर्मेणसालंकृताय सुवर्णमुखीं प्रशस्तपत्रश्रव
 णांमुक्ताफलेश्चणान्चंदनागरुशृंगीं सुखेविशेषगंधद्रव्यैर्युक्तां शर्करयाकृतजिह्वां श्रीखंडेन
 कृतत्राणां फलमयदंतां सितकंबलच्छत्रां दम्भरोमां सूत्रमयपुच्छां रौप्यमुखीं वा
 नवनीतस्तनीमिश्रुपादां सर्वाभरणभूषितां वस्त्रयुग्मेनाच्छादितां गंधपुष्पाद्यार्चितां इमां
 दधिधेनुं सर्वपापक्षयकामो दधिक्राव्णइतिमंत्रपठित्वा तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति गुडधे
 नूक्तमंत्रेणवादद्यात् ॥ ततःसुवर्णदक्षिणांदत्वा यालक्ष्मीरित्यादिमंत्रैः प्रार्थयेत् ॥ इतिदधिधेनु
 दानम् ॥ ॥ अथरसधेनुदानम् ॥ स्कादि । रसधेनुंमहाराजकथयामिसमासतः ॥ अनुलि
 त्तमहीपृष्ठेकृष्णजिनकुशोत्तरे ॥ इक्षुरसस्यवटपूरयित्वा तच्चतुर्थीशेनवत्संपाद्य अद्येत्या
 दि० गोत्रायशर्मेणसालंकृताय इमांरसधेनुं सुवर्णशृंगाभरणयुतांरौप्यगुरां वस्त्रपुच्छां इक्षु
 पादां पुष्पकंबलां ताम्रपृष्ठीं पुष्परोमां व्रीहियुतां चतुर्दिक्षुदीपसमायुक्तां सर्वगंधविभूषि
 तां पूर्वोदिदिक्षुतिष्ठपात्रचतुष्टयावृतां सुपूजितायसर्वपापक्षयपूर्वकैर्विशिष्टातिकुलोद्धरणकाम
 स्तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति सुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ मंत्रास्तु गुडधेनुत्ताएवशेषोपस्कराश्च ॥

एवमुच्चारयित्वातुदीयतेवैद्विजन्मने ॥ दशपूर्वान्परांश्चैवआत्मानंचैकविंशतिः इति ॥ ३ ॥
 तिरसधेनुदानम् ॥ ॥ अथस्वरूपतोगोदानम् ॥ अंगिराः । गौरेकस्यैवदातव्याश्रोत्रिया
 यकुटुंविने ॥ साहितारयतेपूर्वान्सप्तसप्तच इति ॥ देवलः । सुशीलंलक्षणवतींशुवतीं
 वत्ससंयुताम् ॥ बहुदुग्धवतींस्निग्धांधिनुंदद्याद्विचक्षणे ॥ ॥ अथगोदानप्रयोगः ॥ ॥ कर्ता
 कृत्तनित्यक्रियः पुण्यकाले अद्येत्यादि ० ॥ यथाशक्तियथाज्ञानंगोदानमहंकरिष्ये इतिसंक
 ल्प्य सवत्संधिनुंद्विजं च यथाविभवंस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य गोर्धंगमूलादिस्तनान्तस्थाना
 दिषु देवताः पूजयेत् ॥ तद्यथा । शृंगमूलेनृहविष्णुभ्यांनमः ब्रह्मविष्णुपूजया ० ॥ शृंगग्रेसर्व
 तीर्थेभ्योनमः सर्वतीर्थानिपूजयामि ॥ एवंसर्वत्र । शिरोमध्येशिवाय ० ॥ ललाटे देव्यैनमः ० ॥
 नासिकायां पण्मुखाय ० ॥ नासापुटयोः कंबलाश्वतरनागाभ्यां ० ॥ कर्णयोः अश्विभ्यां ० ॥
 चक्षुषोः शशिभास्कराभ्यां ० ॥ दंतेषुवायवे ० ॥ जिह्वायां वरुणाय ० ॥ हुंकारे सरस्वत्यै ० ॥
 गंडयोः पक्षमासाभ्यां ० ॥ ओष्ठयोः संध्याद्वयाय ० ॥ ग्रीवायां इंद्राय ० ॥ कुक्षिदेशेरक्षोभ्यो ०
 ॥ उरसि साध्येभ्यो ० ॥ पादेषु धर्माय ० ॥ जंवासु अधर्माय ० ॥ सुरमध्येगंधर्वेभ्यो ० ॥
 खुरात्रे पन्नगेभ्यो ० ॥ खुरपश्चिमात्रे अप्सरोभ्यो ० ॥ पृष्ठे एकादशरुद्रेभ्यो ० ॥ सर्वसंधिषुवसु

भ्यो० ॥ ओणितेऽपि भ्यो० ॥ लांगूले सोमाय० ॥ गुह्ये आदित्यरश्मिभ्यो० ॥ गोमूत्रे गंगायै० ॥ गोमये यमुनायै० ॥ क्षीरे सरस्वत्यै० ॥ दध्नि नर्मदायै० ॥ दूते अग्नये० ॥ रोमसु अष्टाविंशतिदेवकोटिभ्योन० ॥ इदरे प्रथिव्यै० ॥ पयोधरेषु चतुःसमुद्भ्यो० चतुरः समुद्रान्पूजयामि ॥ एतादेवताभंगेषु संपूज्य अद्येत्यादि गोत्राय अर्मणे सुपूजितं पृथ्वीदानसम फलकामः सर्वपापक्षयकामो विष्णुप्रीतिकामो वा इमां प्रत्यक्षयेतुं सुवर्णशृंगं रौप्यशूरां ताम्र पृष्टीं पंटाग्रैवेयकां मुक्तालांगूलां कांस्योपद्राह्नीं सितवस्त्रद्रयोपेतां सर्वाभरणभूषितां सोपस्करां रुद्रदेवत्यां तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति तिलपात्रेषु तां कां गोपुच्छंकृत्वा विप्रहस्ते स तिलकुशोदकंदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ यज्ञसाधनभूताय विश्वरूपायौघनाशिनी ॥ वि श्वरूपधरो देवः प्रीयताम नयागवा ॥ ततो दाता दानप्रतिष्ठासिद्धयर्थं सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा प्रार्थयेत् ॥ नमो गोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेयीभ्य एव च ॥ नमो ब्रह्मसुताभ्यश्च पवित्राभ्योनमो नमः ॥ पूजितासि वसिष्ठे न विश्वाभिज्ञे णधीमता ॥ सुरभेहरे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतम् इति ॥ गावो ममाग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥ गावो मे हृदये संतु गवां मध्ये वसाम्यहम् इति पठित्वा धे नुं द्विजं च प्रदक्षिणीकृत्य किंचिदनुब्रजेत् ॥ इति गोदानप्रयोगः ॥ अथ श्वेतवर्णादिगोदान

फलमुक्तं पाद्रे ॥ श्वेतासुतप्रदाप्रोक्ताचंद्रलोकप्रदायिनी ॥ कृष्णास्वर्गप्रदाज्ञेयागौरस्यार्त्तकु
 न्निनी ॥ कपिलासर्वपापघ्नानानावर्णाचमोक्षदाइति ॥ अथसमानवर्णगोवत्सदानफलम् ॥ महा
 भारते ॥ रोहिणीतुल्यवर्णातुसवत्साचपयस्विनीम् ॥ प्रदत्वावस्त्रसंवीतासूर्यलोकेमहीयते ॥ समा
 नवत्साकृष्णातुधेनुंसर्वायनाशिनीम् ॥ सुव्रतावस्त्रसंवीतामस्मिच्छोकेमहीयते ॥ वातरेणुसवर्णा
 तुसवत्सांकांस्यदोहनीम् ॥ प्रदायवस्त्रसंवीतांवारुणलोकमश्नुते ॥ हिरण्यवर्णापिंगाक्षोसवत्सां
 दक्षिणायुताम् ॥ प्रदद्याद्रत्नसंवीतांकोविंदलोकमामुयात् ॥ पलालधूम्रवर्णातुपितृलोकेमही
 ते ॥ संवत्सांपीवरादत्त्वाशितिकंठामलंकृताम् ॥ वैश्वदेवमसंवाधंस्यानंश्रेष्ठप्रपद्यते ॥ समा
 नवत्सांगोरतुधेनुंसर्वोधनाशिनीम् ॥ सवत्सांकांस्यदोहांतुवसूनांलोकमामुयात् ॥ वत्सोपप
 त्रानीलांगोसर्वरत्नसमन्विताम् ॥ गंधर्वाप्सरसांलोकान्दत्त्वाप्राप्नोतिमानवः इति ॥ संकल्पेतु
 तत्फलंसंकीर्त्यदद्यात् ॥ इतिसमानवर्णगोवत्सदानफलम् ॥ ॥ अथकृष्णधेनुदानम् ॥
 मात्स्ये । अद्येत्यादि संकल्पादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु । कृष्णधेनोनमस्तुभ्यन्नक्षत्रविष्णुशिवात्म
 के ॥ त्रिजन्मान्तपापानिध्रुवंदानात्प्रणाशयइति ॥ ॥ अथहेमभृंगोदानम् ॥ मात्स्ये ।
 दशसौवर्णिकेभृंगेगुराःपंचपलान्विताः ॥ पंचाशत्पलंकांस्यंताम्रंचापितथैवच ॥ वस्त्रंचत्रि

गुणधेन्वादिक्षणाचचतुर्गुणेति ॥ एवंविधिवद्वातुःफलमुक्तंनदिपुराणे ॥ विधिनातुपयदास्ता
 पात्रेधेनुःसदक्षिणा ॥ दातातारयतेजन्तूकुलानामयुतंशतम् । इति महाभारतेपि । प्रासादा
 यत्रसौवर्णाः शय्यारत्नोज्ज्वलास्तथा ॥ वराश्चाप्सरसोयत्रतत्रगच्छन्तिगोप्रदाः ॥ तथा ।
 यावंतिरोमाणिभवन्तिधेन्वास्तावन्तिवर्पाणिमहर्षियेतेसः ॥ स्वर्गाच्च्युतश्चापिततोत्रलोकेकुलेस
 मुत्पत्स्यतिगोमतांतथा ॥ सालंकृतांसवत्सांचधेनुंसंपूज्यभक्तिः ॥ सरत्नपूर्णापृथिवीतेनद्
 तानसंशय इति ॥ इतिस्वरूपतोगोदानम् ॥ अथकार्पासधेनुदानम् ॥ मात्स्ये । अतःपरं
 प्रवक्ष्यामिधेनुंकार्पासिकींभुवि ॥ सर्वविधस्यगुप्त्यर्थंब्रह्मणाचांशुकंकृतम् ॥ साचकार्पासभा
 रेणश्रेष्ठधेनुः प्रकीर्तितः ॥ मध्यमाचतुर्धेनतदर्धेनकनीयसी ॥ पूर्ववस्त्रं चधान्यं तद्विरण्यं चतथै
 वच ॥ वत्सकं तु चतुर्थीशान्मानमत्राभिधीयते ॥ कुर्वीत पूर्ववद्धस्तवस्त्रधान्याद्युपस्कृतं इति ॥
 ततोवाराहोक्तलिपेनुदानवत्क्रियाकल्पदिंसंकल्पादारभ्यदानंकृत्वा प्रार्थयेत् ॥ मन्त्रास्तु ॥
 हेमुकुन्देदुसदृशेक्षीरार्णवसमुद्रवे ॥ सोमप्रियेमुधन्वाख्येसोमेयिनमोस्तुते ॥ दत्तेयमिदुना
 थायशशांकायामृतायच ॥ अत्रिनेत्रप्रजातायसोमराजायवैनमः ॥ यस्त्वेवंपरयाभक्त्याब्राह्म
 णायप्रयच्छति ॥ सयातिचन्द्रलोकेकंतुसोमेनसहमोदते इतिकार्पासधेनुदानम् ॥ ॥ अथल

वणधेनुदानम् ॥ भविष्ये ॥ तत्रयुधिष्ठिरंप्रतिकृष्णः ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिलवणस्येहकल्पि
 ताम् ॥ गोमयेनानुलिप्तेतुदभंसंस्तरसंस्थितम् ॥ आविकंचर्मविन्यस्यपूर्वांशाभिमुखस्थित
 म् ॥ वस्त्रेणाच्छादितांकृत्याधेनुंकुर्वीतबुद्धिमान् ॥ आढकेनैवकुर्वीतबहुवित्तोपकल्पिताम् ॥
 गाविप्रंचयथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य ॥ अद्येत्यादि० गोत्रायशर्मणेसुपूजिताय इमां
 लवणधेनुं फलस्तनीं सिंधुशुक्तिवर्णीं सक्तुपिंडकपोलां यवास्यां कंबलपट्टसूत्रश्रैवेयकां ताम्र
 पृष्ठां गुडपानां सर्वाभरणभूषितां सर्वपापक्षयकामोविष्णुप्रीतिकामोवा तुभ्यमहंसंप्रददे नम
 मेति पुत्रभार्यादियुतः प्रदक्षिणीकृत्यदद्यात् ॥ शेषमधुधेनुवत् ॥ मंत्रस्तु ॥ लवणैर्वैरसाः सर्वे
 सर्वास्तिष्ठतिदेवताः ॥ सर्वदेवमयेदेविलवणारण्येनमोस्तुते इति ॥ पुराणांतरेषु षोडशप्रस्थमिता
 चतुर्थीशेनवत्सइत्युक्तम् ॥ इतिलवणधेनुदानं ॥ अथसुवर्णधेनुदानम् ॥ वह्निपुराणे ॥ सुवर्णधेनुश्चा
 प्यत्रसुवर्णाश्चतुर्दश ॥ सुनिर्णिक्तसुवर्णैश्चसप्तभिर्मध्यमामता ॥ चतुर्भिश्चकनिष्टास्याच्चतुर्थी
 शेनवत्सकः ॥ गुडधेनुविधानेनदत्तासर्वफलप्रदा ॥ अत्रविशेषोरोप्येणवत्स इतिकेचित् ॥ तथा ।
 अद्येत्यादि० प्रवालशृंगीं घृतपात्रस्तनवतीं पद्मरोमां कर्पूरागरुनासिकामिष्टान्नरसवासितां
 शंसशृंगांतरां शुक्तिलालाटस्थां नारीकिलश्रवणांगुडजानुकां पंचगव्यापानवतीं कांस्यपुष्टां

नवे अन्याभ्यः पतिपुत्रवतीभ्योब्राह्मणीभ्यः षडष्टौवादद्यात् ॥ ततोविदपारगमलोलुपंब्राह्मणं
त्रङ्गणप्रस्तंदरिद्रकुटुंबिनिमाहूयवृत्वा यथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य ततोधिनुं सोमोधि
नुमितिमंत्रेणसवत्सांचसंपूज्य अग्निमुपसमाधाय समिदाज्यचरुद्रव्यैः सोमोधिनुमितिमं
त्रेणप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्ययाहुत्वा स्वयमुदङ्गमुखः प्राङ्मुखोपविष्टायगोपुच्छंतद्
स्तेनिधायदद्यात् ॥ अद्येत्यादि इमां सवत्सां रौप्यवुरां रत्नपुच्छां घंटाश्रुतकंठां
रत्नतिलकां वायनोपेतां वस्त्रश्रुगच्छन्नां मुक्तालांगूलां यथाशक्तिसोपस्करां रुद्रदेवत्यांवं
ध्यात्वहारां ममजीवत्पुत्रसंतानप्रतिवंधकीभूतसकलदुरितनिरसनपूर्वकं आयुष्मत्सुपुत्रावा
प्तिसिद्धयर्थेगोत्रायशर्मणेषुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददे नममेतिसकुशतिलोदकंदद्यात् ॥ ॥
मंत्रस्तु वायवीये । धेनुरंगिरसःसत्रेवासिष्टेसुरभिस्तथा ॥ दुहिताचमुताभानोरग्नेश्वरु
णस्यच ॥ याश्चगावः प्रवर्ततेवनेषूपवनेषुच ॥ प्रीणंतुतामभसदापुत्रपौत्रप्रवर्धनाः ॥ प्रय
च्छंतुदिवारात्रमविच्छेदंचसंततेः ॥ ततोदेवस्यत्वा०स्वस्तीत्युक्तायथाशाखंकामस्तुतिंपठे
त् ॥ ततःसुवर्णदक्षिणांदत्वाप्रार्थयेत् । मंत्रस्तु ॥ वंध्यात्वंकाकंवंध्यात्वंकन्याप्रसवएवच ॥
तथैवमृतबंध्यात्वंदोषंममचतुर्विधम् ॥ दानेनानेनहरतुयासाकामदुघामम इति ॥ इतिगांप्रा

धयित्वा प्रदक्षिणीकृत्य विमृश्य भूयसीं दक्षिणां दत्त्वा यथाशक्ति ब्राह्मणान् भोजयित्वा जीवत्पुंसं
 तानावाप्तिरस्त्वितितानसंप्राप्त्यर्हं जीवत्पुंसं तानावाप्तिरस्त्विति ते ब्रूयुः । ततः सुहृद्युतो भुञ्जी
 तेति ॥ इति वंध्यात्वहरं सुवर्णपेनुदानं ॥ ॥ अथोभयतो मुखीदानं ॥ ॥ मात्स्ये ॥ रुक्म
 भृंगौ रोप्य पुरां मुक्तालंगूलभूषिताम् ॥ कांस्योपदोहं नाराजं नावस्त्रां द्विजपुंगवे ॥ प्रसूयमा
 नां यो दद्याद्द्विमुद्रविणसंयुतां ॥ यावद्गतसो यो निगतो यावद्गर्भं न मुंचति ॥ तावद्गोपृथिवीज्ञेया
 स शैलवनकानना ॥ देवलः ॥ अलंकृत्योक्तभिक्षिना सुवर्णत्रिपलान्विता ॥ देया च द्विपलाम
 व्यापलैकादक्षिणाधमा ॥ वारो हेतु सुवर्णसाहस्रं तदर्धमुह्यमुक्तं ॥ सुवर्णस्य सहस्रेण त
 दर्धं नपि यापुनः ॥ तस्याप्यर्धशतं वापि पंचाशच्च ततोऽर्धकं ॥ यथाशक्त्यापि दातव्यं चित्तश
 द्यनिवर्जिता इति ॥ हेमाद्रौ उभयतो मुखौ स्वर्णनिष्केण दत्त्वा सद्यः शुद्धयेत्पाते कभ्यश्चम
 त्यः ॥ इति । सुवर्णनिष्कदक्षिणायुतेनापि । अत्र निष्कश्चत्वारिंशन्मापक एव ग्राह्यः ॥ अ
 त्यशक्तो दक्षिणे विंशतिमापकं वा दद्यादित्यर्थः ॥ अथ दानप्रयोगः शुचिरद्येत्यादि ०
 उभयतो मुखीदानं कर्तुं गोत्राक्ष्णपूजां च करिष्ये ॥ इति मं कल्प्य ॥ द्विजकुटुंबि नंद
 रिद्रेनेदं पारंगं सुशीलं वृत्त्वा यथाविभवं वस्त्रालंकारादिभिः तयागमपि संपूज्य ॥ ॐ त्वं

महीमवीनविश्वधेनातुर्वीतयेवैय्यायक्षरंती ॥ अरमयोनिमसैचदर्णः सुतरणौ अकृणोरिंद्र
सिंधून् इतिगामनुमंन्यप्रदक्षिणोक्कृत्य अद्येत्यादि० धेनुवत्सरोमसंख्ययुगेदेवलोकमहिमतत्त्व
पितृपितामहप्रपितामहकुलशतनरकोत्तारणपूर्वकधृतक्षीरवहवहुकुल्याकदधिपायसकर्दमदे
शाधिकरणकोत्तारकेप्तिस्तकामोत्रह्यलोकासिकामः समुद्रशैलवनोपेतपृथ्वीदानसमफलावाप्त
येसोपस्करामुभयतोमुखौ रुद्रदेवत्यां इमाधिनुंगोत्रायशर्मणेअमुकशालाध्यायिनेतुभ्यमहं
संप्रददेनममेति सधृततिलपूर्णकांस्यपात्रयुतगोपुच्छंतद्धस्तेसकुशजलंदत्वाप्रार्थयेत् ॥ मंत्र
स्तु । इमांगृहाणोभयमुखौभवात्राताममास्तुवै ॥ ममवंशविशुद्धेश्वसदास्वस्तिकरोभव इति॥
विभोदेवस्यत्वैतिप्रतिगृह्यस्वस्तीत्युत्कायथाशाखंकामस्तुतिपठेत्॥ ततः सुवर्णसहस्रमारभ्य
पंचविंशतिचतुर्द्विसुवर्णमितादक्षिणांदद्यात् ततो नन्यूनामिति ॥ ततोविप्रस्तु॥ ॐ इरावती
धेनुमतीहिभूतंसूयवसिर्नामनुपेदशस्या ॥ व्यस्तभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्थपृथिवीमभितोम
यूतैः ॥ १ ॥ ॐ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानः शर्मसप्रथः ॥ २ ॥ इतिमंत्रद्व
यंपठित्वावदेत् । प्रत्यगृह्णामिमाधिनुंकुटुंबार्थेविशेषतः ॥ स्वस्तिर्भवतुमेनित्यंरुद्रमातर्नमो
स्तुते ॥ इतिनत्वागृहीतायाः दक्षिणेनपाणिनावत्समाकृष्यपठेत् ॥ ॐ गभैनुसत्रन्वेपामवेदम्

हं देवानां जनमानिनिविधा ॥ अतं मा पुर आथ सोररक्षन्नयइयेनो नवसा निरदीयम् ॥ इति मंत्रेण व
 रसमाकृष्येत् ॥ निष्कासिते सति कृत्यांतरमाह ॥ ततो यजमानः प्राणानायेभ्य अद्येत्यादि०
 कृतस्योभयतो सुलोदानकर्मणः सांगता सिद्धयर्थं देवादिमंत्रैस्तर्पणं होमं च करिष्ये इति संकल्प्य
 स्थंडिले ओं प्र प्रतिष्ठाप्यान्वाह्यात् ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ग्रावित्यादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्ताऽ
 यग्रधानं पृथिवीं त्रिगोरोसकृदाज्येन प्रजापतिं च तुरशीत्या आज्येन शोपेणस्विष्टकृत्तमित्यादिस
 द्योयइये इत्यंतमुक्तासमिद्धयमग्रावाधाय इध्मावर्हिपीपरिसन्नह्यपरिसमूहनादिवक्षुष्यंतं कृत्वा
 कुशास्तृतभूमौ अग्नेः पश्चादेव साक्षताभिरद्भिर्वक्ष्यमाणमंत्रैर्देवादेस्तर्पयेत् ॥ ते च मे
 जाः ॥ ॐ ये देवासो दिव्येकादशस्य पृथिव्यामध्येकादशस्य ॥ अप्सुक्षितो महिर्नैकादशस्य
 ते देवासो यज्ञमिदं जुष्वं देवास्तर्पयामि ॥ ॐ उशंतस्त्वानिधीमह्युशंतः समिधीमहि ॥ उ
 शउशत आवदपितृन् द्रविये अत्तवे ॥ पितृस्तर्पयामि ॥ ॐ इमं मे गंगेयमुने सरस्वतिशुतुद्रिस्तो
 धंस च तारुण्या ॥ असि कन्यामरुद्रधवितस्तयार्जकीये शृणु ह्यसुपो मया ॥ सरितस्तर्प
 यामि ॥ ॐ अद्रिभिः सुतोमतिभिश्च नोहितः प्ररोचयन्नरोदसीमा तराशुचिः ॥ रोमाण्य
 व्यासमया विधावतिमयो रारापि च माना दिवेद्विदे ॥ पर्वतांस्तर्पयामि ॥ ॐ वनस्पते शतव

लोविरोहसहस्रवल्शाविवयंरुहेम ॥ यंत्वामयंस्वधितिस्तेजमानः प्रणिनायमहतेसौभगाय ॥
 वनस्पतींस्तर्पयामि ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिविशमानाः ॥ इं
 द्रोयावज्रीवृषभोररादता आपोदेवीरिहमामवन्तु ॥ समुद्रांस्तर्पयामि ॥ ॐ अहिरवभोगैः पर्यै
 तिबाहुंज्यायाहेतिपरिबाधमानः ॥ हस्तग्नोविश्वानुनानिविद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः ॥
 ॥ नागांस्तर्पयामि ॥ ॐ मधुवाताऋतायतेमधुक्षरन्तिसिंधवः ॥ माध्वीर्नः संत्वोषधीः ॥
 ओषधीस्तर्पयामि ॥ इत्यष्टाभिस्तर्पयित्वाचतस्र आज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ ॐ इळेद्यावापृथि
 वीपूर्वाचिन्तयेन्निघ्नैर्मसुरुचंयामन्निष्टये ॥ याभिर्भरेकारमंशायजिन्वथस्ताभिरुषुक्ततिभिरश्वि
 नागतंस्वाहा ॥ पृथिव्याइदंनमम ॥ १ ॥ ॐ महीद्यौः पृथिवीचनइमंयज्ञमिमिक्षतां ॥ पिष्ट
 तान्नोभरीमभिः स्वाहा पृथिव्याइदंनमम ॥ २ ॥ ॐ सर्वापृथ्वीबहुलेदूरेअन्तेउपब्रुवेनमसाय
 ज्ञेअस्मिन् ॥ दधातेयेसुभगेसुप्रतूर्तीद्यावारक्षतंपृथिवीनोअभ्वात्स्वाहा ॥ पृथिव्याइदंनम
 म ॥ ३ ॥ ॐ गौरीर्मिमायसलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीव
 भ्रुवुपीसहस्राक्षरापरमेव्योमन्त्स्वाहा ॥ गौर्याइदंनम ॥ ४ ॥ इतिचतस्र आज्याहुतीर्जुत्वाततः
 समस्तव्याहृतिभिश्चतुरशीत्याज्याहुतीर्जुत्वाप्रजापतयइदंनममेतित्यजेत् ॥ ततःस्विष्टकृदादि

होमशेषमाध्यभूयसीदक्षिणादित्वागामनुव्रज्यगोमर्तो जपेत् ॥ महाभारते ॥ गावो मा मुपतिष्ठतु हे
 मशृंग्यः पयो सुचः ॥ सुरभ्यः सौरभेद्याश्च सरितः सागरं यथा ॥ गाश्च पश्याम्यहं नित्यं गावः पशून्
 तु मांसदा ॥ गावो स्माकं वयं तासां यतो गावस्ततो वयं ॥ घृतक्षीरप्रदा गावो घृतयो न्यो घृतावहाः ॥
 घृतनद्यो घृतावर्तास्तामे संतु सदा गृहे ॥ घृतं मे हृदये नित्यं घृतं नाभ्यां प्रतिष्ठितं ॥ घृतं मे सर्वतश्चै
 व घृतमध्ये वसाम्यहं ॥ गावो मे अग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥ गावो मे हृदये संतु गवां मध्ये व
 साम्यहं ॥ गावः सुरभयो नित्यं गावो गुग्गुलुसन्निभाः ॥ गावः प्रतिष्ठाभूतानां गावः स्वस्त्य
 यनं महत् ॥ अन्नमेव परं गावो देवानां हविरुत्तमं ॥ पावनं सर्वभूतानां रक्षति च वहति च ॥ हविषा
 मंत्रपूतेन तर्पयत्यमरा न्दिवि ॥ ऋषीणामपि होतृणां गावो होमे प्रतिष्ठिताः ॥ सर्वेषामेव भूतानां
 गावः शरणमुत्तमं ॥ गावः पवित्रं परमं गावो मंगलमुत्तमं ॥ गावः सर्वस्य लोके स्य गावो धन्याः
 सनातनाः ॥ नमो गोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेयीभ्य एव च ॥ नमो ब्रह्मसुताभ्यश्च पवित्राभ्यो नमो
 नमः ॥ इति जपित्वा पुनः तपि नु तं द्विजवरं च प्रदक्षिणां कृत्वा नमस्कृत्य विसृज्य पायसादिना
 सम्यक् द्वादशत्राक्षगान् भोजयित्वा तेभ्यो दक्षिणां दत्त्वा स्वस्त्ययनं वाचयित्वा सुहृद्भुतो भुंजीते
 त्ति ॥ ॥ इत्युभयतो मुखीदानप्रयोगः ॥ ॥ अथ प्रसंगदुभयतो मुखीप्रतिग्रहप्रायश्चित्तम् ॥

ममोभयतोमुखीप्रतिग्रहदोषपरिहारार्थकृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तं यथाप्रत्याम्नायेन करिष्ये इति संक
ल्प्य कृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तं कुर्यादित्युक्तं दानोद्योतेऽरुणस्मृतौ रहस्यप्रायश्चित्तेष्वशक्तस्य ॥ इ
त्युभयतोमुखीप्रतिग्रहप्रायश्चित्तं ॥ इत्युभयतोमुखीगोदाननिरूपणं ॥ अथ दशदा
नानि ॥ मदनरत्नेजातूकर्ण्यः ॥ उत्क्रांत्यादीनि दानानि दशद्व्यान्मृतस्य तु ॥ गोभूति
लहिरण्याज्यवासोधान्यगुडानि च ॥ रौप्यं लवणमित्याहुर्दशदानान्यनुक्रममिति ॥ एतानि द
शदानानि नराणां मृत्युजन्मनोः ॥ कुर्यादभ्युदयार्थं च प्रेतेऽपि हि परत्र च ॥ इति हेमाद्रिः ॥ त
त्रादौ गोदानम् । दानविधिस्तु पूर्वोक्त एव । मम सर्वपापक्षयार्थं इमां गांधीनू पस्करं रुद्रदेवत्यां सुवर्णा
दिदक्षिणायुतां गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रददं नममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ यज्ञसाधन
भूताया विश्वस्यान्नप्रदायिनी ॥ विश्वरूपधरो देवः प्रीयताम नय गवा ॥ गवामंगेष्वित्यादिना
प्रार्थयेत् ॥ इति गोदानं ॥ अथ भूमिदानं ॥ मात्स्ये ॥ निवर्तनमिताभूमिर्देया ॥ दशहस्तेन
दंडेन त्रिशदंडानि वर्तनम् इति स्मरणात् । दानान्यन्यानि सर्वाणि कनकादीनि यानि च ॥ तानि
भूमिप्रदानस्य कलानां हतिपोडशीम् इति ॥ अद्येत्यादि० पटिवर्पसहस्रपरिमितस्वर्गेशिवपुर
निवासकामः सर्वपापक्षयकाम इमां भूमिं बहुसस्य प्रदां विष्णुदेवत्यां गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तु

भ्यमहंसंप्रददे नममेतिदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ सर्वेषामाश्रयाश्रुमिर्वेराहेणसमुद्धृता ॥ अनंतसस्य
 फलदाअतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ यस्यारोहंतिबीजानिकालेचैवमहीतले ॥ त्वत्प्रसादाच्चस
 कलाममसंतुमनोरथाः इति ॥ इतिभूमिदानं ॥ अथतिलदानं ॥ तिलास्तुद्रोणत्रय
 मित्तदेयाः ॥ पंचमणपरिमिताभवंति । अद्येत्यादि० इमांस्तिलान्सोमदैवतान्विष्णुदेव
 तान्वासर्वपापक्षयकामेगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ महर्षेर्गोत्रसंभृताः
 कश्यपस्यतिलाः स्मृताः ॥ तस्यादिपांप्रदानेनममपापंव्यपोहतु ॥ इतितिलदानं ॥ अथहि
 रण्यदानं ॥ तच्चनिष्कत्रयमितंकनिष्ठं ॥ द्वादशमापकोनिष्कः ॥ अद्येत्यादि० समस्तपाप
 क्षयकामहर्षद्विरण्यअग्निदैवतगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ हिरण्यगर्भ
 गर्भस्थेद्वेमवीजंविभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥इतिहिरण्यदानं ॥ अथा
 ज्यदानं ॥ घृतंतुप्रस्थमितंदद्यात् ॥ विंशतिशेरकमितंभवति ॥ अद्येत्यादि० इदमाज्यंविष्णु
 दैवतं गोत्रायशर्मणे समस्तपापक्षयकामस्तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ कामधेनोः
 समुद्धृतंसर्वकृतुषुसंस्थितं ॥ देवानामाज्यमाहारअतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ इत्याज्यदानं ॥ अ
 थवस्त्रदानं ॥ सूक्ष्मवस्त्रद्वयंवहुमूल्यमष्टहस्तमितंदद्यात् ॥ अद्येत्या० समस्तपापक्षयकामह

मेवाहस्पत्येवाससीगोत्रायशर्मणे तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ शीतवातोष्णसंत्राणं
 लज्जायारक्षणंपरं ॥ देहालंकरणं वस्त्रमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति वस्त्रदानं ॥ अथ धान्यदा-
 नं ॥ सार्द्धं खारीद्वयं ब्रीहयोदेयाः ॥ तच्च सार्द्धं शतद्वयमणपरिमितं मणषट्कं चेति ॥ समस्तपा-
 पक्षयपूर्वकं हि क्रामुष्मिकाशि वफलावाप्तिकामः प्रजापतिदेवत्यं इदममुकसंख्यं धान्यं गोत्राय श-
 र्मणे तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं महत् ॥ प्राणिनां जीव-
 नोपायमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति धान्यदानं ॥ अथ गुडदानं ॥ गुडं पलपष्टिमितं दद्यात् ॥
 अद्येत्यादि० मम समस्तपापक्षयपूर्वकं गृहे लक्ष्म्याः स्थैर्यं सिद्धये इमं गुडं रसवर्धसोमदैवतंसद-
 क्षिणं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ गुडमिक्षुरसोद्भूतं मंत्रा-
 णांप्रणवो यथा ॥ दानेनानेनैतस्य परालक्ष्मीः स्थिरा गृहे ॥ इति गुडदानं ॥ अथ रजतदानं ॥
 पलत्रयमितरौ ध्यंदद्यात् ॥ अद्येत्यादि० मम समस्तपापक्षयपूर्वकं शिवविष्णुपितृप्रीतिसिद्धये
 इदं रजतं विष्णुदैवतंसदक्षिणं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥
 प्रीतिर्यतः पितृणां च विष्णुशंकरयोः सदा । शिवेनैत्रोद्भवं रूप्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति र-
 जतदानं ॥ अथ लवणदानं ॥ लवणं सार्द्धं खारिकंदद्यात् ॥ अद्येत्यादि० मम समस्तपापक्षयपूर्व-

कीशवमीतिसिद्धयेहदलवणसर्वरसोत्कृष्टसोमदेवंत्यसदश्रिणंगोत्रायशर्मणे० अहंसंप्रददेनममे
 त्ति ॥ मंत्रस्तु ॥ यस्मादन्नरसाः सर्वेनोत्कृष्टालवणंविना ॥ इंभोः प्रीतिकरंयस्मादतः शान्ति
 प्रयच्छमे ॥ इतिलवणदानं ॥ इतिदशदानानि ॥ अथर्षचघेनुदानानि ॥ त
 श्रादोपापापनोदधेनुदानं॥ब्राह्मे । दानोपस्करास्तुगोदानोक्ताएव । अबेत्यादि० ममात्मनोम
 नोवाक्कायकर्मभिराजन्मोपाजितपापापनोदार्थइमांकृष्णापापापनोदधेनुयथाशक्तिसोपस्करा
 रुद्रदेवत्यांगोत्रायशर्मणिसुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ आजन्मोपाजितं
 पापंमनोवाक्कायकर्मभिः ॥ तत्सर्वनाशमायातुपापधेनुप्रदानतः ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां द
 द्यात् ॥ इतिपापापनोदधेनुदानं ॥ अथऋणापनोदधेनुदानं ॥ ब्राह्मे । अबेत्या० मम
 आजन्मोपाजितैरिहिकामुष्मिकसमस्तऋणपातकछेदसिद्धयेहमांसमस्तऋणापनोदरक्तधेनु
 यथाशक्तिसोपस्करारुद्रदेवत्यांगोत्रायशर्मणिसुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ ततःसुवर्ण
 दक्षिणां दद्यात् ॥ इतिऋणापनोदधेनुदानं ॥ अथप्रायश्चित्तधेनुदानं ॥ ब्राह्मे । अबेत्या०
 मयाजन्मप्रभृति अद्ययावदान्तरितसमस्तपातकस्याकृतप्रायश्चित्तस्यामरणांतं पापापनोद
 सिद्धयेयं प्रायश्चित्तत्वेनइमांकपिलाधेनुयथाशक्तिसोपस्करारुद्रदेवत्यांगोत्रायशर्मणिसुपूजि

तायतुभ्यमहंसंप्रदेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ प्रायश्चित्तसमुत्पन्नेनिष्कृतिर्नकृताकचित् ॥ तस्य
 पापस्यशुद्धयर्थधेनुमेताददामिते ॥ ततः सुवर्णदक्षिणादद्यात् ॥ इतिप्रायश्चित्तधेनुदानं ॥ अं
 थवैतरणीधेनुदानं ॥ ब्रह्मवैवर्ते । यासवैतरणीनामयमद्वारमहानदी ॥ शतयोजनविस्तीर्णा
 पृथुत्वेसामहासरित् ॥ अगाधानंतरूपाचदृष्टमात्राभयप्रदा ॥ पतंतितत्रैवमर्त्याः क्रंदमानाः
 सुदारुणं ॥ लब्धेवैर्पासुशैतिचमारुतेचातितीक्ष्णके ॥ दातारंतारयेद्यस्मात्तस्माद्वैतरणी
 स्मृता ॥ दानकालोपितत्रैवमदनरत्ने ॥ अयनेविषुवेपुण्येव्यतीपतेदिनक्षये ॥ अन्येषु
 पुण्यकालेषुदीयतेदानमादरात् ॥ पाटलमथवाकृष्णांदद्याद्वैतरणीतुगां ॥ स्वर्णशृंगीरो
 प्यशुरांकार्ण्यपात्रोपदोहनाम् ॥ कृष्णवस्त्रयुगच्छन्नांसतधान्यसमन्वितां ॥ कार्पासद्रोणशि
 खरेआसीनाहैर्मोयमप्रतिमालोहदंडयुतामिहिरूढांपाशहस्तांकृत्वाइक्षुदंडमयमुडुपंपट्टसू
 त्रेण बध्वाउडुपेधेनुंकृत्वाछत्रोपानत्समायुक्तवैतरणीगांमृत्युकालेवादद्यात् ॥ तद्यथा ॥ म
 मयमद्वारस्थितवैतरण्याख्यनद्युत्तारणार्थ इमांकृष्णांगांसवत्सांयमप्रतिमायुक्तां कृष्णवस्त्रयुग
 च्छन्नांसतधान्ययुतां रक्तमाल्याद्यलंकृतांस्वर्णशृंगाद्युपरूकरोपेतांकार्पासद्रोणशिखरांसच्छ
 त्रोपानत्कां रुद्रदेवत्यांगोत्रायशर्मणेषुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रदेनमम इतितिलजलघृतयुतंगो

पुच्छं द्विजहस्ते दद्यात् ॥ मंत्रस्तु । यमद्वारपथे घोरे वीतरणी नदी ॥ तां तर्तुं कामो यच्छामि
 पुच्छं वितरणी तु गाम् इति ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा प्रार्थयेत् ॥ विष्णुरूपद्विजश्रेष्ठ भूदे
 वगतिपावन ॥ तर्तुं वितरणीमिनां कृष्णां गां प्रददाम्यहं ॥ ततः पुच्छं स्वकरे धृत्वा नुव्रजे तप्त
 पदानि ॥ धेनुप्रार्थना मंत्रस्तु धेनुकेतवं प्रतीक्षस्व यमद्वारमहापथे ॥ उत्तितीर्षुरहं देवि वितरण्यै
 नमोस्तुते ॥ इति प्रणम्य भूयसां दक्षिणां दद्यात् ॥ कृष्णाया अभवे अन्यवर्णां पि देया गोरभावेद्र
 व्यर्देयं । पित्रादिरशक्तौ पुत्रादि दद्यात् । तत्रात्यमंत्रे उत्तितीर्षुरयमिति पठेत् ॥ मध्यमे तर्तुं वैत
 रणीमस्येति । प्रथमे तां तर्तुं मस्येति ॥ इति वितरणीदानम् ॥ अथ उक्त्वांति धेनुदानम् ॥ ब्रा
 ह्मे । उक्त्वांति वितरण्यै च दशदानानि चैव हि ॥ प्रतेपि कृत्वा तं प्रतं शवधर्मेण दाहयेत् इति ॥ मम
 यथा ! यो मुष्टुः पुरुषः स्वयंचेतनवेलायां श्रोत्रियं वेदपारंगं ब्राह्मणमाहूय अद्येत्यादि० मम
 सुतेन प्राणोत्क्रमणप्रतिबंधकोक्तनिष्कृत्यनुक्तनिष्कृतिजनितसकलपापशयद्वारा सुखेन प्राणो
 त्क्रमणसिद्धयर्थं मिमांशुत्कांतिसंज्ञिकाधिगुं यथाशक्तिसोपस्करं रुद्रे देवत्यां गोत्राय शर्मणे सुपू
 जिताय तुभ्यमहं संप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु । असूक्तांती प्रवृत्तस्य सुखोत्क्रमणसिद्धये ॥ तु
 भ्यमेनां संप्रददेधेनुमुत्कांतिसंज्ञिकाम् इति ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ गोरभावे तु तत्स्व

रूपभूतंगोमूल्यं वा दद्यात् ॥ पित्रादेरशक्तौ तु पुत्रादि दद्यात् ॥ तत्र ममेति पदस्थाने पित्रादेरिति
वदेत् ॥ इत्युत्क्रांतिधेनुदानम् ॥ इयमेव मोक्षधेनु रितिकेचित् ॥ तथा ॥ मोक्षदो वा सुदेव
स्तु वेदशस्त्रेणुगीयते ॥ तत्प्रीतये द्विजाभ्या यमोक्षधेनुं ददाम्यहम् ॥ इत्युक्त्वा अद्येत्यादि प
ठित्वा मम समस्त पापक्षयपूर्वक संसारमोक्षवाप्तिकामः श्रोपापापहमहाविष्णुप्रीतये च इमां मो
क्षधेनुं यथाशक्तिसोपस्कं रारुद्रैव तया गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रददेनममेति ॥ मं
त्रस्तु । मोक्षदेहि हृषीकेश मोक्षदेहि जनार्दन ॥ मोक्षधेनुप्रदानेन मम मोक्षस्तु वेगतः इति ॥
ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ गोरभावे तु पूर्वोक्तमनुसंधेयम् ॥ इति मोक्षधेनुदानं ॥ अथ महि
पीदानं ॥ हेमाद्रौ भविष्ये ॥ महिपीदानमाहात्म्यं कथयामि धृष्टिर ॥ पुण्यं पवित्रमायुष्यं
सर्वकामप्रदं तथा ॥ दानकालोऽपि तत्रैव ॥ चंद्रसूर्यग्रहे कार्त्तिक्यां अयने सितचतुर्दश्यां संक्रांतौ
सर्वारिष्टनाशाय चित्तप्राशस्त्या यदेया ॥ प्रथमप्रसूतां दोषवर्जितां दद्यात् ॥ तत्रादौ य
मस्वरूपैयमहिष्येनमइति नत्वा प्रार्थयेत् ॥ महिपी ब्रह्मपुत्री च लक्ष्मीरूपेण संस्थिता ॥ प्रा
र्थिता सिमथो देवियममार्गं निवारयेति ॥ तथा । महिपी यमरूपा त्वं विश्वामित्रविनिर्मिते ॥ पू
जिता हर मे पापं सर्वदानफलप्रदे ॥ यथाशक्तस्याप्तरसोरूपेण महिपी तथा ॥ सर्वभाग्यप्रदेदे

विदीर्घं गुग्गिनमोस्तुते इति ॥ अद्येत्यादि० ममदीर्घां गुग्गैहिकासुष्मिकयज्ञयाजित्वपितृता
रणान्त्यंतशुभं विशतिधेनुदानसमफलावाप्तिस्त्वर्द्धोत्तमफलपुत्रपौत्रवृद्धत्वसूर्यलोकनिवासमहा
राज्यावाप्तिकागश्च ममसर्वारिष्टनिवारणार्थं शनैश्चरजनितापीडाशांत्यर्थ इमां महिषीं सा
लंकृतारक्तमालयवस्त्रावृतां स्वर्णशृंगीं रोप्यसुरां ताम्रदोहं हिमतिलकसप्तधान्ययुतां घंटाभर
णधिनूपस्करायमदैवत्यांगोत्राय शर्मणे सुप्रजिताय तुभ्यमहं संप्रददममेतिसकुशतिलजलंतद्ध
स्ते दद्यात् ॥ विप्रोदैवस्य त्वेति पठन् पृष्ठदेशं स्पृष्ट्वा स्वस्तीति प्रतिगृह्यथाशाखं कामस्तुति
पठेत् ॥ दाता तु इंद्रादिलोकपालानां याराज्यमहिषीशुभा ॥ महिषीदानमाहात्म्यात्सा
स्तुमे सर्वकामदा ॥ धर्मराजस्य साहाय्येयस्याः पुत्रः प्रतिष्ठितः ॥ महिषासुरस्य ज
ननीयासास्तु वरदामम इति ॥ दत्त्वा प्रदक्षिणीकृत्य ब्रह्मणे तां पयस्विनीम् इति । दक्षिणा
तु दशपंचत्रयः सुवर्णाः एको वा सुवर्णः अतिनिकृष्टो ह्येयः ॥ ततोभूयसीं दक्षिणां दत्त्वा कर्म
श्वरार्पणं कुर्यात् ॥ हेमाद्रौ भविष्यपुराणे ॥ अनेन विधिना दत्त्वा महिषीं द्विजपुंगवे ॥ सर्वा
न्कामानवाप्नोति इह लोके परत्र च इति ॥ ब्राह्मणः सर्वकामस्तु क्षत्रियोजयकाम्यया ॥ धनका
मस्तु वैश्यो वैशूद्रो भिलषितानियात् ॥ महिषदानमप्येवमेव ज्ञेयम् ॥ इति महिषीदानम् ॥

अथमेपीदानं ॥ भविष्ये शृणुपार्थपरंदानंसर्वकल्मषनाशनम् ॥ यद्वत्त्वाविविधंपापसद्योवि
 लयमृच्छति ॥ अयनेविपुवेग्रहणद्वयेदुःस्वप्नदर्शने चित्तवित्तानुसारेकालेतीर्थेगृहेवाकार्य
 म् ॥ शंकरं ब्रह्माणं विष्णुं गौरीं गायत्रीं श्रीसहितां याथाशक्तिसुवर्णप्रतिमां कृत्वा शच्यास
 हं द्रं प्रह्लादलोकपालांश्च कृत्वा संपूज्य तत्पश्चिमतः स्वगृह्येणाग्निप्रतिष्ठाप्यस्थापितदेवतामंत्रै
 स्तिलकाज्यैरष्टोत्तरशतमष्टांशितिरष्टाष्टसंख्याकाहुतीर्वाहुत्वा ततो मेपीं द्विजं च वस्त्रालंकारादि
 भिर्यथाविभगं संपूज्य ॥ अद्येत्यादि० सर्वपापक्षयदुःस्वप्नमृचितारिष्टविनाशपुत्रपौत्रधनकी
 र्तिं यशः कामइममिपीं सुवर्णतिलकाद्यं किं तां कौशेयपरिधानांसप्तधान्यसमायुक्तां पुष्पोपहारां
 संभुतरस्थापितलवणां ब्रह्मविष्णुशिवादिप्रतिमायुक्तामुक्तोपस्करांगोत्रायशर्मणे सुपूजिता
 यतुभ्यमहंसंप्रददनममेतिदत्त्वासुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ वाङ्मनःकायजनितं यत्कि
 चिन्ममदुष्कृतं ॥ तत्सर्वं विलयं यातु त्वद्दानेनोपसंचितम् इति ॥ प्रतिमास्थापनं तिलकुंभे ॥
 मेपींप्रत्यक्षां सुवर्णनिर्मितां वा ॥ विप्रो देवस्य त्वेति शृंगे प्रतिगृह्यथाशाखं कामस्तुतिपठेत् ॥
 प्रतिप्रज्ञां तृविप्रसंभापणं मुखावलोकां न च वर्जयेत् ॥ भविष्ये ॥ इति नकारेयतांतु सुवर्णस्य प्र
 यत्नतः ॥ यथाशक्त्याथवा कुर्याद्वित्तशायनं कारयेत् ॥ इति मेपीदानं ॥ अथ अजादानं ॥

इवेतगंधमधुत्कटं धूपं दद्यात् ॥ द्रोणद्रव्यतंडुलराशौ स्थितं पूजयेत् ॥ मेपादाग्नेय्यादिशिसमि
 दाज्यतिलैर्होमः कार्यः ॥ अथास्यप्रयोगः ॥ पुण्यकाले अद्येत्यादि० मम पूर्वकर्म विपाकोत्थेत्रेता
 ग्रिनाशजनितानि मां ध्यानिरासक्षिप्रजाठराग्निप्रबलत्वसिद्ध्या गुरुरोग्यता सिद्धयर्थं मे पदानं करि
 ष्ये ॥ इति संकल्प्य मे प्रप्रतिमं मे पवाप्रान्त्यक्षं संस्थाप्य आग्नेय्यां स्वगृह्यां क्तविधिनाग्निप्रतिष्ठा
 प्यान्वाधाय त्रिरग्निप्रक्रमेण समिदाज्यतिलैरष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टाष्टसंख्यया वा जुहुयात् ॥
 एतैर्मंत्रैः समिदाज्यवृता क्तितिलाहुतिभिः ॐ अग्निमूर्धोदि० तिस्वाहा अग्नयइ० ॥ १ ॥ ॐ
 अग्नेनयमुपथा० स्वाहा अग्नयइ० ॥ २ ॥ ॐ ॥ अग्निनाग्निः० स्यः स्वाहा अग्नय० ॥ ३ ॥ इति
 त्रिभिर्मंत्रैर्विवक्षितसंख्यया समिदाज्यतिलैर्हुत्वा स्विष्टकृदादिप्रणीता विमोकांतं कृत्वा कुंभो
 दकैर्यजमानो भिर्भिपंचेदतैर्मंत्रैः ॥ वौधायनः ॥ आपो हिष्टेत्यपि तृचाहिरण्येति तृचेन च ॥ पव
 मानानुवाकेन मार्जयेद्द्रोगिणं ततः ॥ शन्नो वातानुवाकेन शांतिं चापि प्रकल्पयेत् ॥ तस्मै हुतवते
 रोगी प्राङ्मुखाय ह्युदङ्मुखः ॥ सदक्षिणं पूजिताय दत्त्वा वाहनमुत्तमम् इति ॥ इमं सोपस्करमेव
 प्रत्यक्षं राजतं वा वरुणदैवतं संकल्पोक्तफलसिद्धयर्थं तुभ्यमहं संप्रददं न ममेति दत्त्वा प्रार्थयेत् ॥
 वौधायनः ॥ देवानां यो मुसं हव्यवाहनः सर्वपूजितः ॥ तस्य त्वं वाहनं पूज्यं देवैर्ज्ञैर्महर्षिभिः ॥

अग्निमांद्यपूर्वकर्मविपाकोत्थंतुन्यमः ॥ तत्सर्वनाशयक्षिप्रं जाठराग्निप्रवर्द्धय इति ॥ विप्रस्तु
 शृंगे देवस्य त्वेति प्रतिगृह्यथाशाखं कामस्तुतिपठेत् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा यथाशक्ति भू
 यसो दक्षिणां दत्त्वा ब्राह्मणांश्च भोजयित्वा सुहृद्वृत्तं भुंजीतेति ॥ इति मंदाग्निहरिमेषदानं ॥ अथ
 दशाचलदानानि ॥ मात्स्ये ॥ प्रथमो धान्यशैलः स्याद्वितीयो लवणाचलः ॥ गुडाचल
 स्तृतीयः स्याच्चतुर्थो हेमपर्वतः ॥ तिलशैलः पंचमः स्यात्पट्टः कार्पासपर्वतः ॥ सप्तमो
 घृतशैलः स्यादष्टमो रत्नपर्वतः ॥ नवमो राजतः शैलो दशमः शर्कराचल इति ॥ कालमाह
 मात्स्ये ॥ अयने विपुलैश्चैव व्यतीपाते दिनक्षये ॥ शुक्रपक्षे तृतीयाया सुपरागे शशिक्षये ॥ वि
 वाहोत्सवयज्ञे पुद्गादंश्यामथवा पुनः ॥ शुक्रायां पंचदश्यां वा पुण्यक्षे वा विधानतः ॥ धान्यशै
 लादयो देया यथाश्रद्धं विधानतः ॥ तीर्थे वा यतने वापि गोष्ठे वाथ गवांगणे ॥ तत्र चतुरस्रं द्वादशह
 स्तं मंडपमुदङ्मुखं प्राङ्मुखं वा प्राच्यामुदीच्यां वा एकमेव द्वा रं न चत्वारि तोरणमप्येकमेव ॥ मं
 डलं गोमयेनोपलिप्य कुशानां स्तीर्य तन्मध्ये पर्वतं कुर्याद्विष्कंभैः पर्वतैर्भुतं ॥ धान्यद्रोणसह
 क्षेण भवेद्विरिहोत्तमः ॥ मध्यमः पंचशतिकः कनिष्ठः स्यान्निभिः शतैः ॥ मेरुर्त्राहिमयो महान्
 मध्येतदुपरि मंदारपारिजातकलपवृक्षादयो हेममया स्रयः मध्ये कलपतरुर्मंदारपारिजातौ द

क्षिणोत्तरयोः पूर्वपश्चिमयोर्हैरिचंदनसंतानौ मुक्ताफलवज्रगोमेदकपुष्परगागरुतमतीलरत्न
 वेङ्कयसरोजरागरत्नानिद्रंद्रशःपूर्वादिदिगवस्थितरजतशृंगेषुचतुर्षुनिवेश्यानि ॥ मंदारः श्री
 खंडखंडैरभितः प्रवाललतान्वितः शुक्तिशिलातलः स्यात् ॥ शर्कराचलेतुहरिचंदनसंतानौ
 आवश्यकौ । तत्रपूर्वादिदिक्षुब्रह्मविष्णुरुद्रसूर्यप्रतिमाः ॥ पक्षिसंघान्मुनिसंघांश्चैहमान्प्रागा
 दिदिक्चतुष्टयेक्रमेण पूर्वोक्तमुक्ताफलहरिकैर्गोमेदपुष्परगैर्भरकतनीलैर्वङ्कयपद्मरागैः समसं
 ख्याकैर्भूषितैरौप्यशृंगचतुष्कतद्बहिर्दिगष्टकैरौप्यामिन्द्रादिलोकपालप्रतिमाष्टकंसमंताच्छ्रीखं
 डैलतानांस्थानेप्रवालशिलानांशक्तीः प्रागादिषुमेधानांश्वेतपीतकर्दुररक्तवस्त्राणि वंशानामिक्षू
 न् जलस्यघृतगंधपुष्पनानाफलानिचपरितः संस्थाप्यपंचवर्णवितानकंचोपरिवधीयात् ॥ ततो
 यैवेमैरोः पौडशांशेनप्राच्यांमंदारंतदुपरिनररूपगणत्रयंकदंबचसौवर्णकदंबमूलैहमः कामदेवः
 अरुणोदसरःस्थानेदुग्धपूर्णौप्यपात्रं रौप्यचैत्ररथारूपगंधपुष्पफलवस्त्राणिचस्थापयेत् ॥
 याम्येमेरुपौडशांशेनगोधूममयगंधमादनंतदुपरिसौवर्णजंबूवृक्षतन्मूलैसौवर्णमुद्गमुलंधनदंमा
 नससरःस्थानिसघृतौप्यपात्ररौप्यगंधवारूपगंधवस्त्रमाल्यानिचस्थापयेत् । पश्चिमेमेरु
 पौडशांशतिलमयंविपुलारूपपर्वतंतदुपरिसौवर्णपिप्पलं तन्मूलप्राङ्मुखीसौवर्णहंसप्रतिमांसि

तोदसरः स्थानेदधिपूर्णैरौप्यपात्रैरौप्यवैभ्राजंनवंस्त्रफलमाल्यानिचस्थापयेत् ॥ उत्तरेमेरु
 पोडशांशमितमापैः सुपार्श्वपर्वतंतदुपरिसौवर्णवटंतन्मूलेदक्षिणाभिमुखीसवत्सांसुवर्णधेनुंभ
 द्रसरः स्थाने मधुपूर्णैरौप्यपात्रै रौप्यंसावित्रंनवंस्त्रफलमाल्यानिचस्थापयेत् ॥ एवंवक्ष्यमाण
 पर्वतेष्वपिमेरुद्रव्यचतुर्थांशेनलवणादिद्रव्येणप्रागादिषुविष्कंभपर्वताज्ञेयाः ॥ तत्राचार्यस्तवे
 कऋत्विजश्चत्वारः ॥ प्राच्यामेकमेवकुंडमितितत्रैवजुहुयुः ॥ अथयजमानः कृतनित्याक्रियः पु
 ण्यकालेअद्येत्यादि० अग्नरोगंधर्वयुतविमानकरणकस्वर्गलोकगमनसाग्रमन्वंतरकालदेवलो
 कनिवासोत्तरभूलोकराजराजत्वकामईश्वरप्रीतिकामोवाधोधान्यपर्वतदानंकरिष्ये इतिसंक
 ल्प्यतदंगत्वेनगणेशपूजननादीश्राद्धानिचकृत्वाआचार्यमृत्विजश्चवृत्त्वामधुपर्कादिनासंपूज्य
 मंडपपूजनाद्याचार्यनियोगांतुर्यात् ॥ ततआचार्योनवग्रहस्थापनाविकुंडसमीपस्थितकल
 शस्थापनंतंकुर्यात् ॥ अथऋत्विजः प्राक्कुण्डेशहाविद्रात्रिशदेवताभ्यस्तत्तन्मंत्रैर्घृताक्ततिलैः
 पृथक्पवधृतार्भ्यांकुशैश्चेतित्रिभिः साधनैः प्रत्येकमष्टवारंहुत्वादशलोकपालेभ्योऽष्टवसुभ्यः
 एकादशरुद्रेभ्यो द्वादशादित्येभ्यश्च प्रत्येकमष्टाष्टसंख्ययासमिच्चर्वाज्याहुतिभिर्जुहुयुः ॥ ततः
 पुरुषसूक्तेनब्रह्मविष्णुरुद्रेभ्यः समितिलैर्वासूर्यंकागदेवधनदहंसकामधेनुभ्यस्तिलैर्घृतेनवाअ

शोत्तरशतं जुहुयुः ॥ ततश्चतुःपञ्चाशद्देवताभ्यस्तिलैर्घृतैर्नच ॥ ततोयजमानो मेरुमवरुह्य पूजयेत् ॥
 तत्र मंत्रः ॥ त्वं सर्वदेवगणधामनिधिर्विरुद्धमस्मद्बृहज्ज्वमरपर्वतनाशयाशु ॥ क्षेमं विधत्स्व कुरु
 शान्तिमनुत्तमानः संपूजितः परमपाहिसनातनस्त्वं ॥ त्वमेव भगवानीशो ब्रह्मा विष्णुर्दिवाकरः
 ॥ मूर्ता मूर्तपरं वीजमतः शान्तिं कुरु प्रभो ॥ यस्मात्त्वं लोकपालानां विश्वमूर्तैश्चमंदिरं ॥ रुद्रा
 दित्यवसूनांचिततः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ यस्मादशून्यममरैर्नारीभिश्च शिरस्तव ॥ तस्मान्मासु
 छराशेषदुःखसंसारसागरात् ॥ मंदरस्य तु ॥ यस्माच्चैत्ररथेन त्वं भद्राश्च प्रमुखेन
 च ॥ शोभसे मंदराक्षि प्रमलं पुष्टिकरो भव ॥ गंधमादनस्य तु ॥ यस्माच्चूडामणिर्गुह्यद्वीपत्वं
 गंधमादन ॥ गंधर्ववनशोभावानतः कीर्तिदंढास्तु मे ॥ विपुलस्य तु ॥ यस्मात्त्वं केतुमालेन वै
 भ्राजेन वनेन च ॥ हिरण्ययाश्वत्थशिरास्तथा पुष्टिदंढास्तु मे ॥ सुपाश्वर्यस्य तु ॥ उत्तरैः
 कुरुभिर्भ्यस्मात्सावित्रेण वनेन च ॥ सुपाश्वर्यशोभसे नित्यमतः श्रीरक्षयास्तु मे ॥ ततः सर्वजां
 रणे कृते प्रातः स्नात्वा कृतनित्यक्रियाः कुंडसमीपस्थकलशजलेन सपरिवारं यजमानमभिर्भिषेच
 युः ॥ ततोयजमानो गृहीतकुसुमैरुप्रदक्षिणीकृत्योपतिष्ठेत् ॥ अन्नं ब्रह्मरसः प्रोक्तमन्ने प्राणाः
 प्रतिष्ठिताः ॥ अन्नाद्भवंति भूतानि जगदन्नमेव वर्द्धते ॥ अन्नेमव यतो लक्ष्मीरन्नमेव जनार्दनः धा ॥

न्यपर्वतरूपेण पाहितस्मान्नमोनमः ॥ इत्युपस्थाय पुष्पांजलिं प्राक्षिप्य नमस्कृत्य प्राङ्मुख उप
विश्योदङ्मुखेभ्यो गुर्वोदिभ्यः क्रमेण गिरिन्दद्यात् ॥ अद्येत्यादि० अप्सरो गंधर्वयुत विमानकर
णकस्वर्गलोकगमनानंतरं साग्रमन्वंतरशतावधिसमये देवलोकनिवासोत्तरभूलोकराजराजत्व
प्राप्तिकाम इमं धान्यमयमेरुं सौवर्णमंदरादिवृक्षपंचकसौवर्णब्रह्मविष्णुरुद्राकारादिप्रतिमायुक्तं मु
क्ताहीरकादिभूषितरौप्यमयभृंगचतुष्कोपशोभितं ह्रस्वमयैन्द्रादिदशलोकपालप्रतिमायुतं रौ
प्यमयनितंबान्वितं इक्षुवंशमितर्कदरदिकचतुष्टयस्थापितरौप्यपात्रस्थितं चृतोदकप्रस्रवणं
दिकचतुष्टयस्थापितकर्पूररक्तवस्त्रांबुदधरं नानाफलमालयवितानाद्युपकरणसहितं गोत्रायशर्म
णे सारलंकृताय गुरवे तुभ्यमहंसंप्रददेन ममेति वद्यात् चतुर्विंशतिधेनुपक्षेगावोऽष्टौ गुरवे चतस्रश्चतु
र्ऋत्विग्भ्यः ॥ दशपक्षेतु गुरवे पदऋत्विग्भ्यः एकैका ॥ एकधेनुपक्षे गुरवे एकमेव कपिला ॥
ऋत्विग्भ्यः सुवर्णदक्षिणां दद्यादिति मदनरत्नादयः ॥ एवं पूर्वोत्थितमंदराख्यं विष्कंभं संप्रति मं
सोपस्करं गोत्रायशर्मणे ऋत्विजे तुभ्यमहंसं प्रददेन ममेति दद्यात् ॥ एवमेव दक्षिणस्थं गोधूममयं गं
धमादनपर्वतं तथापि अत्रिमस्थं तिलमयं विपुलाख्यं पर्वतं ॥ तत उत्तरदिक्स्थं मापमयं सुपाश्वर्य्य
पर्वतं ऋत्विग्भ्यो दद्यात् ॥ लवणाचलादिदानप्रयोगेषु धान्यपदस्थाने लवणादिपदं प्रक्षेप्यम् ॥

तत्तत्फलानितुतत्रतत्रवक्ष्यामः । ततोग्रहवेद्यायजमानोदेवताः संपूज्याहितदेवताश्चसंपूज्य
नमस्कुर्यात् ॥ गुरुस्तासां देवतानां विसर्जनं कुर्यात् ॥ ततोयजमानो मंडपग्रहपीठं प्रति मो
पस्करादिसर्वगुरवे स दक्षिणं प्रति पाद्यभूयसां दक्षिणां दत्त्वा प्रमादां यस्य स्मृत्येति च विष्णु
स्मृत्वा कर्म ईश्वरार्पणं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयित्वा शिपो गृहीत्वा स्वयं सुहृद्भुक्तो भुंजीतेति ॥
इति धान्यमेरु पर्वत साधारण दान प्रयोगः ॥ अथ लवणाचलदानं ॥ पात्रे ॥ उत्तमः षोडशद्रो
णः कर्तव्यो लवणाचलः ॥ मध्यमः स्यात्तद्वर्धनचतुर्भिरधमः स्मृतः ॥ वित्तहीनो यथाश
क्त्या द्रोणादूर्ध्वं तु कारयेत् ॥ चतुर्थी शो न विष्कंभपर्वतां न्कारयेत्पृथक् ॥ अयं न्यायः सर्वविष्कं
भपर्वतेषु ह्येय इति मदनः ॥ विधानं तु पूर्ववत् ॥ हेमतल्लोकापालान्कामे देवादीन् पूर्ववत् त
थैव संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ मंत्रास्तु ॥ सौभाग्यरससंभृतो यतोऽयं लवणो रसः ॥ तदात्मकत्वेन
च मां पाहि पापान्न मो नमः ॥ यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टालवणं विना ॥ प्रियं चाशिवयोर्नित्यं त
स्माच्छांतिं प्रयच्छ मे ॥ विद्युद्देहसमुद्भूतं यस्मादरोगयवर्धनं ॥ तस्मात्पर्वतरूपेण पाहि संसार
सागरात् ॥ अद्येत्यादि ० कल्पपथं तं लमालोकप्राप्त्यनंतरं परमगतिं प्राप्तिकाम ईश्वरप्राप्तिका
मोवा लवणाचलदानं करिष्ये इति संकल्पः ॥ अयमेव विशेषोऽन्यत्सर्वपूर्ववत् ॥ इति लवणा

चलदानं ॥ अथगुडाचलदानं पादौ ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिगुडपर्वतमुत्तमं ॥ यत्प्रदानात्त
 तः स्वर्गप्राप्नोतिमुरपूजितं ॥ उत्तमोदशभिर्भारैर्मध्यमः पंचभिर्मतः ॥ त्रिभिर्भारैः कनिष्ठः
 स्यात्तदर्धेनाल्पवित्तवान् ॥ तुलास्त्रियांपलशतंभारः स्याद्विशतिस्तुला इत्यमरः ॥ विधिस्तु
 पूर्ववत् ॥ प्रार्थनार्थं त्रैस्तु ॥ यथादेवेषु विश्वात्माप्रवरश्चजनार्दनः ॥ सामवेदस्तुवेदानां
 महादेवस्तुयोगिनां ॥ प्रणवः सर्वमंत्राणांनारीणांपार्वतीयथा ॥ तथारसानांप्रवरः सदैवैशु
 रसोमतः ॥ ममतस्मात्परालक्ष्मींददस्वगुडसर्वदा ॥ यस्मात्सौभाग्यदायिन्या
 भ्रातात्वंगुडपर्वत ॥ निवासश्चापिपार्वत्यास्तस्मान्मं पाहिसर्वदा ॥ दानवाक्यंतु ॥
 अद्येत्यादि ० सकलपापक्षयोत्तरगंधर्वपूज्यमानतत्पूर्वकल्पशतावधिगौरीलोकप्राप्त्यनंतरसप
 त्नापराजितायुरारोग्यपूर्वकस्तद्गीपाधिपतित्वकामईश्वरप्रीतिकामोवेतिसंकल्पेदानेचविकेयो
 न्यत्सर्वपूर्ववदिति ॥ इतिगुडाचलदानं ॥ अथसुवर्णचलदानं ॥ पादौ ॥ उत्तमः पलसाहस्रो
 मध्यमः पंचभिःशतैः ॥ तदर्धेनाधमस्तद्दल्पवित्तोऽपिशक्तिः ॥ अल्पवित्तः पलादूर्ध्व
 कुर्यादिति । धान्यपर्वतवद्विधानं ॥ पर्वतंसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ मंत्रोक्तु ॥ नमस्ते
 ब्रह्मगभार्यब्रह्मबीजायवैनमः ॥ यस्मादुनंतफलदस्तस्मात्पाहिशिलोच्चय ॥ यस्मा

दग्नेरपत्यं त्वयस्मात्तेजोजगत्पतेः ॥ हेमपर्वतरूपेण तस्मात्पाहिसदामम इति ॥ दान
 वाक्यं । अद्येत्यादि० सकलपापक्षयोत्तरशतकल्पाविधानंदकारकब्रह्मलोकभोगानंतरप
 रमपदप्राप्तिकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचविशेषः । अत्रसर्वगुर्वादिभ्यएवदेयं । तदल्पद्रव्यवि
 पयं । बहुद्रव्येषु तुलापुरुषदानवर्द्धचतुर्थांशोवागुरवेदत्वाऽन्यद्विप्रेभ्योदेयमितिहेमाद्रिः ॥
 इति सुवर्णचलदानं ॥ अथ तिलाचलदानं ॥ पाद्वे ॥ उत्तमोदशभिद्रौणैः पंचभिर्मध्यमोमतः
 त्रिभिः कनिष्ठो राजेंद्र तिलशैलः प्रकीर्तितः इति ॥ वृक्षविष्कंभादितुसर्वपूर्ववत् ॥ मंत्रास्तु ॥
 यस्मान्मधुवने विष्णोर्देहस्वेदसमुद्भवाः ॥ तिलाः कुशाश्च मापाश्च तस्माच्छन्नो भवत्विवह ॥ ह
 व्यकव्येषु यस्माच्च तिलैरेवाभिरक्षणं ॥ भवादुद्धरशैलेंद्र तिलाचलनमोस्तुते ॥ दानवाक्यं तु ।
 अद्येत्यादि० सकलपापक्षयदीर्घायु पुत्रपौत्रसमन्वितभोगानंतरपितृदेवगंधर्वलोकपूज्यमान
 त्वपूर्वकद्युलोकगमनानंतरमक्षयवैष्णवपदप्राप्तिकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचविशेषोऽन्यत्सर्व
 पूर्ववत् ॥ इति तिलाचलदानं ॥ अथाहर्द्धादयत्र ते तिलपर्वतदानं ॥ स्कंदे ॥ पूर्वोल्लिखंगमेरुना
 त्वाशुचिर्भूत्वावसमाहितः ॥ सर्वपापविशुद्धयर्थं नियमस्थो भवेन्नरः ॥ नियममंत्रस्तु ॥ त्रि
 देवत्यत्रतंदेवाः करिष्येभुक्तिमुक्तिदं ॥ भवंतु सन्निधौ मेऽद्यत्रयो देवास्त्रयोऽग्रयः ॥ इति ॥ तथा ब्रह्म

विष्णुमहेशानसौधर्णीः पलसंख्यया ॥ प्रतिमास्तु प्रकर्तव्यास्तर्धेन द्विभोक्तव्या ॥ साग्रं शतत्रयं शं
 भोद्भौणानां तिलपर्वतः ॥ कर्तव्यः पर्वतो विष्णोर्ब्रह्मणः पूर्वसंख्यया ॥ शय्यात्रयं ततः कुर्यादुपस्कृ
 यार्त्तसमन्वितम् ॥ संपूज्य विप्रवर्येभ्यो दत्त्वेऽपि सप्तमवामुयात् ॥ इति ॥ अथास्य दानप्रयोगः ॥ यज
 मानः कृत्तनित्यक्रियः पुण्यकाले तीर्थोदोऽस्नात्वा च भ्य अद्येत्यादि ० ममेप्सितफलावाप्तये मेरु
 दानसमफलावाप्तेऽप्येवाद्धादितिलपर्वतदानं करिष्ये इति संकल्पः ॥ वेदपारागान् ब्राह्मणान् बृत्त्वा
 यथा विभवं वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य ततस्तिलपर्वते ब्रह्मादीनां प्रतिमाः स्वर्णमयाः संस्थाप्य
 पौडशोपचारैः संपूज्य ब्रह्मादीनामंगपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ नमो विश्वसृजे तुभ्यं सत्याय परमा
 त्मने ॥ देवाय देवपते येयज्ञानां पतये नमः ॥ ॐ ॥ ब्रह्मणे नमः पादौ पूजयामि इत्यक्षतगंध
 द्वापाणि च प्रक्षिपेत् ॥ ॐ हिरण्यगर्भाय नमः ऊर्ध्वपूजः ॐ परमात्मने ० जानुनीपू ० ॐ वेध
 सेनमः जंघेपू ० ॐ पद्मोद्भवाय ० गुह्यपूजः ॐ हंसवाहना ० कटीपू ० ॐ शतानंदाय ० व
 क्षःपू ० ॐ सावित्रीपतये न ० बाहूपू ० ॐ ऋग्वेदाय ० पूर्ववक्त्रं पू ० ॐ यजुर्वेदाय ०
 दक्षिणवक्त्रं पू ० ॐ सामवेदाय ० पश्चिमवक्त्रं पू ० ॐ अथर्ववेदाय ० उत्तरवक्त्रं पू ० ॐ
 चतुर्वक्त्राय ० वक्त्राणि पू ० ॐ हंसाय ० नेत्राणि पू ० ॐ कमलासनाय ० शिरांसि पू ० ॐ लोके

शाय० सर्वांगी० ततो लोकपालान्परितस्तत्तन्मंत्रैः पूजयेत् ॥ ततो विष्ण्वंगपूजा ॥ हिरण्य
 रूपपुरूपप्रधानाव्यक्तरूपधृक् ॥ प्रसीदसुमुखानंतपूजांस्वीकुरुमत्कृतां इति प्रार्थय पूजयेत् ।
 ॐ अनंताय० पादौपू० ॐ विश्वरूपवर्ते० ऊरूपू० ॐ मुकुंदाय० जानुनीपू० ॐ गोविंदा
 य० जंघेपू० ॐ प्रद्युम्नाय० गुह्यंगपू० ॐ पद्मनाभाय० नाभिपू० ॐ लंबोदराय० उदरंगपू० ॐ
 कौस्तुभवक्षसेन० वक्षःपू० ॐ चतुर्भुजाय० बाहूपू० ॐ विश्वसुखाय० मुखंगपू० ॐ सहस्र
 शिरसेन० शिरांसिपू० ॐ सर्वेश्वराय० सर्वांगपू० ॥ ततः शिवांगपूजा ॥ आदित्यचं
 द्रनयनदिग्वासौदित्यसूदन ॥ पूजां दत्तांगयाभक्त्या गृहाण करुणाकर इति ॥ तथा । मेहे
 श्वरमेहेशाननमस्ते त्रिपुरांतक ॥ जीमूतकेशाय नमोनमस्ते वृषभध्वज इति ॥ आद्यमं
 त्रेण संप्रार्थय द्वितीयेन नत्वा पूजयेत् ॥ ॐ ईशाना० पादौपू० ॐ शंकराय०
 ऊरूप० ॐ उमाकांताय० गुह्यंगपू० ॐ नीललोहिताय० नाभिपू० ॐ कृत्तिवाससे० उद
 रंगपू० ॐ नागयज्ञोपवीतिने० बाहूपू० ॐ पंचवक्त्राय० वक्त्राणिपू० ॐ त्रिलोचनाय० नेत्रा
 णिपू० ॐ रुद्राय० शिरःपू० ॐ विश्वेश्वराय० सर्वांगपू० ॥ इत्यंगपूजा ॥ ततः पंचामृता
 द्युपचाराः । पीठत्रयंकमंडलुं श्वेतवस्त्रयुगंब्रह्मणे पीतांबरद्वयं विष्णवे लोहितवस्त्रयुगं शंकराय क

मल्लस्तुलसीपत्रैर्विल्वपत्रैश्चक्रमेणसंपूज्य । ततोब्रह्मविष्णुशिवानानाममंत्रेणक्रमेणाष्टोत्तरश
तंतिलैर्धृतैर्कैर्दुत्वागामेकांदद्यात् ॥ ततस्तिलपर्वतंप्रतिमात्रयंशय्यात्रयंचदद्यात् ॥ संक
ल्पोक्तफलंसंकीर्त्य गोत्रायशर्मणेसुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रौतु ॥ यस्मान्म
धुवनेविष्णोर्देहस्वेदसमुद्भवाः ॥ तिलाः कुशाश्चमापाश्च तस्माच्छृणोभवतिह ॥ हव्यकव्ये
पुयस्माच्चतिलैरेवाभिरक्षणं ॥ भवादुद्धरशैलैर्द्रुतिलाचलनमोस्तुते ॥ अन्यत्सर्वतिलाचलदान
वत्कुर्यात् ॥ यत्किञ्चिद्दीयतेदानंमेरुतुल्यंतुतद्भवेत् इति ॥ तथाचात्रदानविशेषोनिर्णयान्मृते
स्कादि ॥ चतुः पष्टिपलंमुख्यममंत्रतत्रकारयेत् ॥ तत्रअर्घोदये ॥ चत्वारिंशत्पलंवापिपंच
विंशतिमेववा ॥ तत्तुकांस्यमयमुक्तंतत्रैव ॥ एवंसुवटितंकार्यंकांस्यभाजनमुत्तमम् इति ॥ तद
स्कदि ॥ निधायपायसंतत्रपद्ममष्टदलंलिखेत् ॥ पद्मस्वकर्णिकायांतुकर्पमात्रंमुवर्णकं ॥ तद
भावेतदर्धधातदर्धवापिकारयेत् ॥ कृत्वातुतंडुलैः शुक्लैः पद्ममष्टदलंभुवि ॥ अमंत्रंस्थापयेत्त
त्रब्रह्मविष्णुशिवात्मकं ॥ तेषांपूजाततः कार्यार्षेयतमाल्यैस्तुशोभनैः ॥ वस्त्रादिभिरलंकृत्य
ब्राह्मणायनिवेदयेत् इति ॥ अद्येत्यादि० ससमुद्रसमग्रसम्यक्पृथ्वीदानसमफलावासिकामो
गोत्रायशर्मणेसालंकृतान्यदंपायसपूरितकांस्यपात्रं अष्टदलपद्मास्थितंसमुवर्णवस्त्रादिभिरल

कृतं ब्रह्मविष्णुशिवात्मकं विष्णुदेवत्वं तु भ्यमहं संप्रददेनममिति । मंत्रस्तु ॥ सुवर्णपायसामंत्रं यस्मा
 देतत्रयीमयम् ॥ आवयोस्तारकं यस्मात्तद्ब्रह्मणद्विजोत्तमेति ॥ कांस्यपात्रदानफलमुक्तं रूपादि ॥ स
 मुद्रमेखलां पृथ्वीसम्यक् दत्तु श्रयत्फलं ॥ तत्फलं भते मर्त्यः कृत्वा दानममत्रकम् इति ॥ अमत्रं पा
 त्रं ॥ इत्यधो देयेति लाचलदानं कांस्यपात्रदानं च ॥ अथ कार्पासाचलदानं ॥ कार्पासपर्वतस्त
 द्विद्विशद्भारैरिहोदितः ॥ दशभिर्मध्यमः प्रोक्तः कनिष्ठः पंचभिः स्मृतः ॥ अल्पधनो भारैरे
 केन वा कुर्यात् ॥ विधिस्तु धान्यपर्वतवत् ॥ दानं तु प्रभातायां शर्वर्या अरुणोदये सूर्योदयात्प्राक्
 नाडिकाचतुष्टयमध्ये इत्यर्थः ॥ अद्येत्यादि ० सकलपापक्षयोत्तराकल्परुद्रलोकनिवासानंतरं
 भूलोकराज्यकाम इति सकलपेदानवाक्ये च वेदत् ॥ मंत्रस्तु ॥ त्वमेवावरणं यस्माच्छोकानामिह
 सर्वदा ॥ कार्पासाचलतस्मात्त्वमधौ धध्वंसनो भवेति ॥ इति कार्पासाचलदानं ॥ अथ घृताचलदानं ॥
 पात्रे । विंशत्या घृतकुंभानां सुतमः स्याद्घृताचलः ॥ मध्यमस्तु तदर्धे तदर्धेनाधमः स्मृत इति ॥
 अल्पपचित्तरुद्राभ्यां वापि कुर्वीतेति ॥ विष्कंभादिपर्वताश्चतुर्थोऽनकार्याः ॥ कुंभः पलसह
 स्रात्मक इत्युक्तं दानविवेके ॥ घृतकुंभः पात्रएव । शालितंडुलपूर्णपात्राणि कुंभानां सुपरिनिवे
 शयेत् । अहतशुक्लवस्त्रैरावेष्टयेत् । इक्षुदंडफलान्वितः । अन्यत्सर्वधान्यपर्वतवद्बोधयं । उद

यात्प्राक्घटिकाचतुष्टयमध्येदधात् ॥ अद्येत्या० सकलपापक्षयपूर्वकहंससारसशुक्लकिंकिणी
 जालमाल्यकवर्णविमानकरणकशंकरलोकगमनपूर्वकसिद्धचारणविद्याधराचित्तत्वविशिष्टापि
 तृप्तसहिताभूतसंघवचिचरणकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचवक्तव्यम् ॥ मंत्रौतु ॥ संयोगाद्घृतमुत्प
 त्रंयस्मादमृततेजसः ॥ तस्माद्घृताच्चविश्वान्माप्नीयतांमशंकरः ॥ यच्चतेजोमयं ब्रह्मघृतेनित्यं
 प्रतिष्ठितं ॥ घृतपर्वतरूपेणतस्मान्नः पाहिभूधरेति ॥ इति घृताचलदानं ॥ अथरत्नाचलदा
 नं ॥ पाद्मे ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामिरत्नाचलमनुत्तमं ॥ मुक्ताफलसहस्रेणपर्वतः स्यादिहोत्त
 मः ॥ मध्यमः पंचशतिकस्त्रिंशताचाधमः स्मृतः ॥ चतुर्थीशेनविष्कंभादयः ॥ वज्रगोमेदैः
 पूर्वमंदरः इन्द्रनीलैः पद्मरागयुतैर्वक्षिणेगंधमादनः ॥ वैदूर्यविद्रुमैः पद्माद्रिपुलाचलः ॥ सप्तौ
 वर्णैः पद्मरागैः सुपाश्वर्यवर्तरे इति ॥ दानवाक्यंतु अद्येत्यादि० अनेकजन्मकृतब्रह्महत्यादि
 पापक्षयोत्तरामरेश्वरपूजितत्वपूर्वकसाग्रकल्पशतावधिविष्णुलोकनिवासानन्तरमायुरारोग्य
 रूपगुणोपेतसप्तद्वीपाधिपत्यकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचवक्तव्यं ॥ मंत्रौतु ॥ यथादेवगणाः स
 र्वरत्नेष्वेवव्यवस्थिताः ॥ त्वंचरत्नमयोनित्यमतः पाहिसदाचल ॥ यस्माद्रत्नप्रसादेनवृष्टि
 प्रकुरुतेह्रीरः ॥ रत्नाचलप्रसादेनतस्मान्नः पाहिपर्वत इति ॥ अन्यत्सर्वधान्यपर्वतवत् ॥ इ

तिरत्नाचलदानं ॥ अथरौप्याचलदानं ॥ पाद्मे ॥ दशभिः पलसाहस्रैरुत्तमोरजताचलः ॥
 पंचभिर्मध्यमः प्रोक्तस्तदर्धेनाधमः स्मृतः ॥ अत्यशक्तौर्विशतिपलादूर्ध्वकुर्यात् ॥ विष्कं
 भादयस्तुतुरीयांशेनेति ॥ अन्यत्सर्वधान्यपर्वतवत् ॥ दानवाक्यंतु अबेत्यादि ० सकल
 पापक्षयपूर्वकदशाहस्रगोदानसमफलावाप्तिपूर्वकगंधर्वाप्सरोगणपूज्यमानत्वं विशिष्टवैभवेन
 यावदाभूतसंप्रुधसोमलोकनिवासकामइतिसंकल्पे दानवाक्येचवक्तव्यं ॥ मंत्रस्तु ॥ पितृणां व
 छभंयस्माद्धर्मज्ञोः शंकरस्यतु ॥ रजतंपातुतस्मान्नःशोकसंसारसागरात् इति ॥ इतिरौप्या
 चलदानं ॥ अथशर्कराचलदानं ॥ पाद्मे ॥ अष्टभिः शर्कराभौरुत्तमः स्यान्महाचलः चतु
 र्भिर्मध्यमः प्रोक्तस्तदर्धेनाधमः स्मृतः ॥ भोरिणह्यल्पवित्तोपिभाराद्धेनापिवापुनः ॥ चतुर्थींशे
 नविष्कंभादयः । मंदारपारिजातकल्पवृक्षादयोद्दमाएवपूर्ववत् । पूर्वपश्चिमेहरिचंदनसंतानौ ।
 प्रत्यङ्मुखः कामदेवोमंदरे । धनदउदङ्मुखो गंधमादने । प्राङ्मुखवेदमूर्तिर्विपुलाचले । हे
 मीसुपार्श्वेदक्षिणामुखीसुरभिः । अन्यत्सर्वधान्यपर्वतवत् ॥ अबेत्यादि ० सकलपापक्षयानं
 तरकल्पशतावधिविष्णुलोकनिवासानंतरंसतद्द्वीपाधिपत्योत्तरं जन्मायुतं यावदविच्छिन्नायुरा
 रोग्यकामइतिसंकल्पे दानवाक्येचवक्तव्यं ॥ मंत्रस्तु ॥ आरोग्यामृतसारोऽयं परमः शर्कराचलः ॥

तन्ममानंदकारित्वं भवशैलद्रसर्वद्रा ॥ अमृतापिवतायेतु निपेतु भुवि सीकराः ॥ देवानां तत्समुत्थोऽ
यं पादिनः शर्कराचला ॥ मनोभवधनुर्मध्यादुद्धृता शर्करायतः ॥ तन्मयोऽसि महाशैलपाहि संसार
सागरात् इति ॥ सर्वत्राह्वणभोजनं शक्त्या कार्यमेवा ॥ तदा पूर्वद्युः कृतो पवासः परेद्युर्दो नानंतर
मक्षारलवणं भुंजीत ॥ एवं प्रसन्नचित्तो दानं दद्यादिति ॥ इति शर्कराचलदानं ॥ इति दशाचल
दानानि ॥ अथ शिखरदानानि ॥ विष्णुधर्म ॥ गुडेक्षुवस्त्रलवणधान्यकाजानि शर्कराः ॥ खर्जे
रतंडुलद्राक्षक्षौद्रं मलयजेन च ॥ फलेर्मनोहरैश्चैव शिखराणि प्रदापयेत् ॥ माघे मार्गशीर्षे वैशा
खे रोहिणीयुतायां तृतीयायां श्रौष्ठपदशुक्लतृतीयायां च दद्यात् ॥ शिखरप्रमाणं तु आत्मसमप्रमा
णं प्रवेशाभ्यधिकं शरीरार्धप्रमाणं संप्रादेशं शरीरप्रमाणं वा ॥ अथास्य दानप्रयोगः ॥ उक्तकाले
यजमानः कृतनित्यक्रियः पूर्वाह्णे अद्येत्यादि ० दुःखदौर्भाग्याभावपूर्वककल्पकोटिशतत्रयाव
च्छिन्नगौरीभवननिवासानंतरं पृथ्वीपतित्वकामः इवोगुडशिखरदानमहं करिष्ये, इतिसंकल्प्य
गणेशपूजनाविनादींश्चाद्धतंकृत्वा आचार्यवरणादियथाविभवं वस्त्रालंकाराविभिर्मधुपर्कपूजां तं
कृत्वा गोमयेनोपलिप्तायां भुवि इक्षुपत्राण्यास्तीर्य मूले द्विहस्तविस्तारं लपरिहस्तमात्रविस्तारं इ
क्षुदलमयंकुसूलंकृत्वा तदभ्यंतरे रक्तवस्त्रेण विष्टय गुडादिद्रव्येणापूर्य च परिदक्षुपत्रकटमा

स्त्यर्थं तत्रक्षौमादिवस्त्रोपरिशरदिदुवर्णाभांचंद्रमौलिपद्मासनाक्षसूत्रकमंडलुवरदाऽभयकराहं
मंगिरांसिशिरांसूत्रेणावेष्ट्यकुंभमादिनापूजयेत् ॥ अथांगपूजा ॥ ॐ भवान्यैनं पादौ ॐ
पूजं ॐ कामिन्यैनं जानुनीपू० ॐ कामदेव्यैनं ऊरूपू० ॐ जगन्निष्ठ्यैनं नाभिपू० ॐ
आनंदार्यैनं हृदयंपू० ॐ नंदार्यैनं स्तनीपू० ॐ शस्त्रास्त्रधारिण्यैनं वाहूपू० ॐ
शितिकंठार्यैनं कंठपू० ॐ सुमुखार्यैनं मुखपू० ॐ त्रिलोचनार्यैनं नेत्राणिपू० ॐ
चंद्रशेखरार्यैनं भालपू० ॐ ललिताार्यैनं शिरः पू० ॐ सर्वात्मिकार्यैनं सर्वांगपू०
इत्यंगपूजा ॥ ततो जलिना पुष्पाण्यादाय प्रदक्षिणीकृत्य पठेत् ॥ यस्मान्निवासः पार्वत्याः
शिशिरत्वं सुरैर्वृतं ॥ तस्मान्मापाहि भगवद्गौरौ तिम्रतिसर्वदा ॥ इति पुष्पांजलि सम
र्थं नमस्कृत्य गीतवाद्यनिर्घोषैर्जागरं कुर्यात् ॥ ततः प्रभाते स्नानादिकृतं नित्यं क्रियः शिखरपश्चि
मभागे प्राङ्मुख उपविश्य ॥ अद्येत्यादि० संकल्पोक्तं फलं संकीर्त्य इदं गुडशिशिरंगौरप्रतिमास
हितं सोपस्करं गोत्राय शर्मणे तुभ्यमहंसं प्रददेन ममेति दद्यात् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ भूय
सोचदत्त्वा ब्राह्मणान्संभोज्य तद्दिने क्षीरघृतं वा वाग्यतो मुक्तकेशस्तूष्णीं प्राश्रियात् ॥ इक्षुवस्त्रादि
शिखरपदस्थाने संकल्पादौ तत्तत्पदं तत्र तत्र वक्तव्यमिति विशेषः ॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववदिति ॥ इति गुड

शिखरदानं इति नाना शिखरदानानि ॥ ॥ अथ समस्त पापक्षयकरं त्रिशूलदानं कर्म विपाकसारे ॥
 श्रुताध्ययनसंपन्नं पवित्रारमं किंचनं ॥ ब्राह्मणं दातमाहूय दानार्थं न ददाति यः ॥ मनुष्याणां हिंसक
 अजठरेऽशूलवान् भवेत् ॥ वायुपुराणे ॥ कृष्णपक्षे च तु दद्यात् पट्ट्यां वा सिते तरे ॥ कुर्याद्वा दश
 निष्क्रेण त्रिशूलं लक्षणां विवृतम् ॥ सुवर्णमानं तु ॥ निष्कचतुष्कः सौवर्णिकः षट्पञ्चाशदधि
 कशतद्वयपलमूल्यो वा ॥ नाभौ निधाय संपूर्णं तिलानां ताम्रनिर्मितं ॥ पात्रमाढकमानं न स्यात्तत्र शूलं
 न्यसेत्पुनः ॥ ततः शैवपञ्चाक्षेरुद्रप्रकाशकं वेदिकमंत्रेण त्रिशूलाय नम इति नाममंत्रेण वा त्रिशूलं
 संपूज्य हैमं विरूपाक्षं कमलोपरि संपूज्य अद्योरेभ्योऽथ ० इति मंत्रेण पूजति प्रणिपत्य ततो विप्रं वृत्वा
 यथा विभवं वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य अद्योत्यादि ० मम बुद्धचबुद्धिपूर्वककायवाङ्मनःकृतक
 मर्द्याजन्मजितान्यजन्मोर्पालितमनुव्यहिसनदानार्थाहूतब्राह्मणनिराकरणजन्योदरशूलजनि
 तपीडापनोदकामः इदं स्वर्णमय त्रिशूलं विरूपाक्षप्रतिमायुतं सोपस्करं गौत्राय शुभेन सुपूजिता
 यतुभ्यमहं संप्रददेन ममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ भगवन् भगनेऽन्नदक्षयज्ञप्रमर्दन ॥ तवायुधप्रदानेन
 पापं नश्यतु शंकर ॥ युगति येन लोकानां त्वमंतकविनाशनः ॥ विदग्धं त्वस्वपापेन पापौघं च
 व्यपोथय ॥ येन दग्धं क्षणाद्धेन त्रिपुरं सुरदुर्जयं ॥ तेन पाशुपतेनाशुभमशूलं विनाशय ॥ यदा

बुद्धिकृतं पापं मनोवाक्कायचाक्षुर्यं ॥ तत्सर्वक्षयमेवाशुशूलदानप्रभावतः इति ॥ ततः सुवर्णप
 रिमितां दक्षिणां दत्त्वा द्विजभोजनसंकल्पं विधाय भूयसीदत्त्वा कर्मश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इति त्रिशू
 लदानं ॥ अथ दारिद्र्यहं कुचेरमूर्तिदानं ॥ वायवीये ॥ दूरिद्रो जायते मर्त्यो दानविघ्नं करोति यः ॥
 ऐश्वर्यं जायते येन कर्मणा तद्धृणुष्वमे ॥ पलार्धेन च तर्धेन च चतुर्थं शेन वा पुनः ॥ अत्र सार्धमाप
 द्भ्यादारभ्य पंचाशन्मापावधि वा वित्तशाठ्यराहित्येन पुष्पकविमानस्थान् कुचेरमूर्तिपाद्व
 योः पद्मशंखाकारयुतां कृत्वा शुभेहि अद्येत्यादि० ममेह जन्मनि पूर्वजन्मनि वा दानविघ्नजनित
 दारिद्र्यविनाशपूर्वकयथेप्सितधनप्राप्त्यर्थं कुचेरमूर्तिदानं करिष्ये इति संकल्प्य गोमयोपलिप्ते द्वि
 चतुरेकद्रोणतंदुलराशौ कुचेरप्रतिमाराजाधिराजैति संपूज्य ततः अग्नेय्यां स्वगृह्यविधिनाग्निप्रति
 ष्ठाप्य समिदाज्यचरुभिः प्रत्येकमष्टोत्तरशतं राजाधिराजायेति मंत्रेण हुत्वा तत्संख्यया घृताक्त
 तिलैर्व्याहृतिभिश्च हुत्वा कुचेरमूर्तिं दद्यात् ॥ अद्येत्यादि० ममेह जन्मनि जन्मान्तरे वा कृतदा
 नविघ्नजनिततीव्रदारिद्र्यविनाशपूर्वकं यथेप्सितधनप्राप्त्यर्थं च इमां कुचेरमूर्तिं पुष्पकविमानस्थ
 पाद्वयोः पद्मशंखाकारयुतां सोपस्करांगोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रददं देनममेति ॥
 मंत्रस्तु ॥ उत्तराशापते देव कुचेरनरवाहन ॥ पद्मशंखनिधीनां त्वंपतिः श्रीकिंठवच्छभः ॥ दानवि

ब्रान्मयाप्राप्तं दारिद्र्यं मसदुःखदं ॥ तत्सर्वं तव दानेन पापमाशुविनाशय इति ॥ देयद्रव्यतृतीयार्शं
 चतुर्थार्शं वा सुवर्णं दक्षिणां दद्यादिति विज्ञेयः ॥ ततो ब्राह्मणभोजनं संकल्प्य भूयसीं दक्षिणां दद्यात् ॥
 इति दारिद्र्यहरं कुपेरमृतिदानम् ॥ अथ उभयामहे श्वरमृतिदानं ॥ भविष्ये ॥ अद्येत्यादि ० स
 शैलवनकाननसन्तसागरपृथ्वीदानसमफलावाप्तये इयामुग्रामहे श्वरमृतिं सालंकृतां सोपस्करां सो
 पकरणां गोत्राय शर्मणे तुभ्यमहं संप्रदेयमममिति ॥ मंत्रस्तु ॥ शिवशक्त्यात्मकं यस्माज्जगदेतच्च
 राचरं ॥ तव दानेन मेव इयापृथिवी स्यात्सुनिश्चला ॥ सुवर्णं दक्षिणां दद्यात् ॥ इति उग्रामहे
 श्वरमृतिदानम् ॥ अथ लक्ष्मीनारायणमृतिदानं ॥ स्कंदे ॥ संकल्पपादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु ॥
 लक्ष्मीनिवासदेवैशं स्वचक्रगदाधर ॥ तव दानात्स्थिरालक्ष्मीर्मेद्वेह स्यात्सदाधुव ॥ सुवर्णं द
 क्षिणां दद्यात् ॥ इति लक्ष्मीनारायणमृतिदानम् ॥ अथ हरिहरमृतिदानं ॥ संकल्पपादिपूर्ववत् ॥
 मंत्रस्तु ॥ शिवो नमः शिवः साक्षात्तथानारायणोपि च ॥ अस्य दानाद्धरिद्वैप्रसन्नोऽस्ति सदा मम ॥
 इति हरिहरमृतिदानम् ॥ अथ सूर्यमृतिदानं ॥ सूर्योऽरुणसंवादे ॥ संकल्पपादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु ॥ ग्रहा
 णामधिपः सूर्यः पद्महस्तः प्रभाकरः ॥ अस्य दानेन सविता आशुः प्रीतिदोस्तु मे ॥ सुवर्णं दिदिदक्षि
 णां दद्यात् ॥ इति सूर्यमृतिदानम् ॥ अथ गणपतिमृतिदानं ॥ स्कंदे ॥ यमानमंतिर्दक्षाय विश्व

नाथमुमासुतं ॥ विघ्नेशरक्षप्रचुरंतुभ्यंदत्स्याम्यभीष्टदम् ॥ इतिसंप्राथ्यंसंकल्पादिकृत्वादद्या
 त् ॥ मंत्रस्तु ॥ गणनाथोविघ्नहरेगौरीसूनुरभीष्टदः ॥ अस्यदानेनमेशांतिः प्रसन्नोस्तुविना
 यकः इति ॥ इतिगणेशमूर्तिदानम् ॥ अथजगदंशिकासूतिदानं ॥ देवीपुराणे ॥ संकल्पादिपू
 र्ववत् ॥ मंत्रस्तु । आदिमायामहाशक्तिर्विश्वमाताजगन्मयी ॥ दानेनास्याः प्रसन्नास्तुसर्वदा
 ममशांभवी इति ॥ इतिजगदंशिकादानम् ॥ अथसरस्वतीमूर्तिदानं ॥ वायवीये ॥ संकल्पादि
 पूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु ॥ वीणापुरस्तकसंयुक्तावाङ्मूर्तिः समलंकृता ॥ गृहाणत्वंद्विजश्रेष्ठवाक्सि
 छिस्तुकुलेमम इति ॥ इतिसरस्वतीमूर्तिदानम् ॥ अथशालग्रामदानं ॥ हेमाद्रौपाद्वे ॥ शालि
 ग्रामशिलाचक्रंयोदद्यादानमुत्तमं ॥ भूचक्रंतेनदत्तंस्यात्सशैलवनकाननम् इति ॥ अथेत्यादि ॥
 सशैलवनकाननभूचक्रदानसमफलकामइमंशालग्रामंघंटाशंखादिसोपकरणंतुलसीपत्राद्यार्चितं
 सवस्त्रफलंताम्रादिपात्रेस्थितंयथाशक्तिसोपस्करंसांलंकृतंगोत्रायशर्मणेसांलंकृतायतुभ्यमहंसं
 प्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ महाकोशनिवासेनचक्राद्यैरुपशोभितः ॥ शालग्रामप्रदानेनममसं
 तुमनोरथाः इति ॥ सुवर्णदक्षिणासर्वत्रनराजतम् ॥ एवंसंकल्पादिसर्वदेवमूर्तिंशिलादानेनैवपि
 योजनीयं ॥ मणिः शालग्रामइतिहेमाद्रिणाव्याख्यातम् धोरप्रतिग्रहेषुचगणितमिति ॥ इति

शालग्रामदानम् ॥ अथशिवनाभिदानं ॥ लेंगे ॥ संकल्पादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु ॥ शालग्रामांशि
 लापुण्याभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ॥ शिवनाभेः प्रदानेनपूर्णाः संतुमनोरथा इति ॥ तथा । महा
 कोशनिवासत्वंशालग्राममहेश्वर ॥ प्रीयतांतवदानेनब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ इतिशिवनाभिदा
 नम् ॥ अथलिंगदानं ॥ लेंगे । संकल्पादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु । सालंकारमहालिंगनिवासत्वं
 वृषध्वज ॥ प्रीयतांतवदानेनशिवोगौर्यायुतस्तुभे ॥ इति ॥ तथा । कैलासवासोगौरीशोभग
 वान्भगनेत्रभिः ॥ चराचरात्मकोलिंगरूपीदिशतुवांछितम् इति ॥ रुद्राक्षमालासहितं
 लिंगं दद्यात् ॥ कोटिगुणं पुण्यं भवति ॥ अथमारकतलिंगदानं ॥ मन्त्रस्तु । इदंमारकतलिंगं रौ
 प्यपीठसमन्वितं ॥ धान्यैर्द्वादशभिर्युक्तमेकादशफलाश्वितं ॥ संप्रदद्याद्द्विधानेनपृथ्वीदानफ
 लं लभेत् इति ॥ रुद्राक्षमालायुक्तं । संकल्पाद्युक्तमेव । काश्मीरलिंगदानेतुमारकतयदस्थाने
 काश्मीरपदं देत् ॥ मंत्रस्तु ॥ मृत्युं नये शगौरीशसुखं व्यावृषवाहन ॥ संप्रदानेनमेशभोमम
 संतुमनोरथाः ॥ इति ॥ इतिलिंगदानम् ॥ अथघंटादानम् ॥ पात्रे । अद्येत्यादि० ममाकल्पघंटा
 नादश्रवणलोकनिवासावातिसिद्धयेह्रमाधंटाविष्णुदेवत्यांगोत्रायशर्मणेस्त्वलंकृतायतुभ्यमहंसं
 प्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ घंटादेवप्रियानित्यं देत्यत्रासकरोसदा ॥ संप्रदानेनचैतस्याविजयोऽ
 स्तुसदाममइति ॥ सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ इति घंटादानम् ॥ अथशंखदानं ॥ पात्रे ॥ अद्येत्या०

इमंशंखंविष्णुदेवतंगोत्रायशर्मणेशुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ शंखः शुभ
 करोनित्यंसर्वमंगलदायकः ॥ तस्मादस्यप्रदानेनशांतिरस्तुसदामम इति । सुवर्णदक्षिणां ० ॥
 इतिशंखदानम् ॥ अथकालचक्रदानं ॥ मृत्युंजयकल्पे ॥ महामृत्युनिवारणार्थकालचक्रदानमु
 क्तं ॥ संकल्पस्तु अद्येत्यादि ० शक्तितोरौघ्यकृतंचंद्राकारमनेकमुक्तामालात्मकरश्मियुक्तंकाल
 चक्रमहामृत्युनिवारणकामोविप्रायगंधालंकारादिभिः सम्पूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥
 मंत्रस्तु ॥ इदमेराजतंचक्रमिदुरश्मिसमाकुलम् ॥ अपमृत्युविनाशायदत्तमायुर्विवृद्धये इति ।
 ततः सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा अग्निप्रतिष्ठाप्य ॐ कालचक्राय नमः स्वाहेत्यनेनमंत्रेणाष्टोत्तरशत
 वारंधृताक्ततिलैर्हुत्वापायसादिनाद्वादशब्राह्मणान्भोजयित्वास्वयमक्षारलवणंसकृद्धुंजीतेति ॥
 इति कालचक्रदानम् ॥ अथापरमपमृत्युहरंयममूर्तिदानं ॥ मृत्युंजयकल्पे ॥ लोहपात्रिस्थि
 तंकांस्यंतत्रपद्मंतुराजतं ॥ तस्मिन्कालेश्वरः स्वर्णैः पुरुपाकारतांगतः ॥ तद्रूपंतु ॥
 ईपत्पीतोदंडहस्तोरक्तदृक्पाशहस्तकः ॥ कुद्धोवद्वालंकृतः स्याद्रोगिणामभयप्रदः ॥ अ
 लंकृतः स्वर्णालंकारैः त्रिलोहाकारैर्दूतैर्वृतः । त्रिलोहंकांस्यताम्रपित्तलाख्यं । पुरुपाका
 रैर्दूतैर्दंडहस्तैः कृत्वायममहिपृष्ठे अष्टम्यांचतुर्दश्यांवा दद्यात् ॥ दक्षिणातुधृतपूर्णचटः सुव
 र्णैवा ॥ एवंकृत्वादानेननाशान्मुच्यते ॥ नाशोऽपमृत्युः ॥ इत्यपमृत्युहरंयममूर्तिदानम् ॥ अथका

लपुरुषदानं॥भविष्ये । ज्ञेयोनिष्कशतंपार्थदानेऽयंविधिरुत्तमः ॥ मध्यमस्तुतदर्धेनतदर्धेनाथ
मःस्मृतइति ॥ अत्यशक्तोपंचसैर्विणिकोवा । ततोऽल्पेनतुप्रतिग्रहीतादुःखशोकावहःस्यात् ।
चतुर्थ्याचतुर्दश्यांभद्रायांकरणेवाकुर्यात्॥कालपुरुषस्वरूपमाह ॥ रौप्यदशनंसुवर्णेनंत्रखड्गो
द्यतकरंमांसपिंडयुतवामकरंजपाकुसुमकुण्डलंरक्तवस्त्रंरविणंशंखमालधरंछुरिकायुतकटिदे
शंअतिदीर्घकृष्णाम्बिनयुतंनिर्मायअद्येत्यादि० अपमृत्युव्याधिसर्ववाधानिवारणाव्याहते
श्वर्यप्राप्तिसिधर्मश्रीपुत्रपौत्रादिकर्तृकराज्यपरमपदावासिकामः कालपुरुषदानमहं करिष्येइति ॥
कालपुरुषसंपूज्य विभूष्य द्विजंवृत्त्वायथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य पूज्ज्पाजलिगृहीत्वा
पठेत् ॥ सर्वकलयसेयस्मात्कालस्त्वंतेनचोच्यसे ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांत्वमसाध्योऽसिसु
व्रत ॥ पूजितस्त्वंयथाभक्त्याप्रार्थितश्चयथासुखं ॥ यद्बुध्यतेतवविभोतत्क्रूरुष्वनमोऽस्तुते ॥
इतिसंप्राप्त्यर्थं ॥ अद्येत्यादि० अपमृत्युव्याधिसं० इत्यादिराज्यपरमपदावासिकामांतंसेकल्पो
क्तवत्फलंसंकीर्त्य इमंकालपुरुषंसालंकृतंउक्तोपस्करंविष्णुदेवतंगोत्रायशर्मणेशुश्रूजितायतु
भ्यमहंसंप्रददेनमेतितदत्त्वा पंचसुवर्णादूर्ध्वमानिष्कशतंदक्षिणांदत्त्वातंविस्तृतमुखंभक्षेत्र
स्पृशेच्च ॥ ततः शान्तापृथिवीशिवभंतिरक्षमितिजपित्वा हस्तौपादौप्रक्षाल्यआचम्यभूयसां
दक्षिणांदत्त्वा विप्रान्संभोज्यसुहृदद्युतोभुंभतेति ॥ अनेनविधिनारयस्तुदानमेतत्प्रयच्छति ॥

नापमृत्युभयंतस्यनचव्याधिकृतंभयं ॥ भवत्यव्याहृतैश्वर्यः सर्ववाधाविवर्जितः ॥ इतिहेमा
द्रोकालपुरुषदानम् ॥ अथसर्वसंपत्करदानं ॥ ब्रह्मांडपुराणे ॥ सूर्योपरागादिपुण्यकालेदे
वालयादिपुण्यदेशेगृहेवाकार्यम् ॥ प्रातस्तिलकुशमिश्रोदेकेनस्नात्वाकृतनित्यक्रियः आचम्य
प्राणानायम्याद्येत्यादि० सर्वसंपदायुरारोग्यसमस्तपापनाशपुत्रपौत्रादिकुलवृद्धिस्वर्गनिवा
समोक्षेष्टसिद्धकामो मित्रादिप्रतिमादानमहंकरिष्ये ॥ गुरुवृत्वायथाविभवंब्रह्मालंकारादि

वर्द्धि	वृत्रहणं	दिवा-
९	८	करं ७
उमाप- तिं ६	विष्णु चतुर्भुजं ५	ब्रह्माणं ४
सोमं ३	वरुणं २	मित्रं १

भिः पूजयेत् ॥ ततोर्विशद्धस्तांचतुरस्त्रांभुवंगोमयेनोपलिप्य
तत्रप्रागायताश्चतस्रदगायताश्चतस्रोलेखालिखित्वातेपुनवकोष्ठेषु
द्रोणमिततंदुलान्निक्षिप्यतेपुनवकुंभान्संस्थाप्यवस्त्रैरविष्टयतेपुसुव
र्णत्रयादूर्ध्वपलावधिसुवर्णनिर्मितानवप्रतिभाः संस्थाप्यपूजयेत् ।
तत्रपश्चिमपंक्तौचदक्कसंस्थंमित्रवरुणंसोमं मध्यपंक्तौब्रह्माणंचतुर्भु
जंविष्णुंउमापतिंचात्यपंक्तौदिवाकरंवृत्रहणंवर्द्धिच । ततोष्टौवि
प्रान्संपूज्यैकैकस्मै अद्येत्यादि० संपदादिकामांतंसंकल्पोक्तफल
मुल्लिख्यइमामित्रप्रतिमां सुपूजितांगोत्रायशर्मणेषुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेतिदत्त्वा त

तोवरुणप्रतिमांगुरवेदत्त्वादेयद्रव्यसमं सुवर्णदक्षिणां वस्त्रयुगंच दद्यात् । ततः सोमब्रह्मविष्णुशि
 वदिवाकरवृत्रहवद्विप्रतिमाश्च ब्राह्मणेभ्यो दत्त्वा सुवर्णदक्षिणां च तेभ्यो दत्त्वा ब्राह्मणांश्च भोजयि
 त्वा भूयसींच दत्त्वा सुहृद्युतो भुंजीतेति ॥ इति सर्वसंपत्करदानम् ॥ अथ कृष्णाजिनदानं ॥
 मौरपुराणे । कृष्णाजिनंच महिषो मपीच दशधेनवः । ब्रह्मलोकप्रदायी स्यात्तुला पुरुष
 एव च इति ॥ मात्स्ये । वैशाखी पौर्णमासी च ग्रहणे शिशिरसूर्ययोः ॥ पौर्णमासी तु यामाधे
 आपाढी कार्तिकी तथा ॥ उत्तरायणं द्वादशी वा तस्यां दत्तं महाफलम् इति ॥ अथास्य
 दानप्रयोगः ॥ पूर्वोक्तकाले गोमयेनोपलितदेशे आविकं कंबलं तदुपरि सशृंगं सखुरं प्राग्ग्री
 र्वं कृष्णाजिनमास्तीर्य सुवर्णखुरौ व्यदंतं मौक्तिकपुच्छं मुवर्णनाभं कृत्वा तदुपर्य रत्निप्रमाणां
 स्तित्थानां संस्थाप्य वाससाच्छाद्य संगंधरत्नानि च त्वारिपात्राणि कांस्यघृतदुग्धदधि मधु युतानि
 च तप्तो मृदश्च प्रागादिदिक्षु दानदेशाद्बहिः श्वंपकशाखामत्रणकुंभं च संस्थाप्य देशकालौ संकीर्त्य
 मम सप्तजन्मोपात्तपापनाशाय आत्मपितृपुत्रापमृत्युपरिहारभार्यो धनदेशाद्यैर्वियोगफलावा
 तये सकलेष्टफलावाप्तिब्रह्मलोकवाप्तिकामश्च कृष्णाजिनदानमहं करिष्ये इति, संकल्प्य ।
 जीर्णपीतवाससास्वांगानि संमृज्य । यानि कानि च पापानि मया लोभात्कृतानि च ॥ लोहपात्रप्र

दानेनप्रणश्यंतुममाशुवै ॥ इतिमंत्रेणसतिललोहपात्रंकृष्णजिनस्यवामपादेनिवेदयेत् । या
निकानिचपापानिकर्णोत्थानिकृतानिच ॥ कांस्यपात्रप्रदानेनतानिनश्यंतुमेसदा ॥ इतिमंत्रे
णमधुमयंकांस्यपात्रंकृष्णजिनस्यदक्षिणपादेनिवेदय ॥ परापवादपेशून्यादभक्षस्यचभक्षणा
त् ॥ यदुत्थितंतुमेपापंताम्रपात्रात्प्रणश्यतु ॥ इतिमंत्रेणसतिलंताम्रपात्रंवाग्रहस्तेनिवेदय ॥
कन्यानुतंगवाचैवपरदारप्रमर्शनं ॥ रौप्यपात्रप्रदानेनक्षिप्रंनारांशंप्रयातुमे ॥ इतिमंत्रेणमधुमयं
रौप्यपात्रंदक्षिणहस्तेनिवेदय ॥ मयाजन्मसहस्रेषुकृतंपापंप्रबुद्धिना ॥ सुवर्णपात्रदानात्तन्नाश
याशुजनार्दन ॥ इतिमंत्रेणसाक्षतंहैमपात्रंमध्येतथाहैममुक्ताविद्रुमदाडिममातुलिंगानिनिधाय
प्रशस्तपात्रेकर्णयोः संस्थाप्य द्विजंवृत्वायथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिः संपूज्यपुनर्दश
कालौसंकीर्त्याऽमुकगोत्रोमुकशर्माऽहंममसमस्तजन्मोपात्तादिब्रह्मलोकवाप्तयेइत्यन्तमुक्तावृ
षभध्वजप्रीतये इदंकृष्णजिनंयथाशक्तिसोपस्करं गोत्रायशर्मणेसुपूजितायतृप्ताय सुभ्यमहं
संप्रददेनममेति ॥ एतदक्षिणापरिमाणंतुगारुडे ॥ सुवर्णनिष्कशतंतदर्धतदर्धवा ॥ ततोऽन्यून
त्वेनाधिकफलं ॥ अस्पृश्यः सद्विजोराजंश्चितिरूपसमोहिसः ॥ दानेचआद्धकृत्येचदूरतःपरि
वर्जयेत् ॥ इतिगारुडेउक्तं ॥ स्वगृहान्प्रेष्यतंविप्रमंगलघ्नानमाचरेत् इति ॥ तद्वस्त्रंकुंभसहितं

नीत्वाक्षेप्यंचतुष्पथे इति ॥ ततोभूयसीदक्षिणादित्त्वाशिरोगृह्णीयात् ॥ दानेनानेनसकलारिष्ट
पापनाशोभमिदानफलंचेतिहेमाद्रिः ॥ होमादिविशेषस्तुग्रंथांतरादवगंतव्यः ॥ इतिकृष्णा
जिनदानम् ॥ अथशय्यादानं ॥ महाभारते । यजमानः पुण्यकलिअष्टदलेतिलप्रस्थंनि
क्षिप्यत्स्मिन्शय्यामास्तीर्येतस्याः समंतादीशानादिकोणचतुष्टयेशिरोभोगेचपंचकुम्भान्क्र
मात् घृतकुंकुमगोधूमजलपूर्णकुंभमुच्छीर्षेधृतपूर्णकलशंसप्तधान्यानिचसंस्थाप्य अद्येत्या
दि० ममसमस्तपापक्षयपूर्वकाप्सरोगणसेवायुतविमानकरणकेन्द्रपुरगमनोत्तरपाष्टिसहस्रवर्षा
धिकरणकक्रीडनस्त्रीसंगसमावृतसर्वलोकमहिमत्त्वतदुत्तरपाष्टियोजनमंडलराज्यभोगानंतरशि
वसायुज्यावाप्तये शय्यादानमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य द्विजंसपत्नीकंवृत्वायथाविभवंवस्त्रा
लंकारादिभिः संपूज्य शय्यायांलक्ष्मीनारायणप्रतिमांस्वर्णमयींसंस्थाप्यसंपूज्यसपत्नीकवि
प्रेणसहशय्यांप्रदक्षिणीकृत्यनमः प्रमाण्यैवेत्यैइतिचतुर्दिक्षुक्रमेणग्रन्थयतिथ्यादिसंकीर्त्यं मम
सर्वपापक्षयेत्यादिशिवसायुज्यावाप्तयेइत्यंतमुक्त्वा इमांशय्यांईशानादिकोणचतुष्टयस्थापन
क्रमेणघृतकुंकुमगोधूमजलघृतपूर्णकुंभसमेतांहंसतूर्लीप्रच्छन्नाशुभ्रगंडोपधानिकांप्रच्छादनप
टास्तृतांसप्तधान्ययुतांबूलायतनादर्शलालवंगकपूरयुतां सुगंधपरिमलभोग्यवस्तुचंदना

गरुदीपिकोपानच्छत्रचामरासनयुताभोजनभाजनजलपात्रपंचवर्णवितानां केशप्रसाधन्यंजन
 शलाकापुष्पमालादियुतालक्ष्मीनारायणप्रतिमासहितायुक्तोपस्करामंगरोदैवतांगोत्रायशर्म
 नेसुपूजितायसालंकृतायसपत्नीकायतुभ्यमहंसंप्रददेनममइति शय्योपवेशितविप्रहस्तेसा
 क्षतकुशोदकंक्षिपेत् ॥ मंत्रस्तु ॥ यथानकृष्णशयनंशून्यंसागरजातया ॥ तथाशय्याम
 माप्यस्त्वशून्यान्याजन्मनिजन्मनि इति । ततः सुवर्णमेवदक्षिणां दद्यात् । ततोभूयसीदत्त्वा
 ब्राह्मणांश्चभोजयेदिति ॥ इतिशय्यादानम् ॥ अथशयनदानं ॥ भविष्ये । अद्येत्यादि० इदं
 शयनं सुखरूपं श्रीविष्णुप्रीतिकामोगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति मंत्रस्तु ॥ शयनं
 सुखदंकार्तेकेशवस्यप्रियंसदा ॥ दानेनानेनसौभाग्यं सर्वदास्तुगृहेमम इति ॥ ततः सुवर्णदं
 क्षिणां दद्यात् ॥ इतिशयनदानं ॥ अथकशिपुदानं ॥ भविष्ये । अद्येत्यादि० यावज्जीवंशीतवा
 तोष्णनिवारणकामइदंकशिपुदानंगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ मृदुह्य
 वीजकार्पासपूरितंसुखदंनृणां ॥ तस्मादस्यप्रदानेनसुखंस्यात्सर्वदामम इति ॥ इतिकशिपुदा
 नम् ॥ अथवस्त्रदानानि ॥ नंदिपुराणे । वस्त्रं यथार्थिनेदद्याच्छुभंवापियहच्छया ॥ सभवेद्धन
 वाच्छ्रीमान्वृहस्पतिपुरेवसेत् ॥ इति ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ वासो हि सर्वदेवत्यंसर्वप्रायोज्यसु

च्यते ॥ वस्त्रदानात्सुवेषः स्याद्रूपद्रविणसंयुतः ॥ युक्तोलावण्यसौभाग्यैर्विरोगीचतथाद्विजः
 ॥ दत्त्वाकापासिकं वस्त्रं स्वर्गलोकमहीयते ॥ दत्त्वोर्णजंचतत्रापि फलं दशगुणं भवेत् इति ॥ अ
 धेत्या० इदं श्वेतवस्त्रं मुक्षुं शिवप्रियं देहालंकरणं बृहस्पतिदेवतंगोत्राय शर्मणे तुभ्यमहं संप्रददे
 नममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ सितं सूक्ष्मं सुखस्पर्शमीशानादेः प्रियंसदा ॥ देहालंकरणं यस्मादतः
 शान्तिं प्रयच्छमे इति ॥ इति श्वेतवस्त्रदानं ॥ अथ पीतस्य ॥ संकल्पादिसमस्तपापक्षयका
 म० ॥ मंत्रस्तु ॥ पीतवासः सुमंगल्यं देवानां प्रीतिवर्धनं ॥ दानेनानेन मे पापं हरत्वा शुजनार्द
 नः ॥ इति पीतवस्त्रदानम् ॥ अथ रक्तवस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० आदित्यप्रीतिकामः
 मंत्रस्तु ॥ रक्तवस्त्रं सदारम्यमादित्यस्य प्रियंसदा ॥ श्रीकरं रूपं दानित्यमतः शान्तिं प्रय
 च्छमे ॥ इति रक्तवस्त्रदानम् ॥ अथ नीलवस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० बलायुः श्रीवृद्धि
 कामः ॥ मंत्रस्तु ॥ मनोहरं नीलवस्त्रं बलरामप्रियंसदा ॥ आयुर्विवर्धनं श्रीदमतः शान्तिं प्रयच्छ
 मे ॥ इति नीलवस्त्रदानं ॥ अथ चित्रवस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० षण्मुखप्रीतिकामः ॥
 मंत्रस्तु ॥ षण्मुखस्य प्रियं रम्यं चित्रवस्त्रं मनोरमं ॥ तस्मादस्य प्रदानेन शान्तिरस्तु सदा मम
 इति ॥ इति चित्रवस्त्रदानम् ॥ अथ कृष्णवस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० सर्वारिष्टभयपी

डापमृत्युपरिवारायमृत्योः प्रीतिकामश्च इदं कृष्णवस्त्रं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रद-
 दे ॥ मंत्रस्तु ॥ कृष्णं वासः प्रियं मृत्योः सर्वारिष्टविनाशनं ॥ भयपीडामृतिहरमतः शान्तिं प्र-
 यच्छमे ॥ इति कृष्णवस्त्रदानम् ॥ अथ पट्टकूलदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० कीर्तिकांतिस-
 र्वदेवप्रीतिकामश्च० ॥ मंत्रस्तु ॥ पट्टकूलं सदारम्यं पवित्रं कामदं दृणां ॥ विष्णवादीनां प्रीतिक-
 रमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति पट्टकूलदानम् ॥ अथ मृतकपेटदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि०
 पितृप्रीतिकामः० ॥ मंत्रस्तु ॥ कीटजं टसरं पुण्यं मृतकपेटं संज्ञकम् ॥ पितृणां प्रीतिदं यस्मादतः
 शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति मृतकपेटदानम् ॥ अथ ऊर्णावस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० सर्वदेवप्री-
 तिकामः० मंत्रस्तु ॥ ऊर्णावस्त्रं चारुचित्रं देवानां प्रीतिवर्धनं ॥ सुखस्पर्शकरं यस्मादतः शान्तिं
 प्रयच्छमे ॥ इत्पूर्णावस्त्रदानम् ॥ अथ कंबलदानं ॥ स्कन्दि ॥ कंबलः पट्टगर्भश्चेन्महाशान्तिविना-
 शकः ॥ स एव विपरीतश्चेन्महावृष्टिनिनाशकः ॥ संकल्पादि० श्रीविष्णुप्रीतिकामः० ॥ मंत्रस्तु
 शीतवर्षाहरः पुण्यो दृष्टीवलविवर्धनः ॥ कंबलस्य प्रदानेन शान्तिरस्तु सदा मेमेति ॥ इति कंब-
 लदानम् ॥ अथ चित्रकंबलदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतिकामः० ॥
 मंत्रस्तु ॥ ऊर्णापट्टश्चाविकदिः सर्वदेवप्रियः शुचिः ॥ चित्रकंबलदानेन मम संतमनोरथाः ॥

इति चित्रकंचलदानं ॥ अथ ताम्रपात्रदानं ॥ वराहपुराणे । अथातः संप्रवक्ष्यामि पात्रदानमनुत्त
 मं ॥ कृत्वा ताम्रमयं पात्रं यथा विभव विस्तरं ॥ तत्पात्रे हर्मोलक्ष्मीनारयण प्रतिमां उमामहेश्वरप्र
 तिमां च संपूज्य द्विजमपि पूजयित्वा परापवादपैशून्यमभक्ष्य भक्षणादिशरीरोत्थसकलपापना
 शकाम इदं ताम्रपात्रं उमामहेश्वरलक्ष्मीनारायण प्रतिमा सहितं च गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्य
 महं संप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु परापवादपैशून्यादभक्ष्यस्य च भक्षणात् ॥ पापं गात्रोत्थितं ता
 म्रपात्रदानात्प्रणश्यतु इति ॥ एवं सकल्पवाक्यं प्रतिमादिसर्वपात्रदानेषु बोध्यं ॥ इति ताम्रपात्र
 दानं ॥ अथ प्रसंगात्ताम्रदानमपि भविष्ये । संकल्पादि० आरोग्यबलवृद्धिसूर्यप्रीतिकामः०
 मंत्रस्तु ॥ सूर्यप्रीतिकरं ताम्रमारोग्यबलवर्धनं ॥ तस्मादस्य प्रदानेन शांतिरस्तु सदा मम इति ॥
 इति ताम्रदानं ॥ अथ कार्कास्यपात्रदानं ॥ वाराहे । संकल्पादि० कामकृतपापनाशकामः० मंत्र
 स्तु ॥ यानि पापान्यनेकानि कामाकामकृतानि च ॥ कार्कास्यपात्रदानेन तानि नश्यंतु मे सदा इति
 इति कार्कास्यपात्रदानं ॥ अथ प्रसंगात्कार्कास्यदानमपि भविष्ये । संकल्पादि० ब्रह्मविष्णुशिवप्रीति
 कामः० मंत्रस्तु ॥ कार्कास्ये ब्रह्माशिवौ साक्षात्कार्कास्यमेतद्विभावसुः ॥ कार्कास्यं विष्णुमयं यस्मादत
 इति कार्कास्यपात्रदानं ॥ अथ लोहपात्रदानं ॥ भविष्ये । संकल्पादि० लोभा

ज्ञानाज्ञानकृतपापक्षयकामः० ॥ मंत्रस्तु ॥ ज्ञानाज्ञानकृतपापंमयालोभात्कृतंचिरात् ॥
 लोहपात्रप्रदानेनमभशीघ्रंव्यपोहतु ॥ इतिलोहपात्रदानं ॥ अथरौप्यपात्रदानं ॥ विष्णुधर्मं ।
 संकल्पादि० कन्यादूषणपरदाराभिमर्शनादिपापक्षयकामः० ॥ मंत्रस्तु ॥ कन्यादूषणतः
 पापंपरदाराभिमर्शनात् ॥ रौप्यपात्रप्रदानेनतानिर्नश्यंतुमेसदा इति ॥ इतिरौप्यपात्रदानं ॥
 अयसुवर्णपात्रदानं ॥ वाराहे । संकल्पादि० जन्मांतरसहस्रोत्थदुष्कृतनाशकामः० ॥ मंत्र
 स्तु ॥ जन्मांतरसहस्रेषुयत्कृतदुष्कृतंमया ॥ तत्सर्वनाशमायातुस्वर्णपात्रप्रदानतः ॥ इ
 ति ॥ इतिसुवर्णपात्रदानं ॥ अथस्थालीदानं ॥ भविष्ये । कृत्वाताम्रमयींस्थालींपलानांपंच
 भिः शतैः ॥ अशक्तस्तुतदर्पेनतदर्धौघेनवापुनः ॥ अत्यशक्तौमृन्मयींपायसेनपूर्णघृतशर्करा
 शाकजलपात्रयुतांचसवस्त्रांमंडलेसंस्थाप्यगंधमाल्यादिनालंकृत्य ॥ आदित्येऽहनि संक्रांतौच
 तुर्दश्यष्टमीपुच ॥ एकादश्यांतृतीयायांविप्रायप्रतिपादयेत् ॥ अद्येत्यादि० यावज्जीवंसकुटुंब
 स्मयथेष्टमन्नमक्षय्यभोज्यादिलाभकामः इमांस्थालीं पायसपूर्णं घृतशर्कराशाकजलपात्रव
 स्त्राधृतांमंडलस्थांसालंकृतांगोत्रायशर्मणेत्तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु । इमांपायसपूर्ण
 यः स्थालींघृतजलादिभिः ॥ दद्यात्संपत्तिपात्रंस्यादतः पाहिमहेश्वर इति सकलतिथीनाम

मादीनामप्येयमेवमंत्रः ॥ सुवर्णदक्षिणादद्यात् ॥ इतस्त्यालादानं ॥ अथवदपुस्तकं ॥ ६५१ ॥
 नि ॥ वायवीये ॥ अष्टादशपुराणानिसहिरणानिपर्वणि ॥ लिखित्वा यः प्रयच्छेत्तुसविद्यापार
 गोभवेत् ॥ रामायणंभारतंचदत्वास्वर्गमहीयते ॥ धर्मशास्त्रनरोदत्वास्वर्गलोकेमहीयते इति
 भविष्ये ॥ धेनुदानसहस्रेणसम्यग्दत्तेनयत्फलं ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिपुस्तकैकप्रदानतइति ॥
 अथप्रसंगाच्चतुर्दशविद्याउक्तामदनरत्नेनंदिपुराणे ॥ विद्याश्चतुर्दशप्रोक्ताःक्रमेणचयथास्थिताः
 पंडगाश्चतुरोविदाधर्मशास्त्रंपुरातनं ॥ मोमांसातंकशास्त्रंचएताविद्याश्चतुर्दश ॥ आसामवांतरो
 त्पन्नाः पराविद्याः सहस्रशः इति ॥ पुरातनंपुराणं ॥ तंत्रेवकालमाह ॥ चंद्रसूर्योपरागेवासंक्रां
 त्ययनवासरे ॥ शुभेद्विशुभनक्षेत्रेकृत्वामंडलमुत्तमं ॥ चतुरस्रंवितानंचबन्धुपुष्पोपशोभितं ॥
 तत्रन्यस्यासनदिव्यंदिव्यगंधाधिवासितं ॥ तत्रसंस्थापयेद्यंत्रनागदंतमंशुभं ॥ संस्थाप्यपु
 स्तकंतत्रैगमंभारतादिकं ॥ नेगमंवेदपुस्तकं ॥ पुण्यंपवित्रंसंपूज्यवस्त्रालंकारभूषणैः ॥ पूज
 येच्चदिशापालंछोकपालान्यथाक्रमं ॥ कन्याः स्त्रियश्चसंपूज्यामातरः कल्पयेच्चताः ॥ शा
 स्त्रतद्भाषाविदुपिदद्यात्पुस्तकमुत्तमम् इति ॥ अथास्यदानप्रयोगः ॥ यजमानः कृतनित्यकि
 यः शुचिः पुण्यकालेदेशकालौसंकीर्त्यंगोसहस्रदानसमफलवाप्तिस्वर्गलोकेमहिमत्वचतुर्दश

विद्यावेदांगपारगत्वसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुकपुस्तकदानमहंकरिष्येइतिसंकल्प्य
 पूर्वोक्तमंडपादियथाशक्तयाकल्पयित्वा नागमयंत्रेवस्रद्धयवद्धर्णापट्टसूत्रवेष्टितंपुस्तकंसं
 स्थाप्यहैमोसरस्वतीप्रतिमारीप्यभयसिंहं विष्णुंचतत्रावाह्यपरितोलोकपालांश्चावाह्यतत्रमुवा
 सिनीः कुमारीश्चावाह्य यागुंगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती ॥ इंद्राणिमह्वक्तयेवरुणा
 नींस्वस्तये इतिमंत्रेण । यद्वा । देवीवाचमजनयंतदेवास्तांविश्वरूपाः पञ्चवोवदन्ति ॥ सानो
 मंद्रपमूर्जदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैषु इतिमंत्रेणाऽऽवाहितेदेवताः षोडशोपचारैरभ्यर्च्यद्वि
 जंवृत्वायथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिः पूजयेत् ॥ अद्येत्यादि० संकल्पोक्तफलंसंकीर्त्यइदंपु
 स्तकंप्रतिमायुतंसिंहंलृणापट्टवद्धंदृढसूत्रवेष्टितंनागमयंत्रेस्थितंयथाशक्तिसोपस्करंसरस्व
 तीदेवतं गोत्रायशर्मणेषुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रददमममिति ॥ मंत्रौतु ॥ सर्वविद्याश्रया
 यज्ञाः करणंलिखिताक्षरं ॥ पुस्तकस्थप्रदानेनप्रीणातुममभारती ॥ सरस्वतिजगन्मा
 तः शब्दब्रह्माधिदेवते ॥ अस्याः प्रदानाद्वागीशाप्रसन्नाजन्मजन्मनि ॥ ततः सुवर्णदक्षि
 णांदिधात् ॥ इतिपुस्तकदानं ॥ अथरत्नदानं ॥ भविष्ये । माणिक्यंपद्मरागंचवैदूर्यंपद्म
 भवच ॥ मारकतंचगोमेदंपुष्परंगंचमौक्तिकं ॥ हरितंचनवैतानिरत्नान्युक्तानिसूरिभिः इति॥

रत्नदानाद्धरिलक्ष्मीः स्वपदं च ग्रथयच्छति ॥ अद्येत्यादि ० लक्ष्मीनारायणपदावासिकामः ० ॥
 मंत्रस्तु ॥ यस्माद्रत्नेपुसर्वेषु स वै देवाव्यवस्थिताः ॥ तस्माद्रत्नप्रदानेन वाञ्छितं फलमश्नुते ॥
 इति नवरत्नदानानि ॥ मौक्तिकमंत्रस्तु । मौक्तिकं भूषणं विष्णोः श्रियोगौर्याः शिवस्य च ॥
 दानेनास्य सुखं चास्तु ऐहिकास्तुष्मिकं ममेति ॥ अथ प्रवालदानमंत्रस्तु ॥ प्रवालं पुष्टिदं श्रीवकां
 त्तिदं शुभदं तथा ॥ दानेनास्य महत्सौख्यं शान्तिरस्तु सदा मम इति ॥ अथ कर्णभूषणदानमंत्र
 स्तु । भूषणं कर्णयोः स्त्रीणां स्वर्णरत्नं दिदं स्युतं ॥ ताटकस्य प्रदानेन सौभाग्यं वर्धतां मम इति
 अथ मांगल्यमणिदानमंत्रस्तु ॥ मांगल्यमणयो लक्ष्म्या गौर्याः प्रीतिकराः सदा ॥ तस्मादेयां
 प्रदानेन शान्तिरस्तु सदा ममेति ॥ हरिद्रादानमंत्रस्तु ॥ गौर्याः प्रीतिकरानित्यं हरिद्रासर्वकाम
 दा ॥ तस्मादस्याः प्रदानेन सौभाग्यं जन्म जन्मनि इति ॥ कुंकुमदानमंत्रस्तु ॥ कुंकुमं शोभ
 नं रम्यं सर्वदामंगलप्रदं ॥ दानेनास्य महत्सौख्यं सौभाग्यं स्यात्सदा मम इति ॥ सिंदूरदानमंत्रस्तु
 सिंदूरं शोभनं रम्यं गणेशस्य प्रियं परं ॥ दानेनास्य परालक्ष्मीः स्थिरा मे चास्तु संतति रिति ॥
 कस्तूरीदानमंत्रस्तु ॥ कस्तूरीभोगदाभ्यां देवमर्त्यं जनप्रिया ॥ दानेनास्याः सुखं भोगः शां
 तिरस्तु सदा मम ॥ इति ॥ कर्पूरदानमंत्रस्तु ॥ कर्पूरं शीतलं चारु देवर्षिगुरुसेवितं ॥ तस्माद

स्यप्रदानेनलक्ष्मीस्तिष्ठतुमद्वहे ॥ तथा ॥ कर्पूरंरुचिरंविप्रगृह्णामंमुपूजितं ॥ पुण्यगंधस्थि
 तासामेकमलाप्रीयतामिति ॥ नानासुगंधद्रव्यदानमंत्रस्तु ॥ गंधोमनोहरोदिव्यः शान्तिदःसु
 खदस्तथा ॥ तस्मादस्यप्रदानेनसुगंधःस्यात्सदाममइति ॥ इतिभविष्यपुराणेक्तनानाद्रव्य
 दानमंत्राः ॥ अथदेवगलंतिकादानं ॥ भविष्यपुराणे । वसंतसमंज्ञात्वागत्वादेवालयंशुभं ॥
 शिवस्य विष्णोरर्केस्यइष्टदेवस्यवापुनः ॥ सर्वतंकारयेत्कुंभंसच्छिद्रंदेवमस्तके ॥ दिवारात्रौ
 स्रवैदेवंजलंमासचतुष्टयं ॥ स्रवत्तद्विदुसंख्याकान्स्वर्गलोकेमहीयते ॥ अत्रप्रयोगस्तु ॥ वसंते
 शुभादिनेस्थिरलगादौकृतनित्यक्रियः आचम्यप्राणानायम्य अद्येत्यादि० देवशिरसिस्रवज्ज
 लंविदुसमंख्याकाब्दशिवपुरादिनिवासकामोमासचतुष्टयादिवारात्रौ च देवगलंतिकादानंकरिष्ये
 इतिसंकल्प्य ॥ प्रासादंसम्यक्प्रक्षाल्यदेवंपंचामृताद्युपचारैरभ्यर्च्यदेवगलंतिकांबघ्नीया
 त् ॥ मंत्रस्तु । स्कांदे ॥ ॐ नमः शंकरः शंभुर्भवाधाताशिवोहरः ॥ प्रीयतामिमहारुद्रोजल
 सेकप्रदानतः इति ॥ एवंमासचतुष्टयंदेवगलंतिकादानंकृत्वाअंतेप्येवंपंचामृतादिपूजांकृत्वाय
 थाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वातेभ्योदक्षिणांदद्यादिति ॥ त्रयाणामपिजीवानामुदकंजीविनंस्मृ
 तं ॥ पवित्रममृतंयस्मात्तेदंयपुण्यमिच्छता इति ॥ इतिस्कांदोक्तदेवगलंतिकादानं॥अथप्र

पादानम् ॥ भविष्ये ॥ अतस्तिफाल्युनेमासिप्राप्तेचैत्रमहोत्सवे ॥ पुण्योद्विप्रकथितमंडपं
 कारयेत्ततः ॥ इति ॥ पुरमध्येचतुष्पथेजलरहितमार्गवृक्षमूलेप्रामंडपंकारयित्वातन्मध्ये
 सुगंधकान्जलकुभान्संस्थाप्यप्रपापालकंवटुत्रंसंस्थाप्यप्रार्थयेत् ॥ प्रपेयंसर्वसामान्याभूते
 भ्यःप्रतिपादिता ॥ अस्याःप्रदानात्सकलाममसंतुमनोरथाः इति ॥ ततोऽनिवारितंदेयंतोयं
 मासचतुष्टयं ॥ त्रिपक्षवामहारजजीवानांजीवनंपरं ॥ प्रत्यहंकारयेत्तस्यांभोजयेच्छक्तितोद्वि
 जान् ॥ अनेनविधिनायस्तुग्रीष्मेतापप्रणाशनं ॥ पानीयमुत्तमंदद्यात्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ क
 पिलाशतदानस्यसम्यग्दत्तस्यत्फलं ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिसर्वदेवैःसुपूजितः इति ॥ इति
 प्रपादानं ॥ अथैहमंतिकेऽग्निदानं ॥ भविष्ये । अग्निहेमंतशिशिरऋतौतीर्थसुरालये ॥ मठे
 देवालयेचैवअग्निप्रज्वालयेत्तुयः ॥ पट्टिर्वपसहस्राणिस्वर्गलोकैर्महीयतेइति ॥ तथाप्रज्वालये
 दद्विसेवनार्थंद्विजन्मनां ॥ दातव्योदीपकोऽखंडोदेवमुद्दिश्यमाधवम् ॥ इतिमाधवोक्तश्च ॥
 इतिहेमंतशिशिरऋतावग्निदानं ॥ अथदीपदानं ॥ संवर्तः । देवागारेद्विजागारेदीपंदत्वाच
 तृष्पथे ॥ मेधावीज्ञानसंपन्नश्चक्षुष्मांश्चसदाभवेत् इति ॥ तथोत्तरायणेदोपदानमतिप्रशस्तं ॥
 मंत्रस्तु ॥ दीपदानप्रदोऽनित्यदेवतानांप्रियःसदा ॥ दातेनास्यभवेत्सौख्यंशान्तिर्मेवाच्छितंफलं ॥

सज्योतिस्तैलपात्रंचदीपंवाहुसमुन्नतं ॥ सुखंस्यादस्यदानेनशान्तिरस्तुसदामम इति ॥ इतिदी
पदानं ॥ अथपांथपरिचर्या ॥ भविष्ये । पांथंपरिचरेद्यस्तुशयनासनभोजनैः ॥ सस्वल्पेनप्रयासे
नजयतिक्रतुयाजिनम् इति ॥ तथा । अप्रणोद्योऽतिथिः सायमपिवाभूतुणोदकैः । इति याज्ञ
वल्क्यः । प्रचेता अपि । यः प्रातर्वैश्वदेवांतेसायंवागृहमागतः ॥ देववत्पूजनीयोऽसौसूर्योऽढः
सोतिथिः स्मृतः ॥ इति । तथा । दिवातिथौतुविमुखेगतेयत्पातकंनृणां ॥ तदेवाष्टगुणंपुंसांसू
र्योढेविमुखेगते ॥ तस्मात्स्वशक्त्याराजेंद्रसूर्योऽढ मतिथिनरः ॥ पूजयेत्पूजिते तस्मिन्पूजिताः
सर्वदेवताः ॥ इति ॥ इतिपांथपरिचर्या ॥ अथगोपरिचर्या ॥ विष्णुः । गवांकंङ्कयनंचैवसर्वकल्म
पनाशनं ॥ गवांश्रासप्रदानेनस्वर्गलोकेमहीयते इति ॥ श्रासप्रदानमंत्रस्त्वपराकं ॥ सुरभित्वंजग
न्मातर्नित्यंविष्णुपदेस्थिता ॥ सर्वदेवमयेश्रासंमयादत्तामिश्रमा ॥ प्रार्थनमंत्रस्तु । ततः । सर्वदे
वमयेदेविसर्वदेवरलंकृते ॥ मातर्भमाभिलपितंसफलंकुरुनदिनि ॥ इतिप्रार्थयेत् ॥ इतिगोपरि
चर्या ॥ अथधर्मवटदानं ॥ विष्णुः । शीतलेनसुगंधेनवारिणापूरितंवटं ॥ शुक्लचंदनलिप्तांगं
पुष्पदामोपशोभितं ॥ दध्योदनभृतंकुर्याच्छ्रावंतस्यचोपरि ॥ उपानच्छत्रसंयुक्तंधर्मोख्यं
कल्पयेद्धटम् ॥ पुष्पाक्षतान्गृहोत्वातुइममंत्रमुदीरयेत् ॥ नमोस्तुविष्णुरूपायनमः सागरसं

भव ॥ अपापूर्णेद्धरास्मांस्त्वंदुःखसंसारसागरात् इति ॥ प्रार्थनामंत्रस्तु । उदङ्कुभोमयाव
 तोग्रीष्मकालेदिनेदिने ॥ शीतोदकप्रदानेनप्रीयतामधुसूदनः इति ॥ भविष्ये । प्रत्यहंधर्म
 घटकोवस्त्रसंवेष्टितो नवः ॥ ब्राह्मणस्यगृहेदेयः शीतामलजलः शुचिः ॥ वसंतग्रीष्मयोर्म
 ध्येपानीयं यः प्रयच्छति ॥ पलेपलेसुवर्णस्यफलमाप्नोतिमानवः ॥ मार्गशीर्षात्समारभ्यउदङ्कु
 भंतुयः क्षिपेत् ॥ दिनेदिनेसहस्रस्यगवादानफलंलभेत् इति ॥ उद्यापनंतुमासिमार्गशीर्षमासिकार्यं ॥
 भविष्ये । मंडकावेष्टिकाभिश्चपक्वान्नैः सर्वकामिकैः ॥ उद्दिश्यशंकरंविष्णुब्रह्माणमथवापेत्
 न् ॥ ततः सतिलंश्रोक्ष्यनेनमंत्रेणदद्यात् । एषधर्मघटोदतोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ अस्यप्र
 दानात्सकलाममसंतुमनोरथाः इति ॥ अनेनविधिनायस्तुधर्मंकुंभंप्रयच्छति ॥ वसंतग्रीष्म
 समयेगोप्रदानफलंलभेत् इति ॥ इतिधर्मघटदानं ॥ कलशदानमंत्रस्तु ॥ कलशः
 शुभदोभव्योजलेनपरिपूरितः ॥ दानेनास्यमहत्सौख्यंशान्तिरस्तुसदामम इति ॥ जलपात्रदा
 नमंत्रोऽपि ॥ वारिणापूरितंपात्रंतापत्रयहरंशुभं ॥ देवर्षिपितृस्यर्थंशुहाणंसुरसत्तम ॥ इति ॥
 अथयज्ञोपवीतदानं ॥ बौधायनः । यज्ञोपवीतदानेनजायतेब्रह्मवर्चसी ॥ तस्मात्तानिप्रदेया
 निब्राह्मणेभ्योविपश्चिता इति ॥ इत्युपवीतदानं ॥ हेमाद्रौ । माघेतिजलदानत्पापनाशः ॥ या

म्यलोकजयकामश्चफालगुनेप्रियं गुदानाच्छक्ष्मीवान्भवति ॥ चैत्रेचित्रवस्त्रदानात्सौभाग्यवा
नृ ॥ वैशाखेअपूपदानात्स्वर्गलोकवासिः ॥ ज्येष्ठेछत्रदानात्सर्वान्कामानवाप्नोति ॥ आपाठेच
दनकर्पूरदानात्फलतिशयः । श्रावणेवस्त्रदानान्महाफलं । भाद्रेफाणितदानात्फलतिशयः ।
फाणितलोकैकाकवीतिप्रसिद्धा । आश्विनेघृतदानेनरूपवान् । कार्तिकेदीपाव्रदानाच्चानर्घफ
लम् । मार्गशीर्षेलवणदानाद्रूपवान् । पौषेस्वर्णदानानुष्टिमान् । सर्वमासशुक्लपक्षेषुपु
ष्पदानान्महालक्ष्मीमवाप्नुयात् ॥ कृष्णपक्षेषुफलदानात्फलतिशयः ॥ इतिमासपक्षदा
नानि ॥ अथाधिमसिदानम् ॥ हेमाद्रौपाद्रे । अधिमासेतुसंप्राप्तेगुडसर्पिर्गुतानिच ॥ चंद्रवद्व
तुलान्यंगव्रीहिपिष्टकृतानिच ॥ साज्यानिदधिमिश्राणिअधिमासेनृपोत्तम ॥ त्रयस्त्रिंशदपूपानि
दातव्यानिदिनेदिने ॥ व्यतीपातदिनेयद्वाद्वादश्यामथवानृप ॥ पौर्णमास्याममायांवानवम्यां
वाचतृपोत्तम ॥ अष्टम्यामथपंचम्यांकुर्याद्भूतमनुत्तमम् ॥ अधिमासेतुसंप्राप्तेत्रयस्त्रिंशत्तुदेव
ताः ॥ उद्दिश्यापूपदानेनपृथ्वीदानफलंलभेत् ॥ देवतानामानितुभविष्ये ॥ विष्णुं १ जि
ष्णुं २ महाविष्णुं ३ हरिं ४ कृष्ण ५ मधोक्षजं ६ केशवं ७ माधवं ८ राम ९ मच्युतं १०
पुरुषोत्तमं ११ ॥ गोविंदं १२ वामनं १३ श्रीं १४ श्रीकंठं १५ विश्वसाक्षिणं १६ ॥ नारा

यर्णं १७ मधुरिषु १८ मनिरुद्धं १९ त्रिविक्रमं २० ॥ वासुदेवं २१ जगद्योनि २२ मन
 तं २३ शेषशायिनं २४ ॥ संकर्षणं २५ प्रद्युम्नं २६ दैत्यारिं २७ विश्वतोमुखं २८ ॥ जना
 र्दनं २९ धरावासं ३० दामोदर ३१ मघार्दनं ३२ ॥ श्रीपतिं ३३ चत्रयस्त्रिशदु
 दिश्यं प्रतिनामभिः ॥ त्रयस्त्रिशदपूपा नि कां स्य पात्रे नि धाय च ॥ स घृतं सहिरण्यं च ब्राह्मणाय नि
 वेदयेत् ॥ अद्येत्यादि० ममेह फलावाप्तिविष्णवादि श्रीपत्यंताः त्रयस्त्रिशदेव ताडहिश्य श्रीपु
 रुषोत्तमभास्करप्रीतये इदं वायनकं त्रयस्त्रिशदपूपोपेतकां स्य पात्रं सवर्णघृततांबूलदक्षिणादि
 सोपस्करं श्रीविष्णुरूपाय ब्राह्मणाय गोत्राय शर्मणे सुपूजाय तु भ्यमहं संप्रददं नममेति दद्यात् ॥
 दानमंत्रस्तु ॥ विष्णुरूपी सहस्रांशुः सर्वपापप्रणाशनः ॥ अपूपात्रप्रदानेन मम पापं व्यपोहतु ॥
 नारायणजगद्बीजभास्करप्रतिरूपक ॥ दानेनानेन पुत्रांश्च संपदं चाभिवर्धय ॥ यस्य हस्ते गदा
 चक्रं गरुडो यस्य वाहनं ॥ शंखः करतले यस्य स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥ कलाकाष्ठादिरूपेण नि मे
 पंचटिकादिना ॥ यो वंचयति भूतानि तस्मै कालात्मने नमः ॥ कुरु क्षेत्रमयं देशः सूर्यपर्वद्विजो
 हरिः ॥ पृथ्वीसममिदं दानं गृहाण पुरुषोत्तम ॥ मलानां च विशुद्धार्थं पापप्रशमनाय च ॥ पुत्र
 पीत्राभिवृद्धार्थं प्रदत्तं तव भास्कर ॥ मंत्रैरेतैश्च यो दद्यात् त्रयस्त्रिशदपूपकान् ॥ प्राप्नोति विपुलां

लक्ष्मीपुत्रपौत्रादिसंततिम् ॥ इत्युक्तं महाभारते ॥ एतन्मलमासव्रतंतुदानरूपं सर्वोपा नित्यं ॥
मलमासं यदा प्राप्य संध्योपासनतर्पणं ॥ श्राद्धादिनियमं जाप्यं निष्फलं तद्व्रतं विना इति ॥ भविष्ये
अकरणे प्रत्यवायोक्तं ॥ इत्यधिमासे दानरूपव्रतं ॥ अथ प्रातर्नित्यं घृतपात्रच्छायादानं ॥ भविष्ये ॥
कास्य पात्रे स्थिता ज्यं च आत्मरूपं निरीक्ष्यतु ॥ समुवर्णतु यो दद्यात्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ अद्येत्या
दि ० ममैतच्छरीराविच्छिन्नसमस्तपापक्षयसर्वग्रहपिडाशान्तिशरीरेत्थार्तिनाशाय प्रसादवां
छायारोग्यादिसर्वसौभाग्यप्राप्तये सौख्यप्राप्तये वा इदं स्वदेहच्छायावीक्षितज्यपूरितकांस्यापात्रं
समुवर्णं विष्णुदेवतं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहंसं प्रददेनममेति ॥ मंत्रौतु ॥ यालक्ष्मीर्य
त्र मे दौस्थ्यं सर्वगसमुपस्थितं ॥ तत्सर्वं न शयाज्यत्वं श्रयमायुश्च वर्धय ॥ आज्यं तेजः समुद्दिष्टमा
ज्यं पापहरं परं ॥ आज्यं सुराणामाहारः सर्वमाज्ये प्रतिष्ठितं ॥ आज्यपात्रप्रदानेन शान्तिरस्तु सदा म
म ॥ इति नित्यच्छायादानं ॥ अथ संक्रांतिदानं ॥ विश्वामित्रः ॥ मे पसंक्रमणे भानो मे षदानं महाफलं ॥
वृषसंक्रमणे दानं गवां प्रोक्तं तथैव च ॥ वस्त्रान्नदानपानानि मिथुने विहितानि तु ॥ धृतधेनुप्रदा
नं तु कर्कटे च विशिष्यते ॥ सिंहे च विहितं पात्रं दद्याद्द्विसमुवर्णकं ॥ कन्याप्रवेशे वस्त्राणां सुरभी
णां तथैव च ॥ तुलाप्रवेशे धान्यानां बहुबीजफलान्यपि ॥ कीटप्रवेशे वस्त्राणां विद्मनां दानमेव च ॥

कीटोवृश्चिकः ॥ धनुः प्रवेशेवस्त्राणायानानादानमुच्यते ॥ इषप्रवेशेदारूणादानमग्रेस्त
 थैवच ॥ झपोमकरः ॥ कुंभप्रवेशेदानंतुंगवामंबुतुणस्यच ॥ मीनप्रवेशेद्व्यम्लानमालानाम
 पिचोत्तमम् ॥ दानान्यथैतानिमयाद्विजद्रूपोक्तानिकालेतुनरश्चदत्त्वा ॥ प्राप्नोतिकामंमनसि
 स्वर्भाष्टतस्मात्प्रशंसंतिहिकालदानम् इति ॥ अत्रकालःसमयः ॥ इतिसंक्रांतिदानानि ॥
 अथनानाधान्यदानमंत्राः ॥ हेमाद्रौदानकांडे । देयतद्योजयेत्पूर्वततोविप्रप्रपूजयेत् ॥ त
 सन्मंत्रैः प्रदद्याद्वै सर्वदानेष्वायंविधिः इति ॥ तत्रादौतंडुलदानमंत्रः । पावनाः सर्वयज्ञे
 पुप्रशस्ताहोमकर्मणि ॥ तंडुलानांप्रदानेनप्रीयतामग्निदेवता ॥ तथा ॥ व्रीहिजास्तंडुलाः शु
 द्धाः पितृदेवद्विजप्रियाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनसर्वकामाश्चमेसदा ॥ व्रीहिदानमंत्रस्तु ॥ ब्रह्म
 णानिर्मिताः पूर्वव्रीहयोयज्ञसाधनाः ॥ अनेनव्रीहिदानेनममसंतुमनोरथाः इति ॥ यवदानमंत्र
 स्तु ॥ धान्यराजाश्चमांगल्येद्विजग्रीतिकरायवाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनममास्त्वभिमतंफलं ॥
 तथा ॥ पूर्वमेवहियज्ञार्थनिर्मिताब्रह्मणायवाः ॥ अनेनयवदानेनकांतिरस्तुसदामम इति ॥ गो
 धूमदानमंत्रस्तु ॥ धान्यचूडामणेर्जंबूद्वौपेगोधूमसंभवः ॥ गंधर्व सौख्यतृप्तिः स्यादतः

पांप्रदानेनशान्तिःस्वस्त्ययनमम इति ॥ माषदानमंत्रस्तु ॥ यस्मान्मधुवधेकाले विष्णु
देहसमुद्भवाः ॥ पितृणांचृतिदामापाअतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ चणकदानमंत्रस्तु ॥
पुरागोवर्धनोद्धारसमयेकृष्णभक्षिताः ॥ चणकाः सर्वपापघ्ना अतः शान्तिप्रयच्छमे ॥
कुलित्यदानमंत्रस्तु । अग्निगर्भोद्भवाः सौम्या बलरोगयशःप्रदाः ॥ कुलित्यानांप्र
दानेनशान्तिरस्तुसदामम इति ॥ तिलदानमंत्रस्तु । तिलाः पापहरानित्यंविष्णुदेहसमुद्भ
वाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनपापनाशनमुच्यते इति ॥ स्वर्णतिलदानमंत्रस्तु । तिलाः स्वर्णम
यादेवदुरितक्षयकारकाः ॥ विष्णुप्रीतिकरानित्यमतःशान्तिप्रयच्छमे ॥ अथसामान्यतः
सर्वधान्यमंत्रस्तु । धान्यकरोतिदातारमिहलोकैकपरत्रच ॥ तस्मादस्यप्रदानेनममसंतुमनोर
था इति ॥ समुवर्णतिलपात्रदानमंत्रस्तु । तिलाः पुण्याः पवित्राश्चसर्वपापहराः शुभाः ॥
शुक्लाश्चैवतथाकृष्णाविष्णुगात्रसमुद्भवाः ॥ दानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥ तिल
पात्रप्रदानेननानिश्च्यंतुमेसदेति ॥ निष्पावदानमंत्रस्तु ॥ निष्पावानिर्मिताः पूर्वलोकानां
हितकाम्यया ॥ तस्मादेपांप्रदानेनमपापंव्यपोह्यतु इति ॥ प्रियंगुदानमंत्रस्तु । प्रियंगवःप्रि
यायस्मादग्नेश्चहव्यसाधनाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनप्रीणातुपुरुषोत्तमः इति ॥ इयामाकदानमंत्र

स्तु । इयामाकास्तुसदापुण्याः पवित्रायज्ञसाधनाः ॥ अतस्तेपांप्रदानेनपावकौघरदःसदा
 इति ॥ कोद्रवदानमंत्रस्तु । कोद्रवानिर्मितादैवैः प्राणिनाजीवनायैवै ॥ तस्मादेपांप्रदानेनप्री
 णातुपुरुषोत्तमः इति ॥ लंकदानमंत्रस्तु । वातप्रवर्धकालंकाचलदः पुष्टिकारकाः ॥ प्राणि
 प्रीतिकरानित्यमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ यावनालदानमंत्रस्तु । यावनालाः प्रीतिकराः कांति
 पुष्टियलप्रदाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनसस्यपूर्णगृहंमम इति ॥ अथमसुरिकादानमंत्रस्तु । सब
 लकलामसूरास्तुदुरितक्षयकारकाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनविष्णुः प्रीतिकरोमम इति ॥ सामा
 न्यधान्यमंत्रस्त्वचोच्यइतिहेमाद्रौनानाधान्यमंत्राः ॥ अयान्नदानमंत्राअपितत्रैव ॥ आदोपाय
 सदानमंत्रस्तु ॥ पायसंशर्करायुक्तंसघृतंकांस्यभाषने ॥ प्रदानान्मेफलंचास्तुऐहिकामुष्मिकं
 चयत् इति ॥ क्षीरकमंडलुदानमंत्रस्तु ॥ सूर्यमंडलसंभूतागव्यदुग्धयुताः प्रियाः ॥
 जनार्दनादिदेवानामतःपाहिसनातन इति ॥ ओदनमंत्रस्तु । अन्नब्रह्ममयंसाक्षान्नरा
 णाजीविरक्षणं ॥ ओदनस्यप्रदानेनममंसंतुमनोरथाः इति ॥ दध्यन्नदानमंत्रस्तु । चंद्रमंड
 लमध्यस्थंचंद्रांबुदसमप्रभं ॥ दध्यन्नंचास्यदानेनप्रीयतांवागमनोमम इति ॥ कुसरान्नदान
 मंत्रस्तु । कुसरात्रंस्वादुवर्षेदेवानांप्रीतिवर्धनं ॥ धृतव्यंजनसंयुक्तंदत्वारोगैर्विमुच्यते इति ॥

नानाभक्ष्यदानमंत्रस्तु । केशवस्यप्रियाभक्ष्याः शंभुब्रह्मादितुष्टिदाः ॥ पृथग्विधापूपकाद्या
यच्छंतुचलमौरसम् इति ॥ सर्वान्नदानमंत्रस्तु । अन्नमेवयतोलक्ष्मीरन्नमेवजनार्दनः ॥ अन्नं
ह्याखिलत्राणमस्तुमेसर्वजन्मनि इति ॥ इतिहेमाद्र्युक्तान्नदानमंत्राः ॥ अन्येऽपिकेचनमंत्रास्तत्र
त्याएव ॥ सक्तुदानमंत्रस्तु । प्राजापत्यायतः प्रोक्ताः सक्तवोयज्ञकर्मणि ॥ तस्मादेपांप्रदाने
नम्रीयतामिप्रजापतिः इति ॥ शर्करादानमंत्रस्तु । अमृतस्यकुलोत्पन्नाइक्षवोऽप्यथशर्करा ॥
सूर्यप्रीतिकरानित्यमतः शांतिं प्रयच्छमे ॥ तथा । शर्करेश्वरसोद्भूतासदास्वाद्भुकराप्रिया ॥ दाने
नास्यास्तुमेनित्यंतुष्टाः स्युर्द्विजदेवताः इति ॥ गुडदानमंत्रस्तु । प्रणवः सर्वमंत्राणां नारीणां पार्वती
यथा ॥ तयारसानां प्रवरः सदैवैश्वरसोमतः ॥ ममतस्मात्परां शांतिं ददस्व गुडसर्वदा इति ॥
इक्षुदंडदानमंत्रस्तु । इक्षुदंडं गुरुतरं रसालं सर्वकामदं ॥ दानेनानेन तस्याशुप्रीयतां परमेश्वरः
इति ॥ मधुदानमंत्रस्तु । यस्मात्पितृणां श्राद्धेषु पीतं मध्वमृतोद्भवं ॥ सदा तस्य प्रदानेन मोक्षः
स्याद्दुःखसागरात् ॥ घृतदानमंत्रः । कामधेनोः समुद्भूतं देवानामुत्तमं हविः ॥ आयुर्विवर्धनं
दातुराज्यं पातु सदैव माम् इति ॥ तैलदानमंत्रः । तैलं पुष्टिकरं नित्यमायुर्धृद्धयवनशानं ॥ अ
मांगल्यहरं श्रीमदतः शांतिं प्रयच्छमे इति ॥ नवनीतदानमंत्रस्तु । कामधेनोः समुद्भूतं विष्णोः

प्रतिकरं परं ॥ नवनीतप्रदानेन वलं पुष्टिं च मेऽच्युतेति ॥ तथा । क्षीरार्णवसमुद्भूतं विष्णोस्तुष्टि
 करं सदा । नवनीतप्रदानेन वा छितं चास्तु मे सदा इति ॥ क्षीरदानमंत्रः । अलक्ष्मिहरणं नित्यं सौ
 भाग्यवलवर्धनं । क्षीरं मंगलमायुष्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ तथा । शिशूनां जीवने क्षीरं पितृदेवप्रियं स
 दा ॥ कान्तिदं पुष्टिदं नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे इति ॥ दधिदानमंत्रः । क्षीरेणा म्लंसमुद्भूतं देवपितृ
 नृतिवं ॥ दधिस्यान्मेऽमृतं नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे इति ॥ तक्रदानमंत्रः । तक्रं दधिसमुद्भूतं प्राणि
 नां तृप्तिदं परं ॥ अतस्त्वस्य प्रदानेन शान्तिरस्तु सदा मम इति ॥ पुष्पदानमंत्रः । मनोहराणि पुष्पाणि
 सदा देवप्रियाणि च ॥ अतस्तेषां प्रदानेन मम संतु सुराः प्रियाः इति ॥ फलदानमंत्रः । मनोहराणि
 रम्याणि नित्यं स्वादुराणि च ॥ फलानां संप्रदानेन संततिस्त्वमलमम ॥ इति । तथा । फलानि
 मधुराणि हि मुनिदेवप्रियाणि च ॥ तस्मात्तेषां प्रदानेन सफलमिमनोरथाः इति ॥ तांबूलदानमंत्रः ।
 सोपस्करं च तांबूलं सर्वदामंगलं प्रियं ॥ प्रियं चैव तु देवानां सांगंध्यवदनेऽस्तु मे इति ॥ पादुका
 दानमंत्रः । कंटकोच्छिष्टपृषपापाणवृश्चिकादिनिवारणे ॥ पादुके संप्रदत्ते मे द्विजप्रीत्या प्रगृह्यताम्
 इति ॥ उपानदानमंत्रः । उपानहौ प्रदत्ते मे कंटकादिनिवारणे ॥ सर्वमार्गे पुसुखदे अतः
 शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ छत्रदानमंत्रः । इहामुत्रा तपत्राणं कुरु मे केशव प्रभो ॥ छत्रं त्वत्प्रीतये द

तंममास्तुचसदाशुभम् इति ॥ चामरदानमंत्रः । शशांककरसंक्रां हिमंडिंडीरपांडुरं ॥
 प्रोत्सारयाशुदुरितं चामरामरवल्लभ इति ॥ पत्रिकादानमंत्रः । पत्रिकासर्वजंतूनां शैत्यानंदक
 रीशुभा ॥ देवद्रुप्रीतयेदत्ता अतः शान्तिप्रयच्छमे इति ॥ व्यजनदानमंत्रः । व्यजनं वायुदेव
 त्यंग्रीष्मकाले सुखप्रदं ॥ अस्य प्रदानात्सकलाममसंतु मनोरथाः इति ॥ दर्पणदानमंत्रः ॥
 दर्शनेन त्वमादर्शनृणां मंगलदायकः ॥ सर्वसौभाग्यसत्कीर्तिर्निर्पलं ज्ञानमस्तु मे ॥ अथ कूष्मां
 डादिदानं ॥ भविष्ये । ब्रह्महत्यादिपापघ्नं कूष्मांडं सुखसौख्यदम् ॥ कार्तिकेयसप्तम्यां दद्या
 त्पुण्यदिनेष्वपि इति ॥ अद्येत्या० मम ब्रह्महननादिसमस्तपापक्षयपूर्वकं बहु पुत्रपौत्रसौभाग्यादि
 सकल मनोरथावासिकूष्मांडवीजसमसहस्रसंख्याका बद्धब्रह्मलोकनिवाससिद्धये इदं कूष्मांडफलं
 बहुवीजाढ्यं घृतं हुतं तिललितं मुक्ताप्रवालरत्नहेमफलतांबूलवस्त्रादियुतं गोधूमराशिस्थितं वन
 रूपतिदैवतं सुवर्णदक्षिणायुतं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रदं देनममेति द्विजहस्ते फलं
 दद्यात् ॥ दानमंत्रस्तुतैव । ब्रह्महत्यादिपापघ्नं ब्रह्मणानिर्मितं पुरा ॥ कूष्मांडं बहुवी
 जाढ्यं पुत्रपौत्रादिवृद्धिदं ॥ मुक्ताप्रवालहेमादियुक्तं दत्तं तव द्विज ॥ अनंतपुण्यफलदम
 तः शान्तिप्रयच्छमे ॥ इतिकूष्मांडदानं ॥ अथ देशविशेषेण मकरसंक्रांतौ सौभाग्यवतीनां दान

विशेषवक्तोहेमाद्रौव्यासेन ॥ सौभाग्यद्रव्यदानं च स्त्रीभिः कार्यं प्रयत्नतः ॥ सभर्तृकाभिः सं-
क्रांतौ फलादीनां मृगेरवौ ॥ दानं पौंड्रशंख्याकर्मकस्य फलस्य च ॥ हेमराजतर्कास्थानां भा-
जनानि यथा भवेत् ॥ वर्धितफलदानमंत्रः ॥ सतिलगुण्डसंयुक्तं संप्रीतिकरं नृणां ॥ वर्धितं संगृ-
हणे दमतः शान्तिं प्रयच्छमे इति ॥ सतिलगुण्डापिष्टासदानमंत्रः ॥ मकरैर्केतुसंप्राप्तेऽप्रासस्ति
लगुडोद्विजे ॥ दानेन पुत्रसौभाग्यं धनधान्यं सदास्तु मे ॥ भांडदानमंत्रः ॥ हिरण्यादीनि भांडा-
नि पात्राणि मृन्मयानि च ॥ गृहाणेमानि वैयस्माद्भास्करः प्रीयतां मम ॥ गोधूमपिष्टदानमंत्रः ॥
गोधूमजनितां पिष्टं शर्कराघृतसंयुतम् ॥ द्विजवर्यं गृहाण त्वमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ शूर्पस्था-
द्रतं बुलदानमंत्रः ॥ तंडुलाः शालिजाः शुक्लाः सार्द्राः शूर्पे व्यवस्थिताः ॥ संप्रदानेन वै ते
पांशांतिरस्तु सदा मम ॥ पायसपूरितं कांस्यपात्रदानमंत्रः ॥ सौभाग्यभाजनं कांस्यं पायसां न्नि-
नपूरितम् ॥ दानेनानेन सौभाग्यं शान्तिरस्तु सदा मम इति ॥ फलपुष्पसहितकदलीस्तंभदान
मंत्रः ॥ कदलीसर्वदोषघ्नी हि मवर्णा च रावृता ॥ दानेनास्याः पुत्रपौत्रसौभाग्यं चास्तु मे सदा इति ॥
सौभाग्यद्रव्ययुतशूर्पदानमंत्रः ॥ सकंचुकं वस्त्रयुग्मैस्तथा कर्णावतंसकैः ॥ कंठसूत्रादिशूर्पस्य
दानात्पातु शिवामम ॥ जानकीप्रीतये शूर्पपंचकदानमंत्रः ॥ रामपत्नि महाभोगे सौभाग्यद्र-

व्यसंस्थिते ॥ गृह्णानेमानिशूपाणि सोपस्कराणि जानकि ॥ सौभाग्यं भाग्यमारोग्यं सुतसौख्यं
सदास्तु मे इति ॥ अथ षोडशविभेभ्यः सांगपोडशपोडशफलदानानि ॥ भविष्यपुराणे । दानं
पोडशसंख्याक्रमैककस्यफलस्य च ॥ एवं षोडशविभेभ्यो दत्त्वेप्सितमवाप्नुयात् इति ॥ अथ
त्यादि० मम समस्त पापक्षयपूर्वकसकलसौभाग्यस्त्रीपुत्रपौत्रादीप्सिताऽनंतफलावाप्तये दी
यमानफलसमसंख्यवर्षसहस्रावच्छिन्नदेवांगनाभोगोत्तरानेकसुखावाप्तिकामश्च नानानामगो
त्रेभ्यः षोडशसंख्याक्रमैकैः सुपूजितेभ्यः ब्राह्मणेभ्य इमानि षोडशसंख्याकान्यसुकफ
लान्यैकैकस्मै सगोधूमतां वूलफलदक्षिणायुतानि वनस्पतिदेवतानि दातुमहमुत्सृजेनममेति द
त्त्वा प्रणमेदिति ॥ दानमंत्रः ॥ फलैः षोडशसंयुक्तं स्वर्णधान्यादि संयुतं ॥ द्विजवर्यगृहाण त्वं मम सं
तुमनोरथाः इति ॥ इति षोडशिकाफलदानं ॥ अथ व्यतीपाते सुवर्णदानमाह ॥ हेमाद्रौ ॥ शंक्रुकर्ण
प्रलंबोष्ठलंबदूर्ध्वनासिक ॥ अष्टनेत्रचतुर्वक्त्रविस्तीर्णशतयोजन ॥ व्यतीपातनभस्तेऽस्तु सो
मसूर्यसुतप्रभो ॥ यत्किंचिदीयते स्वर्णमेरुतुल्यं तु तद्भवेत् इति ॥ अद्येत्या० मम समस्त पापक्षय
पूर्वकहेममयहिमाचलदानसमफलावाप्त्यक्षयसुराश्रीसूर्यजनार्दनप्रीतये हृदं सुवर्णमग्निदेवतंस
दक्षिणंगोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ दानमंत्रः ॥ गुंजामात्रमिदं स्वल्पं

हेमविप्रकरेऽपि ॥ हिमाचलमितंभूत्वाप्रीयतामिजनार्दनः इति ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थ
 मितिवा । इतिव्यतीपातेसुवर्णदानमंत्रः ॥ अथाश्वत्थसेवनं ॥ भविष्यपुराणे ॥ उदकुं
 भप्रदानेतुअशक्तोयः पुमान्भवेत् ॥ तेनाश्वत्थतरोर्मूलसेव्यंनित्यंजितात्मना ॥ सर्वपापप्रश
 मनंसर्वदुःखविनाशनं ॥ सर्वरोगापहंनित्यंश्रुवंसंततिवर्धनं ॥ सेचनमंत्रः ॥ सिंचामितेऽश्वत्थ
 मूलंममसंततिवृद्धये ॥ अश्वत्थरूपीभगवान्प्रीयतामिजनार्दनः ॥ अनेनमंत्रवर्येणसिंचेदश्वत्थ
 मूलकं ॥ नमस्कुर्यात्ततः सम्यक्प्रार्थयेच्चपुनःपुनः इति ॥ सेचनफलमपितत्रैव॥यःकरोतितरो
 मूलसेकंमासचतुष्टयं ॥ मनोरथास्तुसिध्यतिश्रुतिरेषासनातनी ॥ मासचतुष्टयंचैत्रादौ ॥ वै
 शाखधर्मेपि । अश्वत्थमूलमासिचेत्तोयेनबहुनासदा ॥ कुलानामयुतेतेनतारितस्यान्नसंशयः
 इति ॥ इत्यश्वत्थसेचनं ॥ अथाथर्वणीये अश्वत्थाभिमंत्रणं । आरात्तेइत्यस्याग्निकां
 डांतोयोनित्वनग्निऋषिः । वनस्पतिर्देवता अनुष्टुप्छंदः अश्वत्थाभिमंत्रणेविनियोगः ।
 ॐ आरात्तेअग्निरस्त्वारान्परशुरस्तुते ॥ निर्वोत्त्वाभिवर्षतुस्वस्ति तेऽस्तुवनस्पते इति ॥
 तेकारस्थानेमेकारः स्वयंवक्तव्यः ॥ पौराणमंत्रस्तु । अक्षिस्पंदंभुजस्पंदंदुःस्वप्नंदुर्विचिंतितं ॥
 शत्रुतश्चसमुत्पन्नमश्वत्थशमयस्वमे ॥ पुराणांतरेमंत्रांतरमुक्तं ॥ मूलतोब्रह्मरूपायमध्यतोवि

णुरूपिणे ॥ अग्रतः शिवरूपाय अश्वत्थाय नमो नमः इति ॥ अश्वत्थरूपं शतं तु मंदवासर एव कु-
 र्यात् ॥ अन्यवासेरेष्वर्चनेन सेवनं च दूरत एव कुर्यादित्युक्तं पाद्रे ॥ इत्यश्वत्थसेचनविधिः ॥
 अथ मूर्यादीन विषम्येदानान्युक्तानि ज्योतिःसारे ॥ कौसुंभवस्त्रंगुडेहमतां प्रमाणिक्यगोधूमसुव-
 र्णपद्मं ॥ सवत्सगोदानमिति प्रणीतं दुष्टाय सूर्याय मसूरिकाश्च ॥ इति सूर्ये ३ ॥ घृतकलशं सित-
 मस्रं दधिशं संमौक्तिकं सुवर्णं च ॥ रजतं च प्रदद्याच्चंद्रारिष्टोपशान्तये त्वरितं ॥ इति चंद्रे २ ॥ प्रवा-
 लगोधूममसूरिकाश्च वृषं सतां प्रकरवीरपुष्पं ॥ आरक्तवस्त्रंगुडेहमतां प्रदुष्टाय भौमाय च रक्त-
 चंदनं ॥ इति भौमे ३ ॥ नीलं वस्त्रं मुद्गं हं भुषा यरत्नं पाचिं दासिकां हेमसर्पिः ॥ कांस्थं दं-
 तं तुंजरस्थाय मे पौरौष्यं सस्यं पुष्पजात्यादिं कंच ॥ इति बुधे ४ ॥ अश्वः सुवर्णमधुपीतवस्त्रं
 सपीतधान्यं लवणं सपुष्पं ॥ सशर्करं तद्रजनीप्रयुक्तं दुष्टाय शान्त्यै गुरवे प्रणीतं ॥ इति गुरौ ५ ॥
 चित्रवस्त्रमपि दानवाचिते दुष्टे गेमुनिवरैः प्रणोदितं ॥ तंडुलं घृतं सुवर्णं रूप्यकं वज्रकं परिमल-
 धवलगावैः ॥ इति शुके ६ ॥ नीलकंभं हि पंक्त्व कृष्णलोहं स दक्षिणं ॥ विश्वामित्राय युतं द-
 द्याच्छनिदुष्टप्रशान्तये ॥ इति शनौ ७ ॥ राहौ दानं कृष्णमे योगो मेदो लोहं कंबलौ ॥ सुवर्णं
 नागरूपं च सतिलं तां प्रभाजनं ॥ इति राहौ ८ ॥ केतोर्विदूर्यममलैस्तैलं मृगमदस्तथा ॥ ऊ

पातिलैस्तुसंयुक्तं दद्यात्कृत्वा पनुत्तये ॥ इति केतौ १ ॥ इति नवग्रहाणां दिनेद्रव्याण्युक्ता
 नि ॥ अथ ग्रहाणां दानानि ॥ ब्राह्मे । ग्रहदानं कर्मवश्यं सर्वसिद्धिकारणम् ॥ सर्वशान्तिक
 रं नृणां सर्वपापप्रणाशनम् इति ॥ दानकालमपितत्रैव । अयने विषुवच्चंद्रसूर्योपरागे जन्मक्षेभा
 नुवासेरेपंचदश्यां प्रातिकूलये पुण्यकाले पुण्यदेशे विवाहादौ च दानं कार्यम् ॥ तत्रायं प्रकारः । ह
 स्तमात्राद्बिहस्तां वा वेदिकृत्वा गोमयेनोपलिप्य तत्र सर्वतोभद्रपंचरंगैर्विलिख्य वस्त्रं तत्र प्रसार्यते
 दुलैस्तत्र नवकोष्ठोत्प्लवकं पद्मकृत्वा कोष्ठेषु तंडुलैः पद्मानिकृत्वा तेषु निष्कत्रयेण यथाशक्त्या वा
 सुवर्णप्रतिमा आदित्यादिग्रहाणां कृत्वाऽऽदौ आदित्यं मध्यमे कोष्ठे आग्नेये चंद्रं दक्षिणे भौममीशा
 न्यांबुधमुत्तरे गुरुं पूषं शुक्रं पश्चिमेशं नैऋतं रश्मिं तैर्यराहुं वायव्ये केतुं तत्तन्मंत्रैस्तत्तत्पुष्पैस्तत्तद्गंध
 धूपदीपनैर्वेद्यादिभिः संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ प्रार्थनामंत्राः । पद्मासनः पद्मकरो द्विबाहुः पद्मद्युतिः
 पद्मतुरंगवाहः ॥ दिवाकरो लोकागुरुः किरीटीमयि प्रसादं विदधातु देवः ॥ १ ॥ श्वेतांबरः श्वेत
 विभूषणश्च श्वेतद्युतिर्दंडकरो द्विबाहुः ॥ चंद्रो मृतात्मा वरदः किरीटीश्रेयांसि मद्भविदधातु देवः
 ॥ २ ॥ रक्तांबरो रक्तवपुः किरीटीचतुर्भुजो मेपगतो गदाभृत् ॥ धरासुतः शक्तिधरश्च शूलोस
 दाममस्याहरदः प्रशान्तः ॥ ३ ॥ पीतांबरः पीतवपुः किरीटीचतुर्भुजो दंडधरश्च हारी ॥ च

मांसिधृक्सोमसुतः सदामेसिहाधिहृढोवरदोबुधश्च ॥ ४ ॥ पीतांबरःपीतवपुःकिरीटीचतुर्भु
 जोदेवगुरुः प्रशांतः ॥ दधातिदंडचक्रमंडलुंचतथाक्षसूत्रंवरदोस्तुमह्यं ॥ ५ ॥ इवेतांबरःइवेत
 वपुः किरीटीचतुर्भुजोदैत्यगुरुः प्रशांतः ॥ तथाक्षसूत्रंचक्रमंडलुंचदंडचविभ्रद्वरदोऽस्तुमह्यं ६
 नीलद्युतिः शूलधरः किरीटागृध्रस्थितस्त्रासकरोधनुष्मान् ॥ चतुर्भुजः सूर्यसुतः प्रशांतः स
 दास्तुमहांवरमंदगामी ॥ ७ ॥ नीलांबरोनीलवपुः किरीटीकरालवक्रः करवालशूली ॥ चतु
 र्भुजश्चर्मधरश्चराहुः सिहासनस्थोवरदोस्तुमह्यं ॥ ८ ॥ धूम्रोद्विबाहुर्वरदोगदाभृद्भ्रासनस्थो
 विहृताननश्च ॥ किरीटेकेयूरविभूषितांबरः सदास्तुमेकेतुगणः प्रशांतः ॥ ९ ॥ इतिसंप्राथ्यं
 वद्यात् ॥ इतिप्रार्थनामंत्रा दानमंत्राश्च ॥ अथवासरदोपापनोदनानि संहिताप्रदीपे ॥ भानु
 स्तांचूलदानादपहरतिनृणर्विकृतंवासरोत्थंसोमः श्रीखंडदानादवनिसुतभवंरक्तपुष्पप्रदानात्
 ॥ सौम्यः शक्रस्यमंत्रीहरिहरनमनाद्भार्गवः शुभ्रवस्त्रात्तैलस्नानात्प्रभातेदिनकरतनयोब्रह्मन
 त्यापरेचेति ॥ १ ॥ इतिवारदोपापनोदनानि ॥ अथसहस्रभोजनविधिः ॥ भविष्यपुराणे । सहस्रभो
 जनस्येहविधिंनारायणोमुनिः ॥ सर्वपांचिवपुण्यानामब्रवीत्पुण्यमुत्तमं ॥ यदाचित्तंचवित्तंचभ
 क्तिरात्मनिजायते ॥ तदानींभेवकर्तव्यंश्रीतयेपरमात्मनः ॥ आपाढंचैवपौषंचमलमासंतथैव

च ॥ गुरुभागवयोरस्तंहित्वान्यास्मिन् शुभे दिने ॥ कृत्वा दीर्गलक्ष्मार्न शुद्धः सन् भार्यया सह ॥
 कृत्वा दीर्घव्यशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ दशांशद्रव्यमादाय विप्रभ्यो विनिवेदयेत् ॥ द्रव्यं स
 प्रोक्षयेत्पश्चात्संपादितं तदाज्ञया ॥ गणेशं पूजयेत्पूर्वमातृणां पूजनं ततः ॥ कृत्वा भ्युदयिकं श्रा
 द्धं स्वस्तिवाचनपूर्वकं ॥ आचार्यं पूजयेत्पश्चाद्दक्षालंकारधूपणैः ॥ ऋत्विजो विरयेदष्टावस्त्रगंधै
 अपूजयेत् ॥ पुष्पमंडपिकां कृत्वा चतुरस्रां सुशोभनां ॥ कृत्वे शस्य सुवर्णेन प्रतिमां कर्पसं
 मितां ॥ सशक्तिकस्य देवस्य भवानीं शंकरस्य च ॥ तस्याधिदेवता विष्णुर्ब्रह्मा प्रत्यधिदेव
 ता ॥ कृत्वा तु प्रतिमा शुद्धिं मभ्युत्तारणपूर्वकं ॥ पौडशैरुपचारैश्च तत्तन्मन्त्रैः प्रपूजयेत् ॥ ऋग्भिश्च
 पावमानीभिरभिपिच्य यथाविधि ॥ पुष्पमंडपिकामध्ये स्थापनं तंडुलोपरि ॥ प्रतिमां तत्र संस्था
 प्य कलशे चां वरावृते ॥ समं तां देवदेवस्य क्रमेणैव तु पूर्वतः ॥ तत्तन्मंत्रेण नाम्ना वा पूजयेदंगदेवताः
 ॥ कर्णिकायां भवानीं शोह्यधिप्रत्यधि संयुतः ॥ तद्ब्रह्मैव च त्वारस्तद्ब्रह्मः ॥ पौडशक्रमात् ॥ एकत्रिं
 शद्ब्रह्मैश्चाष्टचत्वारिंशत्तथाक्रमात् ॥ पद्मस्य दलवच्छस्ताः कर्णिकाशतसंग्रहाः ॥ दिग्देवा १०
 ऋषयः सप्त ७ सागरा ४ भुवनत्रयं ३ ॥ नद्यः सप्त ७ गुणा ३ ॥ अथैव वेदा ४ ॥ आत्मेत्यनुक्रमात् ॥
 अत्र पीठं त्रयं स्थापनं देवताक्रमप्रयोगं चाह ॥ आदौ पद्मकर्णिकायां मध्ये विष्णुवधिदेवता ब्रह्म प्रत्य

धिदेवतासहितंभवानीशंकरंस्थापयेत् । तद्ब्रह्मिश्चतुर्दलपद्मेप्रादक्षिण्येन गणेश १ दुर्गा २
 क्षेत्रपाला ३ भयंकराः ४ स्याग्याः तद्ब्रह्मिस्त्वृतीयोऽष्टदलेषोऽष्टमातरः ॥ गौरी १
 पद्मा २ शची ३ मेधा ४ सावित्री ५ विजया ६ जया ॥ ७ देवसेना ८ स्वधा ९ स्वाहा १०
 मातरो ११ लोकमातरः ॥ १२ धृतिः १३ पुष्टिः १४ स्तथा तुष्टिः १५ रात्मनःकुलेदे
 वताः ॥ १६ ॥ तद्ब्रह्मिर्कविंशदलेवसुरुद्रादित्याः अष्टौवसवस्तु । ध्रुवो १ ऽध्वरश्च २ सोमश्च ३
 आपश्च ४ वाऽनिलो ५ नलः ६ प्रत्यूपश्च ७ प्रभासश्च ८ वसवोऽष्टौऽकप्रीतिताः ॥ एकादशरु
 द्रास्तु ॥ वीरभद्रश्च १ शंभुश्च २ योगीशो ३ जैकपात्तथा ॥ ४ अहिबुध्न्यः ५ पिनाकीच ६ भुवा
 नाधीश्वरस्तथा ॥ ७ कपाली ८ विट्पतिः ९ स्थाणु १० भर्गोऽख्यो ११ रुद्रसंज्ञकाः इति ॥
 द्वादशादित्यास्तु । धाता १ र्यमाच २ मित्रश्च ३ वरुणे ४ शौ ५ भगस्तथा ६ ॥ इंद्रो ७ विवस्वा
 न् ८ पूषाच ९ पर्जन्यो १० दशमस्तथा ॥ त्वष्टा ११ विष्णु १२ रितिप्रोक्ता आदित्याद्वादशक
 मात् ॥ पंचमेष्टत्वारिंशदलआदौक्रमेणनवग्रहाः । सूर्यः १ सोमो २ महीपुत्रः ३ सोमपुत्रो ४
 बृहस्पतिः ५ ॥ शुक्रः ६ शनैश्चरो ७ राहुः ८ केतुश्चैव ९ नवग्रहाः इति ॥ दशलोकपालास्तु ।
 इंद्रो १ मि २ र्यमो ३ निर्ऋति ४ वरुणो ५ वायु ६ रेवच ॥ कुबेरे ७ शौ ८ तथाब्रह्मा ९ अनंतो

१० दशदिक्पतिः इति ॥ सप्तर्षयस्तु । कश्यपो १ त्रि २ भरद्वाजो ३ विश्वामित्रो ४ ऽथर्गोत
 मः ५ ॥ जमदग्नि ६ वैसिष्ठश्च ७ सप्तैत्रेऋषयः क्रमात् ॥ समुद्रास्तु । पूर्वं १ दक्षिण २ प
 त्रिमो ३ तरा ४ अश्वत्थारः समुद्रा इति ॥ भुवनत्रयं भूलोक १ भुवर्लोक २ स्वर्लोक ३ इति ॥ सप्त
 सरितश्च । गंगाच १ यमुना २ चैव गोदावरी ३ सरस्वती ४ ॥ तापी ५ पयोष्णी ६ रेवा
 च ७ सप्तनद्यो यथाक्रमम् इति ॥ त्रिगुणास्तु सत्त्वं १ रज २ स्तमो ३ गुणा इति ॥ चत्वारो वि
 द्वास्तु । ऋग्वेदो १ ऽथ यजुर्वेदः २ सामवेदो ३ ह्यथर्वणः ४ इति ॥ आत्मा च इत्येतास्तत्रावा
 ह्यपूजयेदिति ॥ इति पीठग्रन्थदेवतास्थापनक्रमः ॥ गंधपुष्पादिभिश्चैव समभ्यर्चयेयथाविधि ॥
 यथाशक्तिकृतं सर्वमर्चनं विनिवेदयेत् ॥ देवदेव जगन्नाथ विश्वसाक्षि भ्रमोऽस्तुते ॥ गृहाणे मां कृ
 तां पूजां प्रसीद भगवन्गुरो ॥ ग्रहयज्ञाविधानेन ग्रहपूजां समाप्य च ॥ ऋत्विग्भिः सह वै होमं ततः कु
 र्याद्यथाविधि ॥ कुंडे वा स्थांडिले वापि स्वगृह्याविधिना द्विजः ॥ कृत्वा ज्यभागपर्यंतमुपलेपादिकं त
 तः ॥ ततः । समिदाज्येन च रुणाय वै स्तिलसमन्वितैः ॥ सहस्रं चाहुतीस्तत्र व्याहृतीभिस्ततः क्र
 मात् ॥ जुहुयादिति वैर्गैकैकश्चतुर्विंशोत्तरं शुभं ॥ प्रणवेनाहुतिं चैकामत्रैव पृथक् पृथक् ॥ देवता
 नां च सर्वेषां नामभिर्जुहुयाद्घृतं ॥ देवतानां अंगदेवतानां ॥ ततः स्विष्टकृतं हुत्वा होमशेषं समाप

येत् ॥ आचार्यादीन्समभ्यन्यगंधपुष्पाक्षतादिभिः ॥ दद्याद्विभवसारेणदक्षिणांचयथो
 चितं ॥ लेह्यंपेयंतथाचोष्यंखाद्यंचैवचपद्मसान् ॥ देवायादौनिवेद्यंतुद्विजवर्यान्समर्चयेत् ॥ भ
 क्ष्यभोज्यादिकंदद्यात्तृतिर्यस्ययथाभवेत् ॥ दक्षिणांचयथाशक्त्यासर्वपांचसमांशतः ॥ ततश्च
 भोजयेद्विप्रांस्तहस्रसंमयगेवहि ॥ एकस्मिन्नेवकालेवाभवेद्वापिदिनेदिने ॥ भवेद्यावत्सहस्रंतुता
 वेदेवहिभोजयेत् ॥ तेभ्योऽपिदक्षिणांदद्याद्भुजानेभ्यः स्वशक्तिः ॥ दीनांधकृपणादींश्चभोज
 यित्वास्वयंततः ॥ समाहितमनाः कर्त्ताभुंजीयात्सहबंधुभिः ॥ एवं यः कुरुतेसम्यक्सहस्रद्वि
 जभोजनं ॥ समाप्तेतुपुनर्हौमः कर्त्तव्योमुनिरब्रवीत् ॥ ब्रह्महाचसुरापीचपरद्रव्यापहारकः ॥
 मातृगामीचगोम्रश्चपरदाररतः सदा ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापिपापकारीयथेच्छया ॥ सदाचार
 विहीनस्तुदमदानविवर्जितः ॥ इदृशोपिद्विजोयः स्यात्सहस्रद्विजभोजनं ॥ कुरुतेसद्यएवेहसपुना
 तिनसंशयः ॥ ब्रह्मानंदपदंगच्छेत्तेनपुण्येनचैवहि ॥ सहस्रभोजनाच्चैवनानाविधमनोरथान् ॥
 भुंक्तेसकामान्सकलान्भोगानपिचपुष्कलान् इति ॥ तत्रसंकल्पमाह । ममपंचमहापातकनिवृ
 त्तिगोवधपरदारपरद्रव्यापहारकारिकाधिकवाचिकमानसिकैतच्छरीरावच्छिन्नसमस्तपापक्षयपूर्वक
 नानाविधमनोरथासिद्धयंतेपाप्तिहसहस्रवर्षविष्णुलोकनिवासतिब्रह्मानंदावाप्तिद्वाराश्रीपरमेश्वर

प्रीत्यर्थं सहस्रब्राह्मणान् यथाशक्त्यायथोपपन्नेनान्ननयथाकालं यथादेशं सदक्षिणं भोजयिष्ये
 इति संकल्प्य तदादौ गणेशपूजनं स्वस्तिवाचनं मातृकापूजनं नादीश्राद्धं आचार्यं ऋत्विग्वरणहो
 मादिचकरिष्ये इति संकल्प्य । गणेशपूजनादियथोक्तक्रमेण कुर्यादिति ॥ अथ सर्वस्वदानसं
 कल्पवाक्यं । मात्स्ये । अद्येत्यादि० ममैतच्छरीराविच्छिन्नसमस्तपापक्षयपूर्वकसकलम
 नोरथसिद्धियज्ञयाजित्वसर्वद्रव्यदानजन्यसर्वतीर्थस्नानजन्यसर्वदेवपूजाजन्यसमफलमलो
 कादर्शनदारिद्र्यानुत्पत्तिसर्वकालस्त्रीपुत्रपौत्रधनधान्यसौख्याद्यावज्जीविमवियोगैर्हि कामुष्मिका
 दैर्धर्म्यत्वं बहुगंधर्वौपगीयमानदिव्याप्तसुरोगणसेवितदिव्यांगनासमाकीर्णहंससारसविहगादिपरि
 वृतं हेमकिंकिणीजालमालिकामंडिततरुणादित्यसंकाशविमानारोहणशक्रादिसुरगणब्रह्मवि
 ष्णुरुद्रलोकैर्द्रलोकादिस्वेच्छया विचरणावदाभूतसंपुवाक्षय्यस्वर्गलोकावाप्त्यंतैर्विष्णुसायु
 ज्यप्राप्तये इदं सकलं ममाश्रमीयसकलवस्तुसर्वस्वं सर्वैर्विष्णुदेवतं तत्रैव कल्पितसुवर्णं
 बहुदक्षिणं ॐ सर्वस्वायनमइति नाममंत्रेण सुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रदं देन ममेत्येकस्मै दद्यात् ।
 यद्वा । नानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सुपूजितेभ्यः सदक्षिणं दातुमदमुत्सृजेन ममेति तेन श्री
 परमेश्वरः प्री० तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु । प्रार्थनामंत्रस्तु ॥ हरिश्चंद्रो यथा राजा सर्वं दत्त्वा दिवं गतः ॥

तथाहमाश्रमं दत्वायास्यामि त्रिदशालयं ॥ दिविभुव्यं तारिक्षे च हस्त्यश्वरथसंकुला ॥ हरिश्चंद्र
 स्य नृपतेः शोभते नगरीयथा ॥ तथाममाश्रमं सर्वविद्विष सर्वगच्छतु ॥ सर्वस्वदानेनानेन तांग
 तिं प्राप्नुयामहं ॥ सर्वस्वतवदानेन हरिश्चंद्रोदयथा भवत् ॥ दुःखहीनः सुखमयस्तथामांकुरु सर्व
 दा ॥ सर्वस्वदानात्सकलाममं संतुमनोरथाः ॥ इति सर्वस्वदानप्रयोगः ॥ अथ युगप्राधान्येन
 व्यासोक्ताधर्मा उच्यन्ते ॥ तपः परं कृत्युगे त्रेतायां ज्ञानमुत्तमं ॥ द्वापरे यज्ञमित्याहुर्दानमेव
 कलौ स्मृतम् ॥ इति ॥ स्कांदे । आतस्ययानं तृपितस्य पानमंत्रं क्षुधार्तस्य नरो नरेन्द्र ॥ दद्याद्भि
 मानेन सुरांगनाभिः संस्तूयमानां स्त्रिदिवं प्रयाति ॥ यतीनामाह्वयमः ॥ यतीनां परमो धर्मस्तत्त्वनाहारी
 वनौकसां ॥ दानमेव गृहस्थानां शुश्रूषात्रल्लचारिणाम् इति ॥ दानमावश्यकं केपामित्याह
 व्यासः ॥ मातापित्रोश्च यद्वत्तं भ्रातृस्वसृसुताय च ॥ सोदर्यपि च यद्वत्तं सोऽतिथिः स्वर्गसंक्रमः ॥
 पितुः शतगुणं दानं सहस्रं मातुरुच्यते ॥ अनंतं दुहिनुर्दानं सोदर्यदत्तमक्षयम् ॥ भविष्योत्तरेपि ॥
 न केवलं ब्राह्मणानां दानं सर्वत्र शस्यते ॥ भगिनीभागिनेयानां मातुलानां पितृस्वसुः ॥ दरिद्राणां
 च वधूनां दानं कोटिगुणं भवेत् ॥ मातुर्गोत्रिंशत्तुल्यं स्वर्गोत्रिदत्तमक्षयम् ॥ दातुर्लक्षणमपि तत्रैव ॥
 अपाप्मा रोगी धर्मात्मा दित्सुरव्यसनः शुचिः ॥ अर्निद्यो जीवकर्माचपद्विदं ताप्रशस्य

ते ॥ प्रतिग्रहीतृलक्षणमपि तत्रैव ॥ त्रिःशुक्लः क्षीणवृत्तिश्च घृणालुः सकलेंद्रियः ॥ विमु-
 क्तो यो निदोषेभ्यो ब्राह्मणः पात्रमुच्यते ॥ तथा ॥ सौमुख्यमभिसंप्रोतिरर्थिनां दर्शने स-
 दा ॥ सत्कृतिश्चानमूयाचतदाश्रद्धेति कीर्त्यते ॥ देवलः ॥ यद्ददाति यदश्राति तदेव धनिनां ध-
 नम् ॥ अन्ये मृतस्य क्रीडंति दारैरपि धनैरपि ॥ व्यासः ॥ आयासस्तलब्धस्य प्राणेभ्योऽपि गरी-
 यसः ॥ गतिरैकवित्तस्य दानमन्ये विपत्तयः ॥ ग्रासादर्धमपि ग्रासमर्थिभ्यः किं न दीयते ॥
 इच्छातुरूपो विभवः कदाकस्य भविष्यति ॥ मात्स्ये ॥ न्यायेनार्जनमर्थस्य वर्धनं चाभिरक्षण-
 म् ॥ सत्पात्रेऽप्रतिपत्तिश्च सर्वशास्त्रेषु गीयते ॥ पुनस्तत्रैव ॥ अवाताय त्रयत्रैति तत्र तत्र सुदुःखि-
 तः ॥ दानात्सुखमवाप्नोति परत्रापि च निवृत्तः इति ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ अक्षरद्वयमभ्यस्तं नास्ति
 नास्तीति यत्पुरा ॥ तदिदं देहि देहीति विपरीतमुपस्थितम् इति ॥ तथा ॥ द्वारं द्वारमटं तीर्हभि-
 शुकाः पात्रपाणयः ॥ दर्शयन्त्येव लोकानां मदातुः फलमीदृशं ॥ बृहस्पतिः ॥ द्वौ वै वाऽसु प्रवेष्टव्यौ गले
 बद्धा दृढांशिलां ॥ धनवंतमदातारं दरिद्रं चातपस्विनम् इति ॥ दरिद्रस्यैव दद्यादित्याह ॥ बृह-
 स्पतिः ॥ वृष्टिर्यथा समुद्राणां तृप्तानामशनं यथा ॥ तथा दानं समृद्धानां दत्तं भवति निष्फलम् इ-
 ति ॥ अतः परं षोडशमहादानादीनां बहुत्वादुपरम्यत इति ॥ कालोपनामरामेशभट्टसूनुः सुधी-

मतः ॥ महादेवद्विजार्थस्यसूनुनाप्रभविष्णुना ॥ १ ॥ दिवाकरेणरचितादानसंक्षेपचंद्रिका ॥
गिरिजानितुष्ट्यर्थमुदंवितनुयात्सताम् ॥ २ ॥ इति विद्वत्प्रार्थना ॥ अष्टदोषान्मतिविभ्रमाद्वा
यदर्थहीनं लिखितं मयात्र ॥ तत्सर्वमायः परिशोधनीयं कोपं न कुर्यात्स्वलुतर्णकस्य ॥ ३ ॥ किंच ।
शास्त्रकर्ता भवेद्व्यासोऽखको गणनायकः ॥ तयोर्विचलिता बुद्धिर्मनुष्याणां तु का कया ॥ ४ ॥ ले
खनपरिश्रमवैताभुवने विद्वज्जनो नान्यः ॥ सागरलंघनखेदं हनुमानेकः परं वेत्ति ॥ इतिकाश्यां
श्रीमत्कालोपनामकभट्टारामेश्वरात्मजभट्टमहादेवाद्भिजवर्यसूनुना बालं भट्टानुजं दिवाकरेण वि
रचितादानचंद्रिका समाप्ता ॥ दानानि सर्वाण्यभिधाय ते पां प्रतिग्रहे शुद्धिमतोऽभिधास्ये ।
तथाधियाभाषितया प्रवृत्तिः प्रतिग्रहे साधुजनस्य न स्यात् ॥ तत्र मे पीदानप्रकरणे ।
दुष्टप्रतिग्रहहंतो विप्रो भवति पातकी ॥ नाभिभाषेत्ततोदत्वा तन्मुखं नावलोकयेत् इ
त्यादि ॥ भविष्योत्तरे । दुष्प्रतिग्रहदग्धस्य विप्रस्य किल भारत ॥ न पश्येद्भद्रं न पश्चान्न चैनम
भिभाषयेत् इति ॥ महाभारते च । पूजको गणको व्यासो धोरग्राही तथैव च ॥ परास्थिवाहको
वैद्यो ग्रामयाजी तथैव च ॥ एते चांत्यसमालोके न स्पृह्याः कदाचन ॥ कदाचिन्मोहतः स्पृष्टः
स वा सा आहुतः शुचिः इति ॥ पराशरस्मृतौ च । मंत्रेण निनदत्वा तं प्रणिपत्य क्षमाप्य च ॥

आसीमांतमनुव्रज्यतन्मुखंनावलोकयेत् इति ॥ महाणवेचदुष्टप्रतिग्रहः स्पष्टः प्रतिग्रहदुष्टत्वं
 चतुर्धा । दातृकालदेशप्रतिग्राह्यदोषभेदात् ॥ चांडालत्वपतितत्वादयोदात्तदोषाः । कुरुक्षेत्रे
 तत्वादयोदेशदोषाः चंद्रमूर्योपरागादयः कालदोषाः । उभयतोमुखीत्वमेपीत्वादयोद्वेयदोषाः ॥
 तिलधेनुर्गजोवाजीमाहिपालिनसूतयः ॥ सुरभिः सुयमानाचघोराः सप्तप्रतिग्रहाः इति निषेधात् ॥
 प्रेतान्नमजिनं मणिरिति पाठे प्रेतान्नमेकादशाहिकश्चाद्भ्राजभोजनम् । मणिः शालग्राम इति
 हेमाद्रिः । तत्रैव तन्निषेधोऽरुणस्मृतौ । परमाणुद्वेनापि अंत्यजातिप्रतिग्रहः ॥ नकारो
 यो ब्राह्मणेनेह आत्मनः श्रेयहच्छता ॥ प्रतिग्रहाच्चांत्यजातेः पतितत्वं प्रजायते इति ॥ अंत्य
 जानाह मनुः ॥ रजकश्चर्मकश्चैव नटो गुरुड एव चाकैव तमेदमिच्छाश्च सप्तैते अंत्यजाः स्मृताः ॥
 चांडालानाह व्यासः । ब्राह्मण्यां शूद्रजातश्च चांडालस्त्रिविधः स्मृत इति ॥ तथा । कुरुक्षेत्रे प्र
 तिग्रहीनभूयः पुरुषो भवेत् ॥ गायत्रीमनुजाप्येन सप्तलक्षं भवेच्छुचिः इति ॥ कालदोषभिन्नोऽ
 सत्प्रतिग्रहनिषेधः । तत्प्रतिग्रहप्रायश्चित्तकथनेन स्पष्टः ॥ सर्वसत्प्रतिग्रहे प्रायश्चित्तं पट्टत्रिंश
 न्मते । देव्यालक्षणेनैव शूद्रचते सत्प्रतिग्रहात् इति ॥ जपसंख्यातु । जपित्वा त्रीणि सावित्र्या
 सहस्राणि समाहित इति ॥ मनुर्कं तु द्वित्रिप्रकारेण प्रतिग्रहस्यासत्त्वविषयं । तेन पतितदिभ्यो

मतः ॥ महादेवद्विजार्थस्यसूनुनाप्रभविष्णुना ॥ १ ॥ दिवाकरेणरचितादानसंक्षेपचंद्रिका ॥
 गिरिजानितुष्ट्यर्थमुदवितनुयात्सताम् ॥ २ ॥ इति विद्वत्प्रार्थना ॥ अष्टदोषान्मतिविभ्रमाद्रा
 यदर्थहीनं लिखितं मयात्र ॥ तत्सर्वमार्थः परिशोधनीयं कोपं न कुर्यात्स्वलुतर्णकस्य ॥ ३ ॥ किंच ।
 शास्त्रकर्ता भवेद्यासौ लिखको गणनायकः ॥ तयोर्वचलिता बुद्धिर्मनुष्याणां तु का कया ॥ ४ ॥ ले
 खनपरिश्रममेव ताभुवने विद्वज्जनो नान्यः ॥ सागरलंघनखेदं हनुमानेकः परं वसि ॥ इतिकाश्यां
 श्रीमत्कालोपनामकभट्टरामेश्वरात्मजभट्टमहर्षिद्विजवर्यसूनुना बालं भट्टानुजदिवकरेण वि
 रचितादानचंद्रिका समाप्ता ॥ दानानि सर्वाण्यभिधाय ते पां प्रतिग्रहे शुद्धिमतोऽभिधास्ये ।
 तथाधियाभावितया प्रवृत्तिः प्रतिग्रहे साधुजनस्य न स्यात् ॥ तत्र मे षीदानप्रकरणे ।
 दुष्टप्रतिग्रहहतो विप्रो भवति पातकी ॥ नाभिभाषेत्ततो दत्त्वा तन्मुखं नावलोकयेत् इ
 त्यादि ॥ भविष्योत्तरे । दुष्टप्रतिग्रहदग्धस्य विप्रस्य किल भारत ॥ न पश्येद्भद्रं न पश्चान्न चैनम
 भिभाषयेत् इति ॥ महाभारते च । पूजको गणको व्यासो वारग्राही तथैव च ॥ परास्थिवाहको
 वैद्यो ग्रामयाजी तथैव च ॥ एते चांत्यसमालोके न स्पृह्याः कदाचन ॥ कदाचिन्मोहतः स्पृष्टः
 स वा सा आहुतः शुचिः इति ॥ पराशरस्मृतौ च । मंत्रेण निनदत्त्वा तं प्राणिपत्यक्षमाप्य च ॥

श्वित्तंतथोच्यते ॥ प्रतिग्रहेचरेद्विप्रः प्राजापत्यमतद्रितः ॥ जपेच्चपोरुषंसूक्तमपुत्रैवायमर्ष
 णं ॥ अहोरात्रस्थितश्चैवमुच्यते तेन किल्बिषात् ॥ अयुतं जपसंख्या । गृहदानं महादानं नास्ति
 दानं गृहात्परं ॥ येन दत्तेन वै तेन सर्वदत्तं भवेन्नृणां ॥ गृहोपकरणं सर्वगोमहिष्यादिभूषणं ॥ कं
 डणीपेषणीचुल्लीह्युदकुंभस्तुमार्जनी ॥ शय्याविभाजितं छत्रं वितानं रथगोधूपं ॥ तत्र कुच्छं चरे
 द्विप्रोमहासांतपनंतथा ॥ शतं वा भोजयेद्विप्रान् गायत्रीलक्षमेव च ॥ प्रायश्चित्तकृते विप्रो मुच्य
 ते तत्प्रतिग्रहात् ॥ प्रायश्चित्तस्याकरणे युवैव भ्रियते तु सः ॥ अश्वप्रतिग्रहं कृत्वा चरेच्चंद्रायण
 त्रयं ॥ अश्वस्य विक्रयं कृत्वा ह्येतदेव व्रतं चरेत् ॥ कपिलविक्रयं कृत्वा चरेच्चंद्रायणत्रयं ॥ गो
 शतं गोसहस्रं च कृष्णवैतरणी तथा ॥ चतस्रश्चैव गावश्च वर्जनीयाः प्रयत्नतः ॥ चतस्र उत्क्रां
 तिः ऋणपापमोक्षधेनवः ॥ गृहीत्वैवैतरणी लोहं यमदंढभयावहं ॥ प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्भोज
 येच्च शतं द्विजान् ॥ जपेद्वा वामदेव्यं च शिवसंकल्पमेव च ॥ रथंतरं वामदेव्यं जपेन्मुच्येत कि
 ल्विपात् ॥ यज्ञकर्माण्याधेनुव्रतधेनुस्तथैव च ॥ मधुपर्कं च याधेनु र्याधेनुः कर्मसिद्धये ॥ एतत्प्र
 तिग्रहे विप्रप्रायश्चित्तं निविद्यते ॥ पर्वतायेदशप्रोक्तास्तथैव द्विमुत्तीर्च्यैः ॥ उष्ट्रप्रतिग्रहे विप्रः क्षपेन्मा
 स चतुष्टयं ॥ प्राजापत्येन कुच्छ्रेण पश्चांशं तु परित्यजेत् ॥ विप्रेभ्यो दद्यात् ॥ जपेद्वा दशलक्षं वा गाय

दुष्टदेशकालयोरदुष्टप्रतिग्रहेपट्टत्रिंशन्मतोक्तं दशप्राजापत्यरूपं । पतितादिभ्यो महिष्यादिप्रति
ग्रहेयाज्ञवल्क्योक्तमिति विज्ञाने इवरः ॥ स्मृत्यर्थे सारः । सर्वत्रानुक्तोदानदेयकालद्रव्येष्वदुष्टेऽपि
द्वादशानिष्कप्रमाणं द्रव्यप्रतिग्रहे कार्यं । एवं सर्वत्र द्रव्यानुमारेण प्रायश्चित्तवृद्धिर्हसौ कल्प्यौ ।
दातृदेशकालद्रव्येष्वन्यतरदोषैकैकगुणवृद्धिः । मणिवासोगवादीनामन्यतरप्रतिग्रहे गाय
त्र्यष्टसहस्रजपः । भिक्षादिप्रतिग्रहे पुण्यमंत्रोच्चारणं । न च प्रतिग्रहस्यानिषिद्धत्वात्कथं
प्रायश्चित्तविधिरिति वाच्यं ॥ प्रतिग्रहेण विप्राणां ब्राह्मतेजः प्रणश्यति इत्यरुणस्मृत्या प्राय
श्चित्तात्मायेन च तत्कथनात् । प्रतिग्रहसमर्थोऽपि ग्रसंगतत्र वर्जयेत् इति रूपमेषानिषेधसत्त्वा
च्च ॥ प्रायश्चित्तं च प्रतिगृहीत सर्वद्रव्यं त्यक्त्वा कार्यम् । सति द्रव्ये प्रायश्चित्तधिकाराभावात् इ
ति स्मृत्यर्थे सारादयः ॥ अरुणस्मृतौ तु । पष्ठांशद्वादशांशपरित्यागौ वैकल्पिकावुक्तौ । तथा
प्रतिग्रहाच्च पष्ठांशं वाणिज्याच्च तृतीयकं ॥ कृष्टेर्विशतिमं भागं त्यजतां नास्ति पातकं ॥ प्रतिग्रहः
कुत्सितानां त्रिभिः कृच्छ्रैर्विशुध्यति ॥ रथोवाजीचमहिषीतिलधेनुर्गेजोऽजिनं ॥ सूय
मानाचसुरभिर्घोराः सप्तप्रतिग्रहा इति ॥ एते पां प्रतिग्रहेऽहोहितग्नेः प्राजापत्येष्टिः स्मार्ताग्निम
सश्च रुस्तद्देवताकः अनग्नेः अन्येषां च कृच्छ्रत्रयं ॥ अरुणस्मृतौ । गुडधेन्वादिधेनुनां प्राय

संधिः । आयुष्यमिति सूक्तेन मार्णिकं प्रतिसूच्येत्यादि सूत्रेषु अखिलानामपि विनियोगदर्शनात् । तेषामपि प्रामाण्यवलात् । पावमानीजपस्याखिलेषु विधानात्तत्तत्फलपेक्षायामो
 ब्रान्मातृपितृवधादित्यादि मंत्रवर्णेन तत्तत्पातकनाशस्य फलत्वावगत्या तत्तत्पापेषु पावमानीज
 पस्य प्रायश्चित्तत्वं पापानुरोधेन च जपसंख्याकल्पनीयेति दिक् ॥ अथ राजप्रतिग्रहप्राय
 श्चित्तं ॥ अनापदि राजप्रतिग्रहं न दत्तियाज्ञवल्क्यः ॥ न राज्ञः प्रतिगृह्णीयाच्छब्दस्योच्छ्वा
 स्रवर्तिनः ॥ प्रतिग्रहे सूनीचक्रीध्वजीवेदयानराधिपाः ॥ दुष्टादशगुणपूर्वपूर्वोदेतेयथोत्तरम् इति ॥
 संवर्तः राजप्रतिग्रहो वोरोमध्यास्वादे विपोपमः ॥ पुत्रमांसवरं भोक्तुं न तुराजप्रतिग्रहः इति ॥ स्क्रां
 दे । मरुदेशे निरुदके ब्रह्मरक्षस्त्वमागतः ॥ राजप्रतिग्रहात्पुष्टः पुनर्जन्मन विदति ॥ ब्राह्मण्यं यः
 परित्यज्य द्रव्यलोभेन मोहितः ॥ विपयामिपलुब्धस्तुर्याद्राजप्रतिग्रहं ॥ नरकैरौरेव घोरैस्तस्यै
 व पतनं ध्रुवं ॥ वृक्षादावाग्निना दग्धाः प्ररोहंति घनागमे ॥ राजप्रतिग्रहाद्दग्धानप्ररोहंति केनचि
 त् इति ॥ विष्णुघर्मोत्तरे । दशसूनासमश्चक्रीदशचक्रीसमो ध्वजी ॥ दशध्वजीसमविश्यादश
 वेदयासमो नृपः ॥ दशसूनासहस्राणि यो वाहयति सैनिकः ॥ तेन तुल्यः स्मृतो राजा तस्माद्दोरः
 प्रतिग्रह इति ॥ इत्यर्धार्थमकराजविपर्ययनिदा ॥ तथा च तत्रैव लिखितं । येषां निविपये प्रातिग्रह

त्र्यानिदृश्यभोजनः ॥ शतेनमुच्यतेपापाद्विप्राणांभोजनेनच ॥ प्राणायामशतंकुर्याद्ब्रह्मकूर्चसम-
 न्वितं ॥ रथप्रतिग्रहेलक्षगायत्रीजपमाचरेत् ॥ अयुतंवाधगायत्र्याःसंगमेस्नानमाचरेत् ॥ षष्ट्यां
 शंतुपरित्यज्यब्राह्मणान्भोजयेच्छुचिः ॥ प्रतिगृह्यान्नदानानिप्रायश्चित्तंयथोदितं ॥ जपेन्निरंतरं
 देवोद्विज्ज्वंन्नतमाचरेत् ॥ जपसंख्याअयुतादि ॥ विद्यादानंगृहीत्वापियत्तिकचित्पुस्तकादिकं ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याकृच्छ्रमेकंसमाचरेत् ॥ पृथिवींप्रतिगृह्याथसंश्लवनकाननां ॥
 अपिधातुमथोगृह्यततकृच्छ्रत्रयंतथा ॥ भूत्वात्रिपवणस्नायीक्षेपेन्मासचतुष्टयं ॥ एवं
 शुद्धिमवाप्नोतिद्विजः षष्ट्यांशमुत्सृजेत् ॥ इदंचसदक्षिणप्रतिग्रहे ॥ तद्गृहीतप्रतिग्रहेतुन
 दोषः ॥ भूमियःप्रतिगृह्णातियस्त्वभूमिप्रयच्छति ॥ तावुभौपुण्यकर्माणोनियतंस्वर्गगामिनौइ-
 त्युक्तेः ॥ अथपोडशमहादानेषु तत्रचारुणस्मृतौ तुलापुरुषभागंचगृहीत्वाचांद्रकंचरेत् हि-
 रण्यगर्भंचतयात्रह्मांडिकल्पपादपे ॥ जलेत्रिपवणस्नायीचरेत्सांतपनद्वयं ॥ गोसहस्रप्रतिग्राहीय
 दाविप्रोह्यकामतः ॥ गोमूत्रयावकाहारोमासेनैकनशुध्यति ॥ हिरण्यकामधेन्वादिदानमत्रयथो-
 दितं ॥ महाभूतषट्तेषुप्रायश्चित्तमथोच्यते ॥ गायत्र्यादशलक्षैश्चप्राणायामसहस्रैकः ॥
 नश्यंतिपापसंचाश्चकाकथादुष्टप्रतिग्रहे ॥ पावमानंचसूक्तैर्वसर्वपातकनाशनं ॥ अत्रायमभि-

पस्तुरहस्यन्नतमाचरेत् इति ॥ कर्तृव्यतिरिक्तैर्यदीयोदोषो न ज्ञायत इत्यर्थः ॥ अतश्च पारदार्या
 देरपि स्त्रीपुंसाभ्यामितरेणाज्ञातस्य रहस्यतास्त्येव । तस्य प्रायश्चित्तमपि रहस्यमेव कर्तव्यं ॥
 तथा च हरीतः । रहस्ये रहस्यं प्रकाशे प्रकाशमिति । तत्र रहस्यानां साधारणप्रायश्चित्तं मनुरा
 ह । वेदाभ्यासोऽन्यहं शतं यामहायज्ञक्रियाक्षमा ॥ नाशयं त्याशुपापानि महापातकान्यपि ॥
 यथैधस्तेजसावह्निः प्राप्तिर्निवेदहस्तिक्षणात् ॥ तथा ज्ञानकृतं पापं कृत्स्नं दहति वेदवित् ॥ सव्याह
 तिकप्रणवाः प्राणायामास्तुपोऽहः ॥ अपि भूणहनं मांसं पुनंत्य हरहः कृताः इति ॥ वसिष्ठः ।
 यज्ञाकार्यं कृतं साग्रशतं वेदं श्रधायते ॥ तत्सर्वं तस्य वेदाग्निर्दहत्यग्निरिवैधनं ॥ यमः । सहस्र
 परमं दिवीं शतमध्यां दक्षावरां ॥ गायत्रीं सं जपेन्नित्यं महापातकनाशिनीम् इति ॥ मू
 ले शीतकः । ऋग्वेदमभ्यसेद्यस्तु यजुः सामाथवापि वा ॥ सूक्तानि सरहस्यानि अथर्वी गिरसस्त
 या ॥ ब्राह्मणानि च कल्पांश्च पण्डगानि तथैव च ॥ इति द्वादशपुराणानि देवतास्तव नानि च ॥ जप्त्वा
 पापैः प्रमुच्येत धर्मस्थानैस्तथापरैः ॥ इति ॥ कौर्मै । जपस्तपस्तीर्थसेवा देवब्राह्मणपूजनं ॥
 ब्रह्मणादिपुण्यकालेषु माहापातकशोधनं ॥ पुण्यक्षेत्राभिगमनं सर्वपापप्रणाशनं ॥ अमावा

ज्ञेयज्ञपतेर्हरेः॥ यत्र ये भूभुजां तेषां भेतत्सु नोदितं फलं॥ येषां पाखंडिसंकीर्णं राट्टन ब्राह्मणोत्कटं ॥
 एते सूनासहस्राणां दशानां भोगिनो नृपाः॥ येषां नयज्ञपुरुषः कारणं पुरुषोत्तमः ॥ तेषु पापसमा-
 चाराः सूनापापौ धभागिनः इति ॥ अदुष्टात्तुराज्ञः प्रतिग्रहो न निर्दितः अत एवोत्कंछं दोगशाखा-
 यां । प्राचीनशालादीन् महासुनीन राजप्रतिग्रहे प्रवर्तते इति ॥ अथ पतिनामके न राज्ञा दीपा-
 भाव उपन्यस्तः न मे स्तेनो जनपदेन कुर्यान्न च मद्यपः॥ नानाहितानि नो विद्वा ब्रह्मैरि स्वैरिणी कुतः
 इति ॥ याज्ञवल्क्यवचनेऽपि राजप्रतिग्रहं निंदायां लुब्धस्योच्छास्त्रवर्तिन इति राजविशेषणद-
 दुष्टराजप्रतिग्रहो न निर्दित इति गम्यते ॥ तथा नारदोऽपि । श्रेयान् प्रतिग्रहो राज्ञानां न्येपां ब्राह्म-
 णाद्वते ॥ ब्राह्मणश्चैव राजा च द्वावप्येतौ धृतव्रतौ ॥ नैतयो रंतरं किंचित्प्रज्ञाधर्माभिरक्षणे॥ शुची-
 नाम शुचीनां च सन्निवेशोऽयथाभसां ॥ समुद्रे समतां याति तद्ब्रह्मा ज्ञांधनागमः ॥ यथाग्रासं
 स्थितं चैव शुद्धिमायाति कांचनं ॥ एवं धनागमः सर्वः शुद्धिमायाति राजानि इति ॥ रा-
 जप्रतिग्रहे प्रायश्चित्तमाह ॥ वृद्धहरतिः ॥ राज्ञः प्रतिग्रहं कृत्वा मासमधुसदा वसेत् ॥
 पष्टे काले पयोभक्षः पूर्णमासे प्रमुच्यते ॥ तर्पयित्वा द्विजान्कर्मैः सतर्तं नित्यतव्रत इति ॥ तद-
 सत्प्रतिग्रहविषयमिति माधवः ॥ अथ रहस्यप्रायश्चित्तानि ॥ याज्ञवल्क्यः । अनभिख्यातदो-

तीयमभ्यस्य न तमं ह इतीति च ॥ जप्त्वा च पौरुषं सूक्तं मुच्यते गुरुतल्पग इति ॥ हविष्पातमजरं स्व
 विदीत्येको न विंशर्चं । न तमं हो न दुरितं सप्तर्चं । इति वा इति मे मनस्त्वयो दशर्चं । सहस्रशर्पेति
 पौडशर्चं । एतेषां च तुर्णां सूक्तानां अन्यतमं प्रत्यहं पौडशकृत्वो मांसं जपित्वा अकामतो गुरुतल्प
 गः शुद्ध्यतीति विज्ञानेश्वरादिसंमतोऽर्थः ॥ मूले शौनकः । अतो देवा जपेत्सूक्तमग्राधूं पिपातु
 च ॥ अथ मर्पे च वा जप्त्वा मुच्यते ब्रह्महत्यया इति ॥ इति श्रीमत्कालोपनामक
 भट्टारामेश्वरात्मज भट्टमहादेव द्विजवर्यसूनु भट्टदिवाकरविरचितं दानसंक्षेपचद्रिकायां सदसत्प्र
 तिग्रहप्रायश्चित्तानिकाश्यां निरूपितानि ॥ अथ स्मृत्यर्थसारांशोक्तं रहस्यप्रायश्चित्तानि ॥
 कर्तृव्यतिरिक्तेतरज्ञातदेवोपरहस्यं प्रायश्चित्तं चरेत् ॥ अविद्वांस्तु मुखांतरेण रहस्यप्रायश्चित्तं
 ज्ञात्वा रहस्यं चरेत् ॥ स्त्रीशूद्राश्चैवं जपहोमवर्ज्यं । तत्राऽऽहारविशेषानुक्तौ पयः प्रभृतयः । का
 लविशेषानुक्तौ वत्सरादयो मासांताः । देशविशेषानुक्तौ शिलोच्चयादयो गौतमेक्षाः । जपे तु ऋ
 पिदेव स च्छंदो विनियोगा विज्ञेयाः । अमत्या ब्राह्मणवर्धेत स्त्रिरात्रमंतर्जले निमज्ज्य ऋतं च सत्यं च
 त्ययमर्पणसूक्तमावर्त्य त्रिरात्रातिपयस्विर्नर्गादत्वा शुध्येत् ॥ दानाशक्तौ सव्याहृतिकाः पो

स्यातिथिप्राप्य यः समाराधयेद्धवं ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वा तु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ कृष्णाष्टम्यां
 महादेवं तथा कृष्णचतुर्दशीं ॥ संपूज्य ब्राह्मणमुखे सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ त्रयोदश्यां
 तथारात्रौ सोपहारं त्रिलोचनं ॥ दृष्ट्वैशं प्रथमे यामे मुच्यते सर्वपातकैः ॥ एकादश्यां निराहारः
 समभ्यर्च्य जनार्दनं ॥ द्वादश्यां शुक्लपक्षस्य सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ उपोषितश्चतुर्दश्यां
 कृष्णपक्षे समाहितः ॥ यमाय धर्मराजाय मृत्यवे चांतकाय च ॥ वैवस्वताय कालाय सर्व
 भूतक्षयाय च ॥ औदुम्बराय दध्राय नीलाय परमेष्ठिने ॥ वृकोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय वैक्रमात् ॥
 चतुर्दशे ते मंत्राः स्युश्चतुर्थ्यं तान मोऽन्विताः ॥ प्रत्येकं तिलसंमिश्रान्दद्यात्सतोदकां
 जलीन् ॥ स्नात्वा नद्यां तु पूर्वोद्धे मुच्यते सर्वपातकैः इति ॥ तथा तत्रैवाध्यायांतरे ॥ अस्मि
 न्कलियुगे वीरे लोकाः पापानुवर्तिनः ॥ भविष्यंति महाबाहो वर्णाश्रमविवर्जिताः ॥ नान्य
 त्पश्यामि जंतूनां मुक्ताकाराणसोऽप्युरी ॥ सर्वपापप्रशमनं प्रायश्चित्तं कलौ युगे इति ॥ इति रहस्ये
 पुसाधारणप्रायश्चित्तानि ॥ अयमप्रतिपदे क्तप्रायश्चित्तानि ॥ याज्ञवल्क्यः । त्रिरात्रोपोषितो
 जस्नात्तद्ब्रह्मा त्वचमर्पणं ॥ अंतर्जले विशुद्ध्यै च गार्ग्यं च दद्यात्पयस्विनीम् इति ॥ मनुः । हविष्पां

जाहिरात ।

श्रीमद्वाल्मीकीय रामायण ।

श्रीवाल्मीकीय रामायण २४००० श्रंथका सरल सुबोध ब्रजभाषाटीका बनवाकर छापके तैयार है जिसके बीचमें मूल और नीचे ऊपर भाषाटीका है। और एक वाल्मीकीयरामायणका भाषावार्तिक छपा है। जिसमें मूलके अनुसार यथावत् भाषा करके मूल श्लोकोंके अंकभी लगादिये गये हैं। रामायणकी कथा पढ़नेवालोंको पुराण वांचनेमें बहुत उपयोगी होगा।—जिन महाशयोंको लेना हो वे २३ रु० भेजदेनेसे भाषाटीकासहित इस पुस्तकको अपने स्थानपर पा सकेंगे और भाषावार्तिकको १० रु० भेजनेसे पासकेंगे। महाशयहो ! इस अलभ्य लाभको शीघ्रता करिये। (इसके सब सातही काण्ड बाल, अयोध्या, आरण्य, किष्किन्ध्या, सुन्दर, युद्ध, और उत्तर ९) और रामायणमाहात्म्यभी भाषाटीकासहित छपे हुये तैयारहैं, जिनकी इच्छा हो मंगालीजिये।

पुस्तक मिलनेका ठिकाना—लेखराज श्रीकृष्णदास.

“श्रीवेंकटेश्वर” छापखाना—मुंबई.

ढशप्राणायामाः प्रतिदिनमासमावर्त्य अभ्यासेतुत्रिंशद्वात्रव्रतस्थः प्राणायामैश्चांतिऽधम
 र्पणं जपेत् महापापैः शुध्येत् । मत्याचेत्प्राग्वा निष्क्रम्यस्नानायादिति ॥ ॥ इति स्मृ
 त्यर्थसरोक्तहस्यप्रागर्थश्चित्तानि निरूपितानि ॥ ॥ इति संक्षेपदानचंद्रिका समाप्ता ॥ ६३ ॥

इदं पुस्तकं श्रीकृष्णदासतत्त्वज्ञेन स्वमराजयुक्तेन “श्रीवेङ्कटेश्वराख्ये” मुद्रणालये अंकित्वा प्राकाशयमानि
 तम् । आवृत्तिः २ द्वितीया । संवत् १९५१ शके १८१६

पुस्तकमिलनेका ठिकाणा.

स्वमराज श्रीकृष्णदास “श्रीवेङ्कटेश्वर” छापखाना.

(मुंबई.)